Notoire straten

Notoire straten

Over de lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit

Shanna Mehlbaum
Yvette Schoenmakers
Judith van Zanten

POLITIE & Wetenschap

MEHLBAUM ONDERZOEK
Onderzoek en advies op het gebied van veiligheid en criminaliteit

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag:
Ivo van den Burg/Mehlbaum Onderzoek

Ontwerp:
Mediaeval Tekst en Vorm & Martien Frijns

ISBN: 978 901240 2545
NUR: 600, 820

Realisatie:
Sdu, Den Haag

© 2018 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Mehlbaum Onderzoek, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

Voorwoord 9

Samenvatting 11

1 *Inleiding* 17

1.1 Notoire straten 17
1.2 Lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit 18
1.3 Probleemstelling 21
1.4 Onderzoeksbenadering en -methode 22
1.5 Beperkingen van het onderzoek 28
1.6 Leeswijzer 29

2 *Activiteiten in de notoire straten* 31

2.1 Inleiding 31
2.2 Georganiseerde criminaliteit 31
2.3 Faciliterende diensten 39
2.4 Intimidatie en bedreiging 43
2.5 Samenvatting 45

3 *Deviante locaties en actoren* 47

3.1 Inleiding 47
3.2 Type locaties 47
3.3 Actoren 53
3.4 Samenvatting 57

4 Indicatoren 59

4.1 Inleiding 59
4.2 Indicatoren omtrent ondernemingen 59
4.3 Indicatoren omtrent panden 63
4.4 Aanwezigheid 'foute figuren' 65
4.5 Afwijkend gedrag 66
4.6 Overzicht en gebruik indicatoren 70
4.7 Samenvatting 71

5 Criminogene factoren 73

5.1 Inleiding 73
5.2 Fysieke kenmerken: ligging, indeling en uitstraling 73
5.3 Afwezigheid toezicht 76
5.4 Vestigingsklimaat 79
5.5 Demografie en wijkontwikkeling 84
5.6 Katalysator: criminele aanzuiging 89
5.7 Samenvatting 90

6 Aandachtspunten en handreikingen aanpak 91

6.1 Inleiding 91
6.2 Creëren van draagvlak en urgentiegevoel 91
6.3 Proactieve inwinning van informatie 92
6.4 Gebiedsgerichte benadering: verbinden wijkagent en rechercheren 95
6.5 Bundeling van krachten 98
6.6 Structurele barrières: informatie delen en toepassen Wet Bibob 102
6.7 Overbruggen kloof burgers en overheid 106
6.8 Samenvatting 108

7 Conclusie en slotbeschouwing 111

7.1 Lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit 111
7.2 Aanpak van notoire straten 113
7.3 Slotbeschouwing 116

Casussen 119

Casus A: Walhalla voor autocriminaliteit 119
Casus B: Foute poort naar het stadshart 127
Casus C: Verloederde winkelstraat 135

Bijlagen 145

A Begrippenkader 145
B Onderzoeksverantwoording analyse politie-informatie 148
C Overzicht deelnemers expertsessie 152
D Tabellenoverzicht systeemanalyse 153

Literatuur 157

Voorwoord

De notoire straten die in dit onderzoek centraal staan, zijn plekken die in veel grote steden te vinden zijn en waar burgers en professionals allerlei schimmige zaakjes vermoeden. In dit onderzoek hebben we ons langdurig ondergedompeld in drie van deze schimmige probleemstraten, om inzicht te krijgen in wat zich hier allemaal afspeelt, waarbij onze focus lag op lokaal ingebedde vormen van georganiseerde criminaliteit.

Het inzichtelijk maken van ingebedde georganiseerde criminaliteit, die zich vaak achter de gevel afspeelt, is geen eenvoudige opgave. De bevindingen die in deze rapportage beschreven staan, waren dan ook niet tot stand gekomen zonder de hulp en inspanningen van velen die aan het onderzoek hebben meegewerkt. In eerste instantie willen we de opdrachtgever Politie en Wetenschap bedanken voor de opdracht om het onderzoek uit te voeren en het vertrouwen dat zij gesteld hebben in het onderzoeksteam. In het bijzonder gaat onze dank uit naar Adriaan Rottenberg en Kees Loef van Politie en Wetenschap voor de projectbegeleiding en waardevolle feedback gedurende de looptijd van het onderzoek.

Tevens bedanken we de professionals uit onze drie onderzoeksgemeenten voor hun openheid tijdens de interviews, expertsessies en bijgewoonde overleggen, voor het aandragen van documentatie en hun geduld tijdens de looptijd van het onderzoek. In het bijzonder is een dankwoord aan de medewerkers van de informatieafdelingen op zijn plek, voor hun gastvrijheid en het toegankelijk maken van vele duizenden pagina's politie-informatie. Dankzij de vele uren werk die jullie hierin gestoken hebben, konden we een completer beeld geven over wat er zich allemaal afspeelt in de straten. Daarnaast was het leuk om op jullie afdelingen te mogen werken en hier de sfeer te proeven. Ook gaat onze dank uit naar de bewoners en ondernemers die ons te woord wilden staan. Hun verhalen en ervaringen zijn een waardevolle toevoeging voor het onderzoek gebleken.

Tot slot gaat onze dank uit naar de leden van de leescommissie: Monique Bruinsma, Edward Kleemans, Rob van der Kruk, Kees Loef, Pim Miltenburg en

Adriaan Rottenberg. Zij hebben waardevol commentaar gegeven op de concept-versies van deze rapportage, wat heeft geleid tot de versie die nu voor u ligt.

Shanna Mehlbaum
Yvette Schoenmakers
Judith van Zanten

Samenvatting

Inleiding

In dit onderzoek is het fenomeen van notoire straten onderzocht. We spreken van een *notoire straat*, wanneer (vermoedelijk) sprake is van lokaal ingebedde hardnekkige zware en georganiseerde criminaliteit, waarbij verwevenheid met de bovenwereld bestaat (of lijkt te bestaan). Bijvoorbeeld doordat er veel hetzelfde type winkels gevestigd zijn terwijl de markt daarvoor verzadigd is, of winkels die anderszins geen economisch bestaansrecht lijken te hebben. Hoewel dergelijke straten een bekend fenomeen zijn bij professionals van politie en gemeente, maar ook bij burgers, blijft vaak onduidelijk wat er zich precies afspeelt, en het fenomeen is nog weinig onderzocht.

Om hier inzicht in te geven is voor dit onderzoek de volgende centrale vraagstelling geformuleerd:

> *Hoe uit ingebedde georganiseerde criminaliteit zich op het lokale niveau van een notoire straat en welk handelingsperspectief kan hieraan worden gekoppeld voor herkennen en aanpakken?*

Aan de hand van een analyse van drie praktijkvoorbeelden van notoire straten hebben we gezocht naar een antwoord op deze onderzoeksvraag. De onderzochte casussen betreffen A) een gebiedje op een industrieterrein met een clustering van (voornamelijk) allerhande autocriminaliteit, B) een aantal winkelstraten die de toegang vormen tot het centrum met verscheidene vage winkels, en C) een verloederde winkelstraat buiten het centrum.

Per casus hebben we hiertoe opsporings- en handhavingsinformatie van de politie geanalyseerd, professionals geïnterviewd, bewoners en ondernemers gesproken, observaties uitgevoerd in de straten, expertsessies georganiseerd en integrale overleggen bijgewoond.

Deviante activiteiten

In de drie casussen is gekeken naar deviante activiteiten in de notoire straten in relatie tot ingebedde georganiseerde criminaliteit. Dit zijn verdachte of criminele activiteiten die uit het onderzoeksmateriaal naar voren zijn gekomen en waarbij legale structuren (zoals ondernemingen en woningen) misbruikt worden voor illegale activiteiten die gerelateerd (kunnen) zijn aan georganiseerde criminaliteit.

In de casussen zien we sterke signalen dat diverse vormen van georganiseerde criminaliteit er samenkomen. Op basis van het onderzoeksmateriaal gaat het om de volgende criminaliteitsfenomenen: *drugscriminaliteit, illegaal gokken, illegale prostitutie, liquidaties* en *vuurwapenincidenten*. Naast deze criminele activiteiten zien we in de straten ook een sfeer terug van *intimidatie* en *dreiging*, al wordt dit door respondenten verschillend ervaren. Het gaat onder andere om het wegpesten van ondernemers, claimen van parkeerruimte en daadwerkelijke bedreiging.

Deviante actoren

Op basis van alle bronnen zijn per casus 'deviante actoren' geïdentificeerd die betrokken zijn bij de uitvoering van de aangetroffen deviante activiteiten, antecedenten hebben of voorkomen in opsporingsonderzoeken. We hanteren de term 'deviant', omdat niet van alle actoren vastgesteld is dat zij daadwerkelijk plegers zijn van de geconstateerde criminaliteitsvormen. In de casussen zien we verschillende soorten actoren die betrokken zijn bij gevonden criminaliteitsfenomenen. We onderscheidden: *ondernemers en werknemers, bewoners, bezoekers, pandeigenaren, makelaars* en *huurders van faciliteiten*. In iedere straat is een ander type actor het sterkst vertegenwoordigd.

Locaties

Uit de analyse komen verschillende locaties naar voren die gebruikt (of misbruikt) kunnen worden ten behoeve van de besproken deviante activiteiten. De gevonden hoofdcategorieën zijn *horeca, detailhandel, dienstverlening, woningen, openbare weg, coffeeshops* en *overige locaties*.

Verder zijn in de notoire straten enkele *criminele ontmoetingsplaatsen* in beeld gekomen. Dit zijn locaties in de straten waar regelmatig bekende criminelen aanwezig zijn. In de casussen zien we horecalocaties, zoals eethuizen, cafés en shishalounges, maar ook winkels, garages of woningen. Daarnaast kunnen de notoire straten op zichzelf ook als criminele ontmoetingsplaats gezien wor-

den. Bekende criminele actoren vinden elkaar op verschillende locaties in de straat, evenals op de openbare weg. De notoire straten bieden een criminele infrastructuur waar verschillende faciliterende diensten worden aangeboden en waar gelegenheden zijn om criminele contacten op te doen en informatie uit te wisselen.

Indicatoren

Uit het onderzoek komt een gevarieerd aantal mogelijke indicatoren naar voren die professionals kunnen helpen om ingebedde georganiseerde criminaliteit te herkennen op lokaal niveau. Evenals bij de criminogene factoren geldt dat dit afhankelijk is van de specifieke context van de notoire straat en dat dit slechts een overzicht is, gebaseerd op de onderzochte casussen.

De gevonden indicatoren zijn verdeeld in de categorieën *ondernemingen*, *panden*, *'foute figuren'* en *afwijkend gedrag*. Deze indicatoren bieden een handvat voor professionals, maar ook burgers en ondernemers kunnen deze indicatoren herkennen op basis van hun dagelijkse activiteiten in de notoire straat. Hierbij geldt dat indicatoren elkaar versterken.

Criminogene factoren

Criminogene factoren maken dat de straten aantrekkelijk zijn en blijven voor ingebedde georganiseerde criminaliteit. Hoewel elke casus zijn eigen context-specifieke criminogene factoren kent, hebben we een aantal hoofdcategorieën geïdentificeerd: *fysieke kenmerken*, *afwezigheid toezicht*, *vestigingsklimaat* en *demografie en wijkontwikkeling*.

De combinatie van deze criminogene factoren zorgt ervoor dat de notoire straten een relatief anonieme omgeving bieden waardoor er criminele vrijplaatsen kunnen of zijn ontstaan. Zowel de omliggende wijken, als aanwezigheid van een criminele infrastructuur zorgen ervoor dat nieuwe deviante actoren de notoire straat weten te vinden en de hardnekkige problematiek in relatie tot zware en georganiseerde criminaliteit blijft bestaan. De criminogene factoren bieden echter ook kansen om deze voortdurende problematiek te doorbreken, door met samenwerkingspartners te kijken welke mogelijkheden de verschillende criminogene factoren bieden voor interventies.

Aandachtspunten en handreikingen aanpak

We hebben een aantal aandachtspunten, alsmede handreikingen geïdentificeerd op basis van de kennis en ervaringen van professionals in de casussen en expertsessies. In eerste instanties lopen professionals die vreemde praktijken signaleren aan tegen een *gebrek aan draagvlak en urgentie*, omdat vermoedens onvoldoende serieus worden genomen om verder te graven. *Proactieve inwinning van informatie* in combinatie met *tactische of strategische analyse* om te komen tot bruikbare intelligence is nodig om de onzichtbare fenomenen zichtbaar te maken. De eerdergenoemde indicatoren bieden een handvat om bestaande kennis systematisch in kaart te brengen en blinde vlekken te identificeren.

Verder is bij notoire straten sprake van een raakvlak tussen opsporing en gebiedsgericht werken en dit vereist *samenwerking tussen de basisteams (voornamelijk de wijkagent) en de recherche*. In de praktijk worden wijkagenten echter nauwelijks benut door de recherche. Vertrouwen, capaciteit en onbekendheid met elkaar liggen hieraan ten grondslag.

Een breed scala aan afdelingen en diensten, afhankelijk van 'wie de beste kaarten heeft', is nodig voor het uitvoeren van interventies De gemeente heeft in onze casussen een initiërende en regierol, en vormt samen met de politie doorgaans het hart van de integrale aanpak. Andere partijen, zoals Inspectie SZW, de Belastingdienst, omgevingsdiensten, Kansspelautoriteit et cetera, zijn vervolgens nodig als informatieverschaffer en uitvoerder van diverse interventies. Gezien verschillen in prioriteiten en beschikbare capaciteit is het echter zaak om partijen gemotiveerd en betrokken te houden, waarbij het instellen van een externe projectleider voor coördinatie en focus meerwaarde heeft. De strategie van *crescendo-werken*, waarbij men klein begint ('laaghangend fruit'), om vervolgens op te werken naar een langetermijnaanpak lijkt geschikt om snel tot zichtbaar resultaat te komen.

Andere barrières die professionals ervaren zijn *moeilijkheden omtrent het delen van informatie* en de *ontoereikendheid van de Wet Bibob*. Het huidige juridische kader zorgt voor veel onduidelijkheid over wat wel en niet kan, en bemoeilijkt het uitwisselen van informatie.

Om van de Wet Bibob een krachtig en structureel instrument te maken is een meer eenduidige en flexibele toepassing nodig, waar gemeente en politie nu ervaren dat stromannen ingezet worden of criminele actoren kiezen voor niet-vergunde branches.

Tevens is de ervaren *kloof tussen aan de ene kant bewoners en ondernemers en aan de andere kant de overheid* die we gezien hebben in de casussen groot. Aandacht voor het terugwinnen van vertrouwen lijkt nodig om gezamenlijk de problematiek van

ingebedde georganiseerde criminaliteit tegen te gaan, en om vervolgens gezamenlijk oplossingen te bedenken en uit te voeren.

Tot slot

Tot slot pleiten we ervoor dat professionals bij de aanpak ook nadrukkelijk vanuit een positieve benadering te werk gaan door aandacht te besteden aan wat wel goed of wenselijk is in de straten en dit te stimuleren en onderhouden. Dit is van belang om de sociale cohesie in de straten te versterken en deze weerbaarder te maken tegen ingebedde georganiseerde criminaliteit. Tevens willen we een lans breken om notoire straten te beschouwen als maatschappelijk probleem in plaats van enkel een veiligheidsprobleem. Dit biedt ruimte aan inzet van diensten op het gebied van wonen, infrastructuur, jongerenwerk et cetera, om het tij op lange termijn te keren.

1 Inleiding

> Ineens duiken heel veel winkels in dezelfde branche op. Belwinkels. Kunnen die de hoge huren echt opbrengen met hun omzet? En dan hebben we het niet alleen meer over de Wallen, maar over de hele stad. De De Clerqstraat in West, de Javastraat in Oost, de Van Woustraat in Zuid. (Politiechef Pieter Jaap Aalbersberg, *NRC Handelsblad*, 13 april 2017)

1.1 Notoire straten

Het is een bekend fenomeen in veel steden: winkelstraten die opvallen doordat er veel dezelfde of vage ondernemingen zitten waar menig burger zijn vraagtekens bij zet. Is hier wel sprake van zuivere koffie? Het zijn bijvoorbeeld straten met veel belwinkels waar weinig klanten gezien worden, of drie groentewinkels die naast elkaar kunnen bestaan in dezelfde straat. Bovenstaand citaat van de Amsterdamse politiechef laat zien dat ook de politie dit soort straten signaleert en er talloze voorbeelden van kent. Burgemeester Aboutaleb van Rotterdam spreekt over 'winkels waar jarenlang zelden een klant binnenstapt, kapperszaken zonder stoel en jongeren in peperdure auto's' (*Algemeen Dagblad*, 9 juli 2015).

In dit onderzoek hebben we dit fenomeen, dat wij notoire straten noemen, nader bestudeerd. Kenmerkend voor deze straten is dat de vermeende activiteiten voor een groot deel niet zichtbaar zijn, maar zich afspelen achter de gevel. We hanteren hier de term 'vermeende activiteiten', omdat het doorgaans gaat om vermoedens, vraagtekens en onderbuikgevoelens van zowel professionals als burgers die zich in de straten begeven. Men vermoedt witwaspraktijken of andere 'duistere zaken' die het daglicht niet kunnen verdragen. Bij de recherche komen ondernemingen in dergelijke straten soms in beeld bij opsporingsonderzoeken, maar een straat of buurt in zijn geheel onderzoeken valt normaliter buiten de scope van de recherche.

1.2 Lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit

Georganiseerde criminaliteit heeft altijd een lokale component en eerder onderzoek laat zien dat bepaalde locaties aantrekkingskracht uitoefenen op actoren uit het criminele circuit (Kleemans, 2017). Zo beschrijven Van der Torre en Hulshof (2000) dat er in sommige achterstandswijken sprake is van een biotoop waar georganiseerde criminaliteit zich kan ontwikkelen, vergelijkbaar met 'bekendere' vrijplaatsen als woonwagenkampen. Felson (2006) spreekt in dit verband over een *ecosystem for organized crime*: het onderliggende systeem van processen, samenwerking en organisatie van georganiseerde criminaliteit. Er zijn dus bepaalde plekken waar georganiseerde criminaliteit goed gedijt.

Criminele ontmoetingsplaatsen

Wetenschappelijk onderzoek – maar ook beleidsonderzoek – naar georganiseerde criminaliteit richt zich doorgaans op criminele samenwerkingsverbanden of op een specifieke verschijningsvorm (zoals mensenhandel) en niet op een concentratie van actoren of activiteiten op een bepaalde locatie. Hoewel we weten dat criminele netwerken steeds diffuser worden en zware criminelen zich doorgaans met meerdere criminaliteitsvormen bezighouden, is er nog weinig aandacht voor specifieke locaties of zogenaamde *offender convergence settings* (Felson, 2006; Kleemans, 2017). Dit zijn centrale locaties voor georganiseerde criminaliteit waar criminelen samenkomen (Felson, 2006; Kleemans & Van de Bunt, 2008). Kruisbergen en anderen (2012) spreken in dit verband over criminele ontmoetingsplaatsen die, in elk geval bij drugshandel, een belangrijke rol spelen in de aansluiting van lokaal opererende criminelen met transnationale criminaliteit. Deze locaties worden door criminelen gebruikt om bijvoorbeeld te overleggen over misdrijven, om contacten op te doen, om informatie te vergaren en om criminele transacties te sluiten.

Kopers en verkopers van illegale diensten en goederen kunnen elkaar niet via reguliere kanalen vinden en het aantal personen in hun sociale netwerken is ook beperkt. Daarom hebben ze bepaalde locaties nodig waar criminele praktijken en klandizie getolereerd of zelfs gefaciliteerd worden, om hun criminele business voort te zetten of uit te breiden (Kleemans, 2017). De aanwezigheid van dergelijke criminele ontmoetingsplaatsen maakt het mogelijk dat criminaliteit volhardt, ook al wisselen de criminele actoren.

In de politiepraktijk worden typen locaties gesignaleerd die dienst lijken te doen als criminele ontmoetingsplaatsen. Hierbij valt onder andere te denken

aan shishalounges, barretjes waar bezoekers een waterpijp kunnen roken, maar waar ook een link met criminele activiteiten lijkt te liggen (persoonlijke communicatie respondent politie, 7 december 2015). Mede na enkele ernstige geweldsincidenten heeft burgemeester Van der Laan van Amsterdam opdracht gegeven om deze waterpijpcafés beter te registreren en ze vergunningsplichtig te maken, al blijft hun exacte rol nog onduidelijk (Vugts, 2017).

Criminele infrastructuur

In het verlengde van de functie van ontmoetingsplaats, kan een locatie populair zijn omdat er een *criminele infrastructuur* aanwezig is. Deze term wordt gebruikt om logistieke processen en relevante ontmoetingsplaatsen te duiden, al wordt de inhoud van het begrip verschillend ingevuld (Kops & Klerks, 2004). Kops en Klerks (2004) hebben onderzoek gedaan naar de fysieke criminele infrastructuur: het stelsel van ontmoetingsplaatsen, onderkomens en bedrijfsruimtes die een rol spelen bij de georganiseerde criminaliteit. Het onderzoek geeft een mooi overzicht van de diversiteit in typen legale locaties die gebruikt kunnen worden voor illegale doeleinden: woningen, open locaties, horecavoorzieningen, buurthuizen en midden- en kleinbedrijf. Mogelijke motieven voor de keuze van bepaalde locaties voor crimineel gebruik (met name voor overleg en overdracht van koopwaar), zijn: de locatie is bekend (bij de criminele actoren, maar ook meer in het algemeen), neutraal, goed vindbaar (ontmoetingsplaatsen zoals hotels en restaurants), makkelijk bereikbaar of de locatie is veilig; er is minder risico op 'rippen' en bedreiging (Kops & Klerks, 2004; Kleemans, 2017).

Aanwezigheid van facilitators

De aanwezigheid van dienstverlenende *facilitators* kan een andere reden zijn dat een locatie aantrekkelijk is voor criminele activiteiten. Deze facilitators, bijvoorbeeld malafide notarissen of advocaten, vervullen noodzakelijke functies om de criminele activiteiten mogelijk te maken. Ze zijn cruciaal voor bepaalde criminele processen en weten een brug te slaan tussen de bovenwereld en de onderwereld (Kleemans e.a., 2002).

Vanuit het oogpunt van dit onderzoek lijken ook *sociale facilitators* relevant: personen die criminaliteit of andere verstorende activiteiten aanmoedigen en excuses om criminaliteit te plegen legitimeren (Von Lampe, 2011). Dit type facilitators heeft geen directe bemoeienis met de dader, maar maakt deel uit van een sociale omgeving die de criminaliteit goedkeurt. In hun verkennende

onderzoek over wijkaanpak en ondermijnende criminaliteit spreken Tops en Van der Torre (2014) over een symbiotische verhouding tussen de bewoners en vormen van (georganiseerde) criminaliteit. Ook personen die speciale toegang tot bepaalde locaties of hulpmiddelen hebben of over bijzondere vaardigheden beschikken bieden gelegenheid voor georganiseerde criminaliteit (Kleemans & De Poot, 2008). In relatie tot een buurt kan bijvoorbeeld gedacht worden aan bepaalde (typen) ondernemers of andere specifieke kenmerken van de lokale context die faciliterend werken.

Omgevingscriminologie

Hoewel omgevings- en situationele criminologie zich doorgaans richten op veelvoorkomende criminaliteitsvormen, zoals inbraak of overvallen, bieden deze invalshoeken mogelijk ook handvatten om de criminogene aantrekkingskracht van notoire straten te verklaren. Vanuit deze invalshoeken wordt gekeken naar factoren die van invloed zijn op criminaliteit en/of daar gelegenheid voor bieden (o.a. Clarke, 1983; Brantingham & Brantingham, 1993; Benson e.a., 2009). Het gegeven dat op bepaalde locaties meer criminaliteit voorkomt dan op andere locaties is geen toeval, maar heeft te maken met kenmerken als de inrichting van de fysieke ruimte, beschikbaarheid en toegankelijkheid van aantrekkelijke doelwitten en de afwezigheid van informeel of formeel toezicht. Cohen en Felson (1979) combineerden de laatste twee voorwaarden met een gemotiveerde dader als laatste voorwaarde. Mogelijk kan de aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit in de notoire straten ook vanuit dit perspectief verklaard worden, maar hier is nog weinig onderzoek naar gedaan in relatie tot de lokale aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit.

Tops en Van der Torre (2014) geven wel een eerste inzicht in wijkkenmerken die volgens hun onderzoek gelegenheid bieden aan georganiseerde misdaad. Deze aan de wijk gerelateerde kenmerken zijn: 1) criminele kennissen, 2) criminele kennis, 3) grensverkeer, 4) marginale woningen en 5) kansen voor (jong)criminele starters. Von Lampe (2011) voegt toe dat de aanwezigheid en controle van criminele groepering(en) een beschermende factor kunnen zijn bij de aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit in een buurt; bewoners die getuige zijn van criminele gedragingen worden ontmoedigd om hier iets aan te doen. Hierbij is wel sprake van een vorm van het hierboven genoemde informeel toezicht, maar dit werkt in het voordeel van de georganiseerde criminaliteit.

De bovenstaande bevindingen uit de literatuur bieden een kader voor een ander perspectief op ingebedde georganiseerde criminaliteit, door in te zoomen op straten of buurten waar sprake is van een lokaal ecosysteem voor de georganiseerde misdaad. Daarbij lijkt de aanwezigheid van lokale criminele ontmoetingsplaatsen (of *offender convergence settings*) een belangrijke rol te spelen, evenals de aanwezigheid van criminele infrastructuur en (dienstverlenende en sociale) facilitators. Toegankelijkheid, fysieke kenmerken van de openbare ruimte en de afwezigheid van toezicht speelt mogelijk ook een rol, al weten we hier nog weinig van in relatie tot ingebedde georganiseerde criminaliteit op lokaal niveau.

1.3 Probleemstelling

Ondanks de herkenbaarheid van notoire straten onder professionals van politie en gemeente, is dit fenomeen nog weinig onderzocht. In dit onderzoek duiken we dieper in de veronderstelde verwevenheid tussen boven- en onderwereld vanuit een gebiedsgebonden perspectief. We gaan in op welke activiteiten zich in de straten afspelen en wie daarbij betrokken is. Met het oog op de aanpak van lokaal ingebedde georganiseerde criminaliteit kijken we ook naar indicatoren die professionals kunnen helpen om dit fenomeen te herkennen, evenals criminogene factoren die maken dat deze locaties aantrekkelijk zijn voor crimineel misbruik. Dit laatste is relevant, omdat de verwevenheid van boven- en onderwereld vraagt om een andere aanpak dan klassieke strafrechtelijke interventies die op individuele verdachten of specifieke criminele samenwerkingsverbanden zijn gericht (Kruisbergen e.a., 2012). Tot slot kijken we ook naar knel- en leerpunten uit de praktijk van de aanpak van notoire straten.

Aan de hand van drie praktijkgevallen geven we empirisch inzicht in de problematiek in de notoire straten en de integrale aanpak hiervan. Het doel van dit onderzoek is *beschrijven hoe ingebedde georganiseerde criminaliteit zich manifesteert op het lokale niveau van een notoire straat om daarmee te komen tot een handelingsperspectief voor een integrale lokale aanpak*.

De bijbehorende centrale vraag is als volgt:

> *Hoe uit ingebedde georganiseerde criminaliteit zich op het lokale niveau van een notoire straat en welk handelingsperspectief kan hieraan worden gekoppeld voor herkennen en aanpakken?*

De centrale vraag wordt beantwoord op basis van de volgende onderzoeksvragen:

1 Welke deviante activiteiten komen in beeld in notoire straten?
2 Welke deviante actoren komen in beeld in notoire straten?
3 Welk type locaties komen daarbij in beeld?
4 Welke criminogene factoren maken een straat aantrekkelijk voor ingebedde georganiseerde criminaliteit?
5 Aan de hand van welke indicatoren kan ingebedde georganiseerde criminaliteit op 'straatniveau' herkend worden?
6 Welke interventiemogelijkheden hebben politiebasisteams, recherche en ketenpartners om de notoire straten aan te pakken en waar lopen ze tegenaan in de praktijk?

Onder de term 'deviante activiteiten' verstaan we activiteiten waarbij legale structuren (zoals ondernemingen en woningen) misbruikt worden voor illegale activiteiten die gerelateerd (kunnen) zijn aan georganiseerde criminaliteit. Onder 'deviante actoren' verstaan we in dit onderzoek personen die vanuit het perspectief van de respondenten en/of systeeminformatie (politie, ketenpartners, bewoners en ondernemers) 'verdacht' zijn. Met 'ingebedde georganiseerde criminaliteit' bedoelen we de lokale aanwezigheid van georganiseerde criminaliteitsvormen, waarbij het veelal gaat om misbruik van legale structuren. De gebruikte begrippen zijn in bijlage A nader toegelicht.

1.4 Onderzoeksbenadering en -methode

Het onderzoek heeft een exploratief karakter, omdat over het fenomeen van lokaal ingebedde criminaliteit nog relatief weinig bekend is. We hebben gebruikgemaakt van verschillende bronnen, omdat op voorhand niet bekend was welke informatie de verschillende bronnen zouden leveren (triangulatie). Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de problematiek hebben we zowel gebruikgemaakt van 'harde' informatie (aangiften, informatie uit opsporingsonderzoeken) als 'zachtere' informatie (mutaties van verdachte situaties, ervaringen en percepties van professionals, bewoners en ondernemers). In de beschrijvingen is telkens aangegeven waar bevindingen op gebaseerd zijn.

De onderzoeksvragen zijn beantwoord op basis van casestudy's van drie notoire straten in verschillende politie-eenheden. Hieronder lichten we de verschillende onderzoeksactiviteiten toe die per casus zijn uitgevoerd.

1.4.1 Selectie en beschrijving casestudy's

Voor de selectie van notoire straten zijn politie-eenheden benaderd via de projectteamleden van het project 'Betere bijdrage aanpak ondermijning' van de Nationale Politie om mogelijke notoire straten te vinden. Daarnaast hebben we binnen ons eigen netwerk zoeklijnen uitgezet. Uit de eerste zoekslag zijn zestien mogelijke casussen naar voren gekomen. Vervolgens hebben we de contactpersonen van deze casussen benaderd om na te gaan in hoeverre de casus voldeed aan onze definitie van een notoire straat (zie begrippenkader bijlage A).[1] Daarnaast is in de besluitvorming meegenomen in hoeverre de betrokken professionals wilden meewerken aan het onderzoek. In overleg met de opdrachtgever zijn vervolgens de drie casussen gekozen die in dit onderzoek centraal staan. Voor alle casussen geldt dat de gemeente en de politie behoefte hadden aan meer inzicht in de problematiek in de notoire straat en handvatten voor de aanpak.

De casussen zijn in het onderzoek geanonimiseerd. Tabel 1.1 geeft een kort overzicht van de bestudeerde casussen. De drie steden waarin de casussen liggen hebben alle meer dan 200.000 inwoners (grote steden). De drie casussen variëren in geografische ligging (westen, midden en zuiden van Nederland), vermeende problematiek en bestaande aanpak.

1.4.2 Documentstudie

In de onderzochte notoire straten is al gedurende lange tijd sprake van een problematiek op het gebied van criminaliteit en onveiligheid, waarbij in de meeste gevallen al veel inspanningen verricht zijn door politie en ketenpartners om het tij te keren. Voor zover beschikbaar hebben we onderzoeksverslagen, beleidsdocumentatie en evaluatierapporten over deze inspanningen meegenomen in het onderzoek. Bij politie, gemeente en andere ketenpartners is relevante documentatie opgevraagd. Daarnaast is per casus een mediasearch uitgevoerd naar relevante berichtgeving, waarbij we gezocht hebben op de straatnamen van de notoire straten. De documentatie van de instanties en media zijn gebruikt ter beantwoording van de onderzoeksvragen 1 tot en met 3, en onderzoeksvraag 6. De gevonden informatie verschilt per casus, afhankelijk van het beleid dat er de voorgaande jaren op de notoire straat is gevoerd.

1 Hierbij hebben we onder andere gevraagd welke aanwijzingen er zijn dat locaties gebruikt worden voor georganiseerde criminaliteit.

Tabel 1.1: Beschrijving bestudeerde casussen

Casus A	Casus A ligt buiten het centrum van een grote stad in een gebied met veel autogaragebedrijven, maar ook onder andere horeca en enkele 'hippere' bedrijven. In het verleden is dit gebied door de gemeente verwaarloosd ten opzichte van aangrenzende gebieden die opgeknapt zijn. Het gebied is bij bestuur en politie in de aandacht gekomen door een betrokkene van de gemeente die veel in de straat aanwezig is en 'vreemde zaken' signaleerde. Bij de regionale recherche is het gebied regelmatig in beeld geweest, omdat er crimineel geld in vastgoed geïnvesteerd zou worden. In het verleden zijn er weleens controles geweest door het gemeentelijke Bibob-team en gedurende de onderzoeksperiode is een gezamenlijke, integrale aanpak gestart met gemeente, regionale recherche en het basisteam, gefaciliteerd door het RIEC.
Casus B	Casus B bestaat uit een aantal winkelstraten in een wijk in een grote stad met veel horeca en detailhandel. In de straat zijn veel traditionele – vaak autochtone – zelfstandige winkeliers, maar ook kleine wat onduidelijkere zaken met deels allochtone eigenaars en een specifieke klantenkring. Vanuit de bewoners en wijkmanager wordt aangegeven dat er dingen gebeuren die 'niet pluis zijn'. Dit wordt herkend door de basisteams en ook zij hebben de behoefte om nader naar de wijk te kijken. Zowel vanuit de politie als het bestuur zijn er interventies, maar het gevoel heerst dat het niet lukt om er grip op te krijgen. Bestuur, politie en OM willen de aanpak een extra impuls geven en betrokken partijen meer met elkaar in verbinding brengen. Er is een pandenoverleg voor de casus, waar veiligheidspartners de notoire straat bespreken.
Casus C	Deze casus is een lange winkelstraat in een multicultureel gebied in een grote stad. De straat ligt net buiten het centrum, en in de straat zijn veel buitenlandse bakkers, kleine supermarkten, groentewinkeltjes en kapperszaken gevestigd. In (een deel van) de notoire straat geldt een gebiedsgerichte aanpak. Deze richt zich op het integraal (strafrechtelijk en bestuurlijk) tegengaan van illegaal gokken, mensenhandel, drugshandel, uitkerings- en vastgoedfraude, naast het bestrijden van overlast voor bewoners, ondernemers en bezoekers. In het verleden zijn er ook al inspanningen geweest van politie en bestuur om de criminaliteit tegen te gaan, deze worden nu weer geïntensiveerd.

1.4.3 *Analyse van politie-systeeminformatie*

Informatie uit politiesystemen is gebruikt voor de onderzoeksvragen 1 tot en met 3. Kenmerkend voor de drie casussen is dat er wel vermoedens en aanwijzingen zijn dat zware en georganiseerde criminaliteit in deze straten plaatsvindt,[2] maar dat politie en gemeente nog niet precies weten wat zich hier afspeelt. Reguliere criminaliteitscijfers van de politie geven hierdoor beperkt inzicht, omdat deze veelal gebaseerd zijn op aangiften, incidenten en meldingen of aangiften van voornamelijk zichtbare criminaliteit door burgers. De zware en georganiseerde criminaliteit is slecht zichtbaar, vereist in de meeste gevallen inspanningen van opsporingsinstanties en kent een lagere meldingsbe-

2 Dan wel dat ze gebruikt worden ten behoeve van zware en georganiseerde criminaliteit (bijvoorbeeld door het witwassen van crimineel gewin).

reidheid. Om hier toch zicht op te krijgen hebben we een combinatie van politiële bronnen gebruikt; zowel recherche- als handhavingsinformatie.[3] De politiesystemen zijn bevraagd middels een zoekslag op locatie in het systeem BlueView. In bijlage B is de onderzoeksverantwoording voor de analyse van politiebronnen nader uiteengezet, inclusief een overzicht van het aantal adressen dat per notoire straat is bevraagd en het aantal registraties.

1.4.4 Interviews met professionals

Per casus zijn tevens interviews uitgevoerd met respondenten van politie en gemeente die vanuit hun werkzaamheden zicht hebben op de lokale problematiek. De interviews met de professionals zijn gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen 1 tot en met 6. Per casus is gekeken welke respondenten zicht hebben op de lokale problematiek en relevante informatie kunnen leveren voor het onderzoek. Tabel 1.2 geeft een overzicht van de gesproken respondenten per casus. Aanvankelijk wilden we voor elke casus ook een respondent vinden van de recherche die kennis had van de gedraaide opsporingsonderzoeken in de notoire straat en achtergrondinformatie kon geven over zware en georganiseerde criminaliteit. In de praktijk bleek dit echter een onmogelijke opgave, omdat rechercheurs zaakgericht en niet gebiedsgebonden te werk gaan. Hierdoor is de informatie versnipperd over meerdere rechercheurs, soms ook over meerdere afdelingen, naar gelang het thema (bijvoorbeeld witwassen of mensenhandel). Voor twee casussen is het dan ook niet gelukt om een expert van de recherche te interviewen. Voor één casus is dit wel gelukt, maar bleek de informatie over de notoire straat beperkt. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst en vervolgens geanalyseerd.

Naast de interviews met professionals hebben we voor elke casus een of meerdere ketenoverleggen bijgewoond. Dit hebben we gedaan om meer inzicht te krijgen in de problematiek in de casussen (onderzoeksvragen 1 tot en met 3), en daarnaast ook om bij te dragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen 5 en 6. Het type overleg dat is bijgewoond verschilt per casus en is afhankelijk van de lokale aanpak en betrokkenen.

3 Informatie die bekend is bij Team Criminele Inlichtingen (TCI) en nog niet is uitgegeven, valt hier niet onder.

Tabel 1.2: Overzicht respondenten en bijgewoonde overleggen

Casus A (n=6)	Wijkagent – politie Accountmanager – gemeente Rechercheur – politie Projectleider – gemeente Bijwonen presentatie analist – politie Bijwonen overleggen gemeente/politie
Casus B (n=7)	Wijkagent – politie Straatmanager – gemeente *Groepsinterview:* - Omgevingsmanager – gemeente - Adviseur veiligheid – gemeente - Interim adviseur – gemeente - Handhaver veiligheid – gemeente Bijwonen integrale pandenoverleggen
Casus C (n=4)	Senior gebiedsmanager – gemeente Wijkagent – politie Operationeel expert – politie Bijwonen integraal overleg

1.4.5 Interviews met omwonenden en winkeliersverenigingen

Als vierde bron hebben we gebruikgemaakt van de ervaringen en percepties van omwonenden en winkeliersverenigingen. Deze interviews zijn gebruikt ter beantwoording van de onderzoeksvragen 1 tot en met 3. Afhankelijk van de lokale context per casus, hebben we hiervoor in overleg met onze contactpersonen van de politie en de gemeente een geschikte aanvliegroute bepaald.De wijze waarop de respondenten geselecteerd zijn is per casus verschillend. De selectie van bewoners en ondernemers kan gezien worden als een *convenience sample* waarbij de selectie deels heeft plaatsgevonden op basis van beschikbaarheid, veronderstelde kennis bij de respondent en bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek.[4]

Tabel 1.3: Overzicht respondenten bewoners en ondernemers

Casus A (n=6)	Bewoners (n=1) Ondernemers/werknemers (n=5)
Casus B (n=6)	Bewoners (n=2) Ondernemers/werknemers (n=4)
Casus C (n=6)	Bewoners (n=3) Ondernemers/werknemers (n=2) Bijwonen bewonersoverleg (n=1)

4 Aan de hand van bijvoorbeeld het aantal jaren woonachtig of ondernemer in de straat, deelname aan bewoners- en/of ondernemersplatform of andere aanwijzingen van onze contactpersonen van gemeente en politie.

1.4.6 Observaties

Om een beter beeld te krijgen van de straten en om de sfeer in de straten zelf te ervaren hebben we per straat meerdere observaties uitgevoerd. Soms was dit in aanwezigheid van een wijkagent of een betrokkene van de gemeente, soms was dit individueel en liepen we door de straat, waarbij we ook een bezoek hebben gebracht aan diverse eetgelegenheden.

1.4.7 Expertsessies

Als laatste fase in het onderzoek is een tweetal expertsessies georganiseerd (casus B en C) en is een al geplande expertsessie bijgewoond (casus A). Het doel van de expertsessies was tweeledig. Het eerste deel van de expertsessie bestond uit het terugkoppelen van de bevindingen uit de betreffende casestudy ter toetsing bij de experts. Het tweede doel van de expertsessies was om meer diepgaand na te gaan welke criminogene factoren van belang zijn bij het faciliteren dan wel het in stand houden van de criminaliteit (vraag 4) en op welke wijze de ondermijnende georganiseerde criminaliteit gesignaleerd kan worden (bepalen van indicatoren uit onderzoeksvraag 5). Als laatste is in de expertsessie met de aanwezigen nagedacht over het handelingsperspectief dat politie en ketenpartners kunnen benutten om de problematiek van de notoire straten structureel het hoofd te bieden. Hierbij is bijzondere aandacht besteed aan de context die van invloed is op bepaalde interventiemogelijkheden. In casus B en C is er aan de lokale experts een externe expert toegevoegd voor een breder perspectief. Bijlage C geeft een overzicht van de deelnemers aan de expertsessies.

Voor casus A is geen afzonderlijke expertsessie georganiseerd. Zoals al eerder opgemerkt, was men voor deze casus gedurende het onderzoek bezig met het opzetten van een integrale aanpak, waarvoor ook een expertsessie stond gepland in samenwerking met het RIEC. Een extra sessie met betrokkenen bij de casus was lastig in te plannen en had voor de betrokken experts weinig toegevoegde waarde. Om deze reden is ervoor gekozen om twee al geplande sessies bij te wonen en de voorlopige bevindingen te toetsen bij de deelnemers. In deze sessie zijn de criminogene factoren en indicatoren minder uitgebreid behandeld dan in de andere sessies. Wel is hier in de analyse van het RIEC aandacht aan besteed op basis van input van alle partners en zijn deze bevindingen gedeeld ten bate van dit onderzoek.

Aan het eind van de onderzoeksfase van de casestudy's zijn de verzamelde data uit de systeemanalyse, documentstudie, interviews en observaties per casus gecombineerd om tot drie individuele casusbeschrijvingen te komen. Deze individuele casusbeschrijvingen zijn als bijlagen te vinden in het rapport. In deze casusbeschrijvingen zijn de bevindingen ten aanzien van de verschillende onderzoeksvragen zo veel mogelijk gerelateerd aan de lokale context. Daarnaast zijn de bevindingen van de drie casussen gezamenlijk op een hoger aggregatieniveau geanalyseerd, om belangrijke criminogene factoren en mogelijke indicatoren te identificeren.

1.5 Beperkingen van het onderzoek

Bij het beschrijven van de methoden in de voorgaande paragrafen zijn al een aantal beperkingen genoemd. In deze paragraaf zijn de belangrijkste beperkingen van het onderzoek op een rij gezet. Een eerste beperking is dat we, ondanks het bevragen van verschillende bronnen, nog steeds slechts ten dele zicht hebben op de ingebedde georganiseerde criminaliteit in de notoire straten. Dat heeft te maken met de beperkingen van de gebruikte bronnen. Wanneer het gaat om de informatie uit de politiesystemen, hebben we te maken met opsporingsinformatie die niet beschikbaar is geweest voor ons onderzoek, bijvoorbeeld omdat het gaat om informatie uit actieve rechercheonderzoeken of TCI-informatie.[5] Uiteraard belandt ook niet alle informatie bij de politie. Met betrekking tot de interviews met de bewoners of ondernemers hebben we, zoals eerder aangegeven, te maken met een *convenience sample*. De respondenten zijn gekozen op basis van beschikbaarheid, veronderstelde kennis en bereidheid om mee te werken. Het is goed mogelijk dat er bewoners of ondernemers zijn die meer informatie hebben, maar die we voor dit onderzoek niet gesproken hebben. Door de verschillende bronnen te combineren hebben we gepoogd om het criminaliteitsbeeld zo compleet mogelijk te krijgen.

Een tweede, zelfverkozen, beperking is dat we ons voor de systeemanalyse enkel gebaseerd hebben op informatie uit politiesystemen en we informatie uit andere bronnen, bijvoorbeeld de Belastingdienst of het Landelijke Bureau Bibob, niet hebben meegenomen in het onderzoek.[6] Hier is voor gekozen,

5 Informatie van het Team Criminele Inlichtingen van de politie.

6 De Wet Bibob staat voor bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur. Dit is een bestuursrechtelijk instrument waarmee vergunningen kunnen worden geweigerd of ingetrokken door het bevoegd bestuursorgaan bij dreiging van misbruik.

omdat het voor dit onderzoek een te omvangrijke operatie was om alle adressen na te trekken bij alle andere mogelijk relevante veiligheidspartners met alle bijbehorende toestemmingsprocedures. We hebben dit proberen op te vangen door aan te sluiten bij ketenoverleggen waar ook informatie van andere ketenpartners besproken zou kunnen worden. In deze overleggen kwamen we echter weinig aanvullende informatie tegen, omdat de deelnemende professionals vaak nog onvoldoende diepgaande achtergrondkennis hadden van de casussen.

Een derde beperking betreft de representativiteit van het onderzoek. De notoire straten die besproken zijn in dit onderzoek zijn niet noodzakelijkerwijs representatief voor andere notoire straten in Nederland. Andere straten kunnen te maken hebben met andere problematieken. Deels komt dit omdat we ook hier te maken hebben met een selectieve steekproef. Daarnaast verschillen de straten in geografische ligging, omvang en aanwezige problematiek op verzoek van de opdrachtgever. Wel hebben we bij de analyse van de drie casussen rode draden gevonden in de indicatoren en criminogene factoren die een rol spelen in deze straten en die gebruikt kunnen worden bij de analyse en aanpak van andere soortgelijke gebieden. Ook hebben we gemeenschappelijke delers gevonden bij de problemen die veiligheidspartners ervaren in de problematiek. De indicatoren, criminogene factoren en aandachtspunten hebben dan ook een zekere generaliseerbaarheid en kunnen gebruikt worden bij de aanpak van andere soortgelijke casussen.

Tot slot noemen we niet zozeer een beperking van het onderzoek, als wel een gevolg van de gekozen invalshoek. In dit onderzoek lag de focus op de locatie. Uitgaande van de locatie (de notoire straat en de adressen hierin) is nagegaan welke deviante activiteiten voorkomen en welke rol bepaalde actoren hierin spelen. De organisatie en rol van achterliggende criminele netwerken blijft daardoor onderbelicht in dit onderzoek.

1.6 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken bespreken we de bevindingen van het onderzoek. In hoofdstuk 2 bespreken we de aangetroffen activiteiten op basis van de bevindingen in de drie casussen. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de deviante locaties en actoren die uit de casussen naar voren zijn gekomen. In hoofdstuk 4 beschrijven we de gevonden indicatoren, waarna we in hoofdstuk 5 ingaan op de criminogene factoren. In hoofdstuk 6 bespreken we de aandachtspunten en handreikingen voor de integrale aanpak van notoire straten, waarna we in

hoofdstuk 7 eindigen met de conclusie. De casussen zijn, zoals gezegd, te vinden in de bijlagen.

2

Activiteiten in de notoire straten

2.1 Inleiding

Uit de analyse van de drie casussen blijkt dat de notoire straten het toneel vormen voor tal van deviante activiteiten met een – vermoedelijke – verbinding tussen legale structuren (woningen, ondernemingen) en georganiseerde criminaliteit.[7] Duidelijk wordt dat er zich van alles afspeelt in de notoire straten, waarbij sommige deviante activiteiten meer zichtbaar zijn dan andere. Op basis van de bevindingen kan een onderscheid gemaakt worden tussen vormen van georganiseerde criminaliteit zelf (§2.2) en geleverde faciliterende diensten ten bate van georganiseerde criminaliteit (§2.3). In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende deviante activiteiten die we tegen zijn gekomen in de casussen en gaan we tot slot in op intimidatie en bedreiging in de notoire straten die hiermee samen lijken te hangen (§2.4). Bij het bespreken van de bevindingen hebben we de verschillende informatiebronnen gecombineerd.

De nadruk in dit hoofdstuk ligt op activiteiten in de notoire straten zelf en niet op personen die in de straat aanwezig zijn en die elders actief zijn of die antecedenten hebben voor zware en georganiseerde criminaliteit. Deze komen aan bod in hoofdstuk 3.

2.2 Georganiseerde criminaliteit

Op basis van het onderzoeksmateriaal komen de volgende criminaliteitsfenomenen naar voren in de notoire straten: drugscriminaliteit, illegaal gokken, illegale prostitutie en mensenhandel, en liquidaties en vuurwapenincidenten. Veelvoorkomende criminaliteitsvormen (zoals winkeldiefstal) of criminaliteit die niet samenhangt (voor zover bekend) met de legale structuren in de straat (zoals vernielingen of uitgaansgeweld) zijn buiten beschouwing gelaten. In de onderstaande subparagrafen bespreken we de bevindingen per fenomeen.

7 Zie ook het begrippenkader in bijlage A.

2.2.1 Drugscriminaliteit

In de notoire straten lijkt drugscriminaliteit een veelvoorkomend fenomeen en dit komt het meest prominent naar voren uit de analyse. Het gaat hierbij zowel om drugshandel (op straat en vanuit panden) als om hennepteelt.

Drugshandel (dealen)

Het dealen is een van de meest zichtbare criminaliteitsvormen voor – met name – bewoners in de notoire straten, zo komt ook uit de interviews met respondenten van de politie en gemeenten naar voren. In twee casussen zien we hiervan ook meldingen terug in politiesystemen. Bewoners zien dat er gedeald wordt, dat er drugs gebruikt worden en dat er bepaalde plekken zijn in de straat waar dit meer gebeurt. Ze lijken goed zicht te hebben op de plekken waar gedeald wordt en de mensen die hierbij betrokken zijn, al is het vaak onduidelijk om welk soort drugs het gaat. Op basis van het onderzoeksmateriaal zijn twee verschillende vormen te onderscheiden: drugshandel op straat en drugshandel vanuit bepaalde panden.

Het straatdealen is soms overdag te zien, maar respondenten zien het vooral als het donker wordt. Bewoners noemen verschillende voorbeelden waarin zij dit geconstateerd hebben. Politie en gemeente lopen er in de praktijk tegenaan dat het om vermoedens gaat in plaats van daadwerkelijke constateringen, wat de aanpak lastig maakt:

> 'Je kunt een vermoeden uitspreken, maar dat wil nog niet zeggen dat er iets gebeurt. (…) Je kunt het niet hard maken, dat is het 'm nou net. Laatst stonden er auto's op het parkeerterrein, en ik heb het vermoeden uitgesproken dat ze daar aan het dealen zijn. Dat was sinds een week of twee en collega's van mij die buurtpreventie liepen, die geven dan elke avond op de app door wat ze hebben meegemaakt. En als ik dan twee, drie, vier appjes van hetzelfde feit gehad heb, ga ik een melding maken, dan ga ik een vermoeden uitspreken.' (Interview bewoner, lid buurtpreventieteam/wijkraad, casus C)

Het dealen vanuit panden is ook zichtbaar voor burgers, en zowel bewoners als ondernemers in de casussen noemen bepaalde locaties waarvan zij vermoeden dat daar gedeald wordt. Ze nemen waar dat er bepaalde locaties zijn waar personen naar binnen gaan en binnen een paar tellen weer buiten staan. En dit zien

we ook terug in verschillende MMA-meldingen waarin een shoarmazaak, kapsalon en snackbar genoemd zijn.[8]

Hennepteelt en -handel

In alle drie de casussen zijn hennepkwekerijen aangetroffen in verschillende typen panden, zowel in ondernemingen als in bovenwoningen, en alle typen respondenten benoemen dit ook. Een wijkagent licht toe dat het vaak niet 'de beste ondernemingen zijn' en noemt een shishalounge, shoarmazaak en café als voorbeelden. In casus B blijken bewoners en ondernemers nauwelijks meldingsbereid, maar, zo blijkt uit de interviews, wanneer er concreet naar gevraagd wordt, komt het naar boven. Alle ondernemers en bewoners die wij gesproken hebben in deze casus, noemen hennepteelt als iets wat 'veel gebeurt' en de meeste respondenten hebben concrete voorbeelden van eigen waarnemingen. Een van de ondernemers vertelt dat je in haar pand en alle naastgelegen panden 'de sporen van de drugs nog goed ziet', doelend op de afgebroken installaties van kwekerijen. 'Het was een en al hennepkwekerij hier.'

Het is niet altijd duidelijk van wie de aangetroffen hennepkwekerijen daadwerkelijk zijn. Zo is in één casus een hennepkwekerij aangetroffen in een winkel waar tweedehandsspullen verkocht zouden worden. De huurder van het pand vertelde dat hij het pand onderverhuurd had, omdat zijn vriend geen identiteitsbewijs had, maar zelf verder van niks wist. De betreffende vriend bleek echter dementerend te zijn en te wonen in een verzorgingstehuis.

Overige drugshandel

Andere vormen van drugshandel komen minder naar voren. In een van de casussen noemen professionals autobedrijven die betrokken zijn bij de import en export van drugs, en dit komt ook terug in de politiesystemen. Deze drugs zouden verstopt worden in auto's en verscheept naar het buitenland. In het verleden is in deze casus een grote partij cocaïne in een loods aangetroffen.

Synthetischedrugsproductie, -handel en -bezit worden ook geregistreerd, maar in mindere mate. Dit wordt nauwelijks genoemd door de respondenten. Ofwel het gebeurt in veel mindere mate, ofwel het is minder zichtbaar. In een van de voorbeelden zien we de betrokkenheid van een bewoner van onze

8 Meldingen die gedaan zijn bij Meld Misdaad Anoniem en vervolgens doorgezet zijn naar de politie. Zie: https://www.meldmisdaadanoniem.nl/.

notoire straat bij een synthetischedrugsafvaldump in een mestkelder op een andere locatie. In een ander voorbeeld wordt de eigenaresse van een nagelgroothandel als risicovol figuur gezien in het faciliteren van synthetischedrugsproductie. Zij wordt door de politie bezocht en gewaarschuwd inzake het verkopen van grootverpakkingen aceton.

2.2.2 Illegaal gokken

In twee casussen worden woningen en ondernemingen gebruikt voor illegaal gokken. Bewoners en ondernemers hebben weinig zicht op deze activiteit, maar ze wordt in de interviews wel genoemd door professionals en blijkt tevens uit de systeemanalyse en uit open bronnen. Politie en gemeenten constateren deze activiteit meerdere malen, bijvoorbeeld tijdens controles in samenwerking met de Kansspelautoriteit (KSA) of controles van sluitingstijden.

Illegaal gokken is een activiteit die niet aan een specifiek soort locatie gebonden is. Illegale goklocaties die naar voren komen uit de verschillende bronnen zijn cafés, koffiehuizen, theehuizen, fietsenwinkels, wedkantoren, supermarkten, belwinkels en stichtingen. Deze criminaliteitsvorm stelt weinig eisen aan zijn omgeving en kan vrijwel overal plaatsvinden. Vaak zijn er 'achterkamertjes' waar (al dan niet na sluitingstijd) gegokt wordt. Professionals geven aan dat dit typisch een criminaliteitsvorm is die overal kan plaatsvinden.

Uit eerder onderzoek van Spapens en Bruinsma (2015) blijkt dat uitbaters van locaties waar illegaal gokken met gokzuilen plaatsvindt overwegend een Turkse achtergrond en vaak forse criminele antecedenten hebben. Uit dit onderzoek blijkt dat 66 procent van de uitbaters voorkomt in politieregistraties en 28 procent duikt op in grootschalige strafrechtelijke opsporingsonderzoeken. In het *Nationaal Dreigingsbeeld* uit 2017 worden met name Turkse criminele samenwerkingsverbanden in Brabant genoemd die zich bezighouden met illegaal gokken, naast andere vormen van georganiseerde criminaliteit, zoals hennepteelt en witwassen (Boerman e.a., 2017). Hiernaast is een voorbeeld beschreven uit een van de casussen.

Illegaal gokken in een belhuis

Over de jaren 2013, 2014 en 2015 worden meerdere registercontroles uitgevoerd in een belhuis en muteren politiesurveillanten meerdere aandachtsvestigingen. De eigenaar werkt niet mee aan het invoeren van het digitale inkoop- en verkoopregister en zegt nauwelijks iets in te kopen. Hij is meestal afwezig als surveillanten of controleurs langskomen. Er staat dan iemand in de zaak die daar 'vrijwillig' werkt. Een surveillant vraagt zich af: 'Hoe kan het bedrijf in stand blijven met betrekking tot de inkomsten? Zoals de medewerker aangaf, verkopen ze voornamelijk telefoonkaarten. Alle verkoopartikelen in de winkel – telefoons en elektronica – staan nog precies op dezelfde plek als bij de vorige controle.'

Het vermoeden ontstaat dat in het café illegaal gegokt wordt, mede naar aanleiding van een MMA-melding: 'In belhuis [X] wordt dagelijks gegokt. Het gokken gebeurt aan de achterkant van het pand; je kunt illegaal gokken op voetbalwedstrijden (toto). Wanneer je je schuld niet kunt betalen, word je gedwongen drugs te vervoeren naar het buitenland. Er wordt niets verkocht in het belhuis. Al het verdiende geld met de drugshandel en het illegale gokken wordt in het belhuis witgewassen.'

Op basis van de Wet op de kansspelen wordt vervolgens een controle uitgevoerd. De eigenaar is afwezig, maar er zit een man die de zaak lijkt te runnen. Hij zegt alleen op bezoek te zijn. Achter in de zaak staan drie computers aan met een goksite op het scherm. Ineens worden de schermen zwart; kennelijk worden deze op afstand uitgeschakeld. Bij de printer liggen recente uitdraaien met uitgevoerde inzetten. Alle hardware wordt in beslag genomen. Achter de kassa worden een grote vuisthamer en een taser aangetroffen. Tijdens het verhoor verklaart de eigenaar dat de computers met het goksysteem zijn geplaatst door Turkse criminelen, die in ruil de huur van het pand betalen. De eigenaar int het geld voor de gedane 'bets' en levert de omzet aan de Turken, die deze wekelijks ophalen en de boel op afstand runnen.

(Bronnen: diverse mutaties BVH, Sum-IT, casus B)

Ook op een andere locatie in deze notoire straat wordt illegaal gokken gerelateerd aan Turkse criminelen. Volgens de wijkagent wordt in een aantal Turkse theehuizen regelmatig gegokt.

Toch is er in het algemeen maar weinig zicht op de criminele groeperingen die het illegaal gokken organiseren. Professionals lopen tegen verschillende problemen aan bij het tegengaan van illegaal gokken in ondernemingen. In de casussen zijn in het verleden verschillende ondernemingen (zoals cafés) voor drie maanden gesloten naar aanleiding van geconstateerd illegaal gokken. Hoewel de ervaring is dat sommige ondernemers er dan mee stoppen, is volgens een wijkagent het probleem dat de bestemming op het pand hetzelfde blijft en 'de volgende eigenlijk alweer in de rij staat om het over te nemen'. Hoewel politie en gemeente nieuwe eigenaren waarschuwen dat streng gecontroleerd wordt – ook op illegaal gokken –, zien ze dat het toch vaak opnieuw begint.

De criminele groepering die het illegaal gokken organiseert, blijft op de achtergrond actief: 'Die nieuwe eigenaren worden gewoon benaderd door mensen van buitenaf die hun café gebruiken om die activiteit te plaatsen. Het wordt duidelijk dat het wel groter is dan dat. Er zit iets structurelers achter dan alleen die winkel', aldus de wijkagent. Het structurele karakter van het illegaal gokken blijkt ook uit het bewijsmateriaal dat de politie aantreft op laptops. Aan het budget en de speelhistorie op gokkaarten is bijvoorbeeld te zien dat er al langer gespeeld wordt dan het betreffende café erbij betrokken is.

Tevens geven professionals in interviews aan dat het steeds lastiger wordt om aan te tonen dat het illegale gokken plaatsvindt. Eerder werd er nog veel met bonnetjes gewerkt en kon handhaving bij een bezoek de bonnetjes bekijken en constateren wie er hoeveel geld had ingezet. Inmiddels gaat er steeds meer digitaal en is het lastiger te bewijzen hoeveel geld er door wie is ingezet.

2.2.3 *Illegale prostitutie en mensenhandel*

Illegale prostitutie blijkt vooral uit registraties in politiesystemen (casus C), interviews met professionals (casus C en B) en open bronnen. Bewoners en ondernemers hebben hier minder zicht op, al ziet een ondernemer wel duidelijk signalen: 'Als je hier een keer 's avonds laat rondloopt en 's ochtend vroeg komt, dan zie je precies in welke panden dat speelt. Cafés waar de rolluiken naar beneden gaan en waar ze de bovenverdieping erbij hebben, daar zie je op een gegeven moment mensen naar boven lopen; komen en gaan en de dames

zie je er ook allemaal zitten.' (Interview ondernemer/voorzitter van de winkeliersvereniging, casus C)

Illegale prostitutie is geconstateerd in verschillende typen panden, zoals cafés, woningen en massagesalons. In één casus zijn bij de gemeente twee adressen bekend waar illegaal gokken is geconstateerd en waar illegale prostitutie wordt vermoed. In een van de casussen komt een shishalounge naar voren. De politie ontvangt een melding van een jeugdzorgcentrum dat twee meisjes die daar woonden waren weggelopen naar deze loungebar. Bij terugkomst spraken de meisjes tegen de leiding hun verbazing uit dat de politie niet vaker controleerde bij deze lounge omdat het een ontmoetingsplek zou zijn voor jonge meisjes en loverboys (bron: BVH, casus C).

Uit interviews met professionals en informatie uit een opsporingsonderzoek komen Oost-Europese vrouwen naar voren, waarbij vaak niet duidelijk is in hoeverre zij ook slachtoffer zijn van mensenhandel. Wanneer sprake is van kamerverhuur, zijn de exploitanten wisselend. Volgens een wijkagent verschuilen autochtone woningeigenaren zich achter de (tussen)verhuurder (of huurders achter onderhuurders). Maar er wordt door de politie ook een voorbeeld gegeven van een pandjeseigenaar van buiten de stad, die meerdere pandjes heeft in de stad waar illegale prostitutie gaande is.

In beide casussen waar sprake is van illegale prostitutie treden gemeente en politie hiertegen op, bijvoorbeeld door het ontruimen en sluiten van panden. Een probleem met het daadwerkelijk aantreffen van illegale prostitutie is dat controles met name overdag plaatsvinden en illegale prostitutie met name 's nachts plaatsvindt.

Als er voldoende meldingen zijn uit de buurt, inventariseren politie en gemeente of er genoeg ligt om op grond van de Wet op de kamerverhuur naar binnen te gaan. 'Dat is vaak het begin, vergunningen controleren van kamerverhuur, pandeigenaren erbij betrekken. Dan kom je er vaak bij uit dat dat wel gaande is', licht de wijkagent toe. Bij controles wordt het soms geconstateerd aan de hand van de inrichting van een speciale ruimte achter of boven een zaak. Een handhaver van de gemeente vertelt dat hij in verschillende cafés meerdere keren illegale prostitutie heeft geconstateerd: 'En daar tref ik het eigenlijk elke keer aan, hoor. Want we hebben ook een keer een Roemeense vrouw gehad die we daar aantroffen, ja of vrouw, een meisje van 19 jaar geloof ik, en een Turkse man zat tegenover haar. Zij zegt: "Dat is een vriend van mij", hij zegt: "Dat is mijn vriendin", ja, op een gegeven moment weet je dus wel waarvoor zij gebruikt wordt. Dat zie ik omdat ik daar een paar keer ben binnengelopen voor controle.' (Interview betrokkene gemeente, casus B)

Op basis van het onderzoeksmateriaal is echter meestal niet op te maken in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van mensenhandel. Er is slechts één opsporingsonderzoek aangetroffen naar illegale prostitutie in relatie tot mensenhandel, waarbij de vrouwen niks loslieten en geen actie wilden ondernemen. Daarnaast is in een van de casussen een registratie gevonden van een rechtshulpverzoek vanuit Bulgarije in verband met een mensenhandelonderzoek aldaar. De hoofdverdachte van hun onderzoek is in Nederland bekend omdat er eerder aangifte tegen hem was gedaan door een vrouw die in de notoire straat woonde. Zij moest jarenlang het grootste deel van haar inkomen afgeven.

Ook voor professionals is vaak niet duidelijk of er sprake is van mensenhandel. Een respondent hierover: 'Over mensenhandel daarachter heb ik niets vernomen! Dus het is nog maar de vraag: speelt dat er dan, of is het er niet? Zijn het gewone dames die lekker langs die weg een zakcentje bijverdienen? Dat mag ook niet natuurlijk, is illegaal op die manier. Maar is nogal van een andere orde dan dat er mensenhandel achter zou zitten.' (Interview betrokkene gemeente, casus C)

Tot slot is in een van de casussen mensenhandel in de zin van arbeidsuitbuiting aangetroffen. Een adres in de straat komt twee keer voor in de registraties; één keer omdat er een MMA-melding is gedaan en één keer omdat er daadwerkelijk een opsporingsonderzoek is gedaan naar de verdachte. Op het betreffende adres zouden Poolse werknemers van de verdachte in kleine kamers wonen. Zij zouden elders werken en worden uitgebuit door de verdachte. Deze Poolse werknemers zouden zwart betaald krijgen, geen pauzes krijgen en de hele dag zwaar werk moeten verrichten, 60 uur per week. Uit de politiesystemen blijkt dat in het verleden bij controles door ketenpartners meerdere malen vreemdelingen en slaapplekken in het bedrijf van de verdachte zijn aangetroffen in 2012 en 2013.

2.2.4 *Liquidaties en vuurwapenincidenten*

In alle drie de notoire straten is sprake van vuurwapenincidenten waarbij er een relatie lijkt te zijn met de actoren en locaties in de notoire straat. Hierbij moeten we opmerken dat voorzichtigheid geboden is bij de interpretatie, omdat op basis van het onderzoeksmateriaal veel onduidelijk is over de context en achtergronden van de incidenten.[9]

9 Hierbij doelen we niet op geweldsincidenten die onder de 'reguliere' grootstedelijke problematiek vallen, zoals uitgaansgeweld of straatroven en diefstallen.

Dit speelt bijvoorbeeld bij een liquidatie die in een van de casussen heeft plaatsgevonden. Hierbij was het slachtoffer een wegens betrokkenheid bij overvallen en een serie plofkraken bij politie en justitie bekende crimineel. In deze zaak is nog niemand veroordeeld en is de link met de locatie onbekend gebleven. Bij andere incidenten is er wel een relatie met ondernemers en panden in de straat, zoals een ondernemer die schutter is, slachtoffer of vermeend medeplichtig. In hoeverre de uitbater van een onderneming daadwerkelijk betrokken is, is vaak lastig te duiden. Dit zien we terug bij een vuurwapenincident in een shisha-lounge, waarbij meerdere respondenten zich afvragen of de uitbater niet slechts een slachtoffer was van de situatie in plaats van een medeplichtige.[10]

Bedreigingen met vuurwapens – veelal in zogenaamde criminele ontmoetingsplaatsen – of gevechten waarbij vuurwapens worden getrokken, zien we terug in twee casussen. In de notoire straten zien we ook mensen terug met een vuurwapenvergunning, evenals schietverenigingen, maar bij controles worden doorgaans geen bijzonderheden aangetroffen. Overigens geven professionals in één casus aan dat zij het geweld vooral relateren aan de aanwezige horecagelegenheden en niet zozeer zien als iets dat significant is voor de notoire straat. Hetzelfde geldt volgens sommige professionals voor de aanwezigheid van vuurwapens in de straat.

2.3 *Faciliterende diensten*

Naast de bovengenoemde activiteiten blijkt uit de analyse dat ondernemingen in de notoire straten faciliterende diensten verlenen ten bate van zware en georganiseerde criminaliteit.[11] Deze zogenaamde facilitators verlenen diensten aan criminele samenwerkingsverbanden, waarbij het vaak gaat om specialistische taken die de leden van het criminele netwerk niet zelf uit kunnen voeren, zoals het binnenloodsen van drugs via luchthavens of juridische adviezen (Kruisbergen e.a., 2012). In ons onderzoek gaat het om faciliterende diensten die geleverd worden door de ondernemers c.q. ondernemingen of bewoners c.q. woningen. Hieronder bespreken we de verschillende vormen die uit de casussen naar voren zijn gekomen.

10 Dit is dezelfde onderneming die eerder is genoemd i.v.m. mogelijke loverboypraktijken.

11 De verleners van deze faciliterende diensten worden doorgaans facilitators genoemd, 'mensen of organisaties die criminelen helpen bij het voorbereiden, uitvoeren of verhullen van illegale activiteiten, soms willens en wetens, soms tegen wil en dank en soms zonder dat zij zich dat bewust zijn' (Hoogewoning e.a., 2010).

2.3.1 *Witwassen*

Witwassen komt het meest naar voren als faciliterende activiteit in de drie onderzochte straten. Hoewel witwassen veel verschillende verschijningsvormen kan hebben, gaat het er, kort gezegd, om crimineel geld een schijnbaar legitieme herkomst te geven, zodat dit zonder gevolgen (bijvoorbeeld beslag of vervolging) uitgegeven kan worden (Kruisbergen & Soudijn, 2015). Eén manier om dit te doen is om een onderneming op te zetten met een fictieve omzet en winst, zodat het lijkt of de ondernemer op een legale manier geld verdient en de illegale verdiensten 'wit' worden. De onderneming is in feite een lege huls die gebruikt wordt om criminele activiteiten en geldstromen te verhullen. In de casussen komen verschillende typen ondernemingen naar voren die hiervan verdacht worden, zowel in de dienstverlening, detailhandel als in de horeca.

Hoewel witwassen door respondenten veelvuldig wordt vermoed en genoemd als criminele activiteit, plaatsen we hierbij de kanttekening dat dit in de politiesystemen slechts beperkt naar voren komt. Blijkbaar is het moeilijk om het misbruik van ondernemingen voor witwassen hard te maken. Toch zijn er wel enkele duidelijke gevallen teruggevonden in de politiesystemen, waarbij ondernemers in opsporingsonderzoeken verdachte zijn van witwassen. Bijvoorbeeld wanneer blijkt uit opsporingsonderzoek dat een onderneming een beperkte omzet heeft, maar de eigenaar wel 20.000 tot 40.000 euro per dag uitgeeft. Ook komen we 'witwassen met bankpassen in winkel' tegen bij twee ondernemingen.

Respondenten, zowel professionals als bewoners en ondernemers, hebben echter sterke vermoedens dat witwassen veel vaker voorkomt en leiden dit vooral af aan het gebrek aan economisch bestaansrecht van verschillende ondernemingen. Ondernemingen waar geen klanten komen of die geen bedrijfsactiviteiten ontplooien, roepen vragen op bij andere ondernemers en bewoners. We zijn meerdere voorbeelden tegengekomen waarbij de verwachte diensten of producten volgens bewoners niet geleverd konden worden.

Echter, zoals gezegd, zijn we in de politiesystemen maar weinig opsporingsinformatie tegengekomen en is weinig bekend over de criminele netwerken die achter de vermeende witwasactiviteiten zitten. In één casus spreken respondenten over een netwerk van personen die rondom de verdachte panden actief zijn en die op papier beheerd worden door een niet-criminele zus of partner. In een andere casus heeft de politie dit vermoeden ook bij een broodjeszaak die op papier wisselend eigendom is van personen uit de directe kring van een bekende uit het criminele circuit.

Om witwaspraktijken (of andere illegale handelingen met een onderneming) te voorkomen kan de gemeente bij aanvragers van vergunningen een achtergrondcontrole doen op basis van de Wet Bibob.[12] Dit geldt onder andere voor ondernemingen in de branches horeca, prostitutie, speelautomatenhallen, bouw en milieu.[13] In alle casussen zijn voorbeelden te vinden van vergunningaanvragers met antecedenten van wie de vergunning wordt geweigerd. Meestal gaat het in deze gevallen om aanvragen voor horecabedrijven. Professionals in alle casussen vermoeden gesjoemel met vergunningen om de werkelijke eigenaar buiten beeld te houden. Onderstaand voorbeeld illustreert hoe dit in zijn werk gaat.

Vermoedelijke illegitieme vergunningaanvragen

In een recent voorbeeld wordt plotseling een winkel geopend waar een bekend lid van een motorclub als werknemer op de vergunning geregistreerd is. Deze man is ook in de winkel te vinden. De gemeente en wijkagent staan op scherp, vergunningtechnisch wordt alles nagelopen. Alles lijkt op orde. De wijkagent: 'En binnen no time is de zaak weer leeg. Weg. Ik denk dat die er drie of vier maanden heeft gezeten. Dat is heel duidelijk witwassen. Maar het gebeurt voordat je er erg in hebt. Ineens is die zaak weer weg. Als je hem nu zou spreken, dan zou hij zeggen: "Ja, dat is niet mijn zaak, het lukte niet."' De geregistreerde eigenaar komt uit een andere stad en is een bekende van de politie. Hij heeft daar een soortgelijk filiaal, dat ook ineens verdwijnt.
(Bron: interview politie, casus B)

Enerzijds vindt gesjoemel met vergunningen plaats door gebruik te maken van katvangers. Deze personen hebben geen antecedenten, waardoor ze door de Bibob-controle komen, maar zijn niet de werkelijke eigenaar. Anderzijds lijkt dit te gebeuren door frequent te wisselen van vergunninghouder, zodat onduidelijk blijft van wie de onderneming feitelijk is. Tot slot is niet voor alle ondernemingen een vergunning nodig, enkel voor de bij maatregel van bestuur aan-

12 Bibob staat voor 'bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur' en is bedoeld om 'criminele infiltratie' in de bovenwereld te voorkomen. Het Bibob-instrument is van toepassing op in de wet aangewezen vergunningen, subsidies, bepaalde categorieën overheidsopdrachten en vastgoedtransacties waarbij de overheid partij is.

13 Voor een volledig overzicht, zie Wet Bibob – Toepassingsbereik op www.justis.nl.

gewezen branches. Ondernemers wiens bedrijf buiten deze branches valt kunnen dan ook niet nagetrokken worden op basis van de Wet Bibob. Dit is een mogelijke verklaring voor de in casus B en C geconstateerde toename aan kapperszaken die geen duidelijk bestaansrecht hebben.

2.3.2 *Opslag en heling*

Een tweede categorie faciliterende diensten betreft de opslag – al dan niet in combinatie met heling – van wapens, drugs en gestolen goederen in de notoire straten. Om te voorkomen dat deze goederen bij doorzoekingen aangetroffen worden bij de eigenaren en/of gebruikers, maken criminelen gebruik van opslagplaatsen. Het is bekend dat legale opslagbedrijven hiervoor gebruikt worden (Put, 2010; Vanderbeken e.a., 2012), maar uit de casussen komen ook andere opslagplaatsen naar voren, zoals een camper, schuurtjes en loodsen. Het gaat om voertuigen, maar in één geval ook om plastic drugsafval. In casus C zijn er twee kalasjnikovs aangetroffen in de tuin van een uitgaansclub en is er een melding gedaan van een winkel in de straat die wapens zou kopen en doorverkopen. In deze casus komen uit de systeemanalyse ook meerdere registraties over een juwelier die verdacht wordt van het verkopen van gestolen goederen van 'twee zigeunerbroertjes'. De schoonzoon van deze juwelier verblijft in een woning boven de onderneming en is aangehouden op verdenking van plofkraken en witwassen.

MMA-melding georganiseerde diefstal en heling

In de politiesystemen vinden we een MMA-melding over een onderneming die zich volgens de melder al jaren bezighoudt met de verkoop van gestolen goederen als sigaretten, parfum en televisies. De goederen zouden worden gestolen door Russen en vervolgens doorverkocht worden in Beverwijk en via Marktplaats.nl. De melder geeft verder aan dat de ondernemer van de opbrengsten een zaal heeft gekocht voor bruiloften en partijen. De onderneming betreft een telecomwinkel, die slechts één andere keer voorkomt, vanwege een bezoeker aan het pand van wie vermoed wordt dat hij vrouwen prostitueert en wiens auto in de politiesystemen voorkomt wegens mogelijk drugsvervoer.
(Bron: BVH, casus C)

2.3.3 Overig

Tot slot zijn we nog enkele zaken tegengekomen die niet onder de bovengenoemde categorieën vallen. Gestolen auto's en het omkatten van auto's komt meerdere malen voor in casus A, maar zien we in de andere casussen niet terug.

Verder is in twee casussen sprake van illegale kamerverhuur, wat ervoor zorgt dat politie en gemeente slecht zicht krijgen op wie er daadwerkelijk woont in de notoire straten. In een van de meldingen hierover vermoedt de melder dat er 'zaken zijn die niet kloppen' in verband met een onderneming die bewoond wordt door Fransen. Over ditzelfde pand zijn meldingen gedaan over Poolse werknemers die door de eigenaar hier gehuisvest zouden zijn en uitgebuit worden. Het mogelijk misbruiken van stichtingen voor criminele doeleinden komt in twee casussen voor, alhoewel de informatie hierover erg summier is. Wel geven de onderstaande voorbeelden aan dat stichtingen voor een scala aan activiteiten misbruikt kunnen worden.

Misbruik van stichtingen

Het gaat hier onder andere om de voorzitter van een stichting die bang is voor misbruik voor 'geheime vergaderingen'. Deze zouden al eerder hebben plaatsgevonden in de Bijlmer en in een massagesalon in de notoire straat. Een ander voorbeeld is een stichting die in beeld komt, doordat de bank vermoedt dat deze gebruikt wordt voor fraude: er worden duizenden euro's gestort en opgenomen die door de bank als verdacht zijn bestempeld. In een ander geval wordt een stichting gebruikt als hennepplantage volgens een MMA-melding en is de eigenaar ook bekend bij de politie voor hennepteelt.
(Bron: meerdere mutaties BVH, casussen A en C)

2.4 Intimidatie en bedreiging

Tot slot besteden we in dit hoofdstuk aandacht aan intimidatie en bedreiging ten opzichte van bewoners, ondernemers en handhavers in de notoire straten. Dit zegt ons iets over de cultuur in de straat en de invloed of rol van criminele actoren hierin, hoewel het onduidelijk blijft in hoeverre dit daadwerkelijk gerelateerd is aan georganiseerde criminaliteit. Ingebedde georganiseerde misdaad vindt in de meeste gevallen plaats achter 'gesloten deuren' en is niet direct

zichtbaar voor bewoners, ondernemers en professionals. In alle drie de casussen zijn echter voorbeelden gevonden van intimidatie of bedreiging. Bedreiging en intimidatie lijken op basis van de interviews veelvoorkomend, zij het in verschillende gradaties.

Veelgenoemd is de dreigende, intimiderende houding van bezoekers van dubieuze gelegenheden en van sommige 'foute' ondernemers. Deze 'foute types' in de straat scholen vaak samen op bepaalde plekken, en respondenten noemen verschillende voorbeelden van bedreiging. Een andere vorm is het wegpesten van ondernemers door malafide ondernemers en bewoners die zich bezighouden met illegale activiteiten. Een respondent van de gemeente geeft aan dat er in de notoire straat een soort ongeschreven regel is onder ondernemers om niet de politie te bellen bij ongeregeldheden. Uitschelden, spugen en ondernemers die 'verhaal komen halen' wanneer dingen hun niet zinnen, zijn voorbeelden die respondenten noemen. Een respondent van de gemeente schaart dit onder 'territoriumdrift'. In casus C zijn hier minder signalen van dan in de andere twee casussen, al is in de politiesystemen wel een interessant voorbeeld gevonden over een eigenaar van een horecagelegenheid die onder druk werd gezet om zijn bar open te houden voor illegale gokpraktijken.

Een gevoel van angst onder bewoners en ondernemers, door de aanwezigheid van bepaalde figuren, kan ervoor zorgen dat zij geen melding durven te doen van criminele activiteiten. Zij zijn bang voor represailles, zoals 'wegtreiteren'. Een ondernemer die geregeld verdachte zaken ziet met auto's in haar straat: 'Maar als ze erachter komen dat ik degene ben die gebeld heeft, dan weet je nooit wat er met jou of met je zaak gebeurt. Je weet nooit of ze misschien een brandbom naar binnen gooien en dan ben ik alles kwijt.' (Interview ondernemer, casus A)

Ondernemers en professionals uit casus B denken dat de meldingsbereidheid laag is, omdat mensen zich onveilig voelen en bang zijn voor de gevolgen. Ze vernemen ook van mensen uit de buurt dat ze bang zijn. Ook omdat er te weinig overtuiging is dat melden helpt, kiezen bewoners en ondernemers ervoor om geen onnodig risico te nemen. In enkele gevallen wordt wel melding gedaan bij de politie en dit geeft een inkijkje in de dynamiek tussen bepaalde actoren in de straat, zoals in onderstaand voorbeeld over intimidatie en bedreiging van een huisbaas en tevens café-eigenaar.

Malafide huurbaas

In een huurwoning boven een café woont een vrouw met een baby. De eigenaar van het café en de bovenwoning heeft een sleutel en komt geregeld onaangekondigd binnen. Op een dag komt hij langs met twee Roemeense vrouwen. De bewoonster moet deze twee vrouwen in haar woning laten slapen. De vrouwen zouden gaan werken in het café. De vrouw kiest eieren voor haar geld en gaat op zoek naar een andere woning, maar krijgt haar spullen niet terug van de huisbaas, die een ander slot op de deur heeft gedaan. Op de markt wordt de vrouw bedreigd door de zoon van de huisbaas. Hij dreigt naar haar nieuwe woning te komen en haar dood te schieten. Hiervan doet de vrouw aangifte. Een vriend van het slachtoffer zegt dat de familie een 'maffiafamilie' is, die zich schuldig maakt aan wapenhandel, drugshandel, hennepteelt en soortgelijke zaken.
(Bron: BVH, casus B)

Op basis van het onderzoeksmateriaal kan echter niet gezegd worden dat ondernemers en bewoners zich per definitie onveilig voelen in de notoire straten. Uit de interviews blijkt dat dit verschillend ervaren wordt door respondenten en dat een aantal ondernemers en bewoners hier geen last van heeft. Soms weten buurtbewoners en ondernemers dat het speelt, maar zeggen ze er geen acht op te slaan omdat ze er verder geen last van hebben, en/of omdat ze 'geen gedonder willen'. Daarbij komt dat bewoners en ondernemers niet per se last hebben van wat zich achter de gevel afspeelt, maar eerder van reguliere overlast of straatcriminaliteit.

2.5 *Samenvatting*

In dit hoofdstuk zijn de overkoepelende bevindingen over deviante activiteiten besproken, op basis van de analyse van de drie casussen. Hieruit komen verschillende criminaliteitsfenomenen naar voren die ruwweg onderverdeeld zijn in directe aanwezigheid van georganiseerde criminaliteit en faciliterende diensten. De informatie uit de politiesystemen en van respondenten kan verschillen. Hoewel het type criminaliteitsfenomenen per definitie slecht zichtbaar is voor derden, omdat dit zich grotendeels buiten de publieke ruimte afspeelt, zien bewoners en ondernemers wel signalen van zaken als illegale prostitutie en ille-

gaal gokken. Wanneer het gaat om witwassen, komt de schaal waarop bewoners, ondernemers en professionals vermoeden dat dit voorkomt niet overeen met de informatie uit politiesystemen. Hoewel er wel enkele 'harde aanwijzingen' voor te vinden zijn, zijn ze slechts beperkt in omvang, terwijl het veelvuldig genoemd is door de respondenten.

Naast de deviante activiteiten zelf, zien we in de straten ook een sfeer terug van intimidatie en dreiging, al wordt dit door respondenten verschillend ervaren. In de casussen hebben we voorbeelden gevonden van het wegpesten van ondernemers, claimen van parkeerruimte en incidenten van daadwerkelijke bedreiging. Angst voor represailles kan ervoor zorgen dat buurtbewoners en ondernemers geen melding maken van criminele activiteiten, ook al zien zij dit wel gebeuren. Een andere reden kan zijn dat bewoners en ondernemers weinig vertrouwen hebben in opvolging door politie en gemeente.

Naast de bovengenoemde activiteiten, hebben we in het onderzoek ook gekeken naar bepaalde locaties ('criminele ontmoetingsplaatsen') en actoren in de notoire straten. Hier gaan we nader op in in hoofdstuk 3.

3

Deviante locaties en actoren

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn al een aantal locaties en typen actoren genoemd die een rol spelen bij de activiteiten in de notoire straten. In dit hoofdstuk verkennen we nader het waar en het wie. Allereerst kijken we in welke hoedanigheid de verschillende typen locaties voorkomen. We maken een onderscheid tussen horeca, dienstverlening, openbare weg en overige locaties (§3.2). Hierbij komen ook de zogenaamde criminele ontmoetingsplaatsen aan bod: centrale plekken waar criminelen samenkomen. Vervolgens gaan we in op de verschillende typen deviante actoren die uit de analyse naar voren zijn gekomen (§3.3). Er is onderscheid gemaakt tussen ondernemers, bewoners, bezoekers en makelaars en pandeigenaren.

3.2 Type locaties

Per type locatie bespreken we de bevindingen, waarbij we de verschillende informatiebronnen combineren. Welk type locatie het meeste voorkomt, verschilt per casus. In bijlage D is een tabellenoverzicht te vinden met de bevindingen uit de systeemanalyse.

3.2.1 Horeca

Horecalocaties komen veel voor, met name in de notoire straten van de casussen B en C. Horeca komt vooral voor in relatie tot illegaal gokken, illegale prostitutie en drugshandel. Cafés, shishalounges en eethuizen worden daarnaast aangemerkt als criminele ontmoetingsplaatsen, waar we in paragraaf 3.2.6 nader op ingaan. Ook zijn we veel afgewezen vergunningaanvragen tegengekomen, wegens antecedenten van de aanvrager. De genoemde activiteiten zijn minder in beeld bij bewoners en ondernemers dan bij professionals, maar de eersten hebben wel het idee dat het niet pluis is in veel horecazaken.

'Het grootste gedeelte zit hier in de buitenlandse horeca, wat hier op de [straat B] enorm speelt. Heel die criminaliteit, wat er dan ook speelt, is toch vaak te vinden hier in horeca en kapsalons.' (Interview ondernemer, casus B)

Van sommige eethuizen vermoedt men dat er sprake is van witwassen, hennepteelt of andere illegale activiteiten, mede doordat deze zaken geen duidelijk bestaansrecht lijken te hebben. In één casus blijkt uit het interviewmateriaal dat vooral de grote hoeveelheid shoarmazaken vraagtekens oproept bij bewoners en ondernemers, ook omdat het vaak rustig is in deze zaken. Deze straat kent een hoog aantal dergelijke eethuizen en wordt in de media ook wel 'shoarmaboulevard' genoemd. Ook hier gaat het vooral om vermoedens, en in de systeeminformatie zijn slechts enkele mutaties teruggevonden waarbij het ook om vermoedens van de politie gaat. Verbalisanten denken dat een shoarmazaak mogelijk een ontmoetingsplaats is, wegens het aantreffen van twee inbrekers of 'veel in- en uitloop van bezoekers en verdachte figuren'.

3.2.2 Dienstverlening

In de categorie dienstverlening vallen een aantal typen locaties op: massagesalons, kapperszaken, garagebedrijven en tatoeageshops. Massagesalons komen voornamelijk naar voren in relatie tot illegale prostitutie, en dit speelt het meest in casus C. Dit blijkt uit registraties van de politie, maar ook bewoners en ondernemers vallen soms bijzondere dingen op, zoals briefjes die voor privacy naar de achterdeur verwijzen.

Kapperszaken zijn in hoofdstuk 2 al aan bod gekomen in relatie tot witwassen. Een opvallende discrepantie hierbij is dat ze veelvuldig genoemd worden door professionals, ondernemers en bewoners als verdachte locatie, maar er nauwelijks politieregistraties zijn. De enkele registratie die er is, bevat voornamelijk vermoedens en slechts één keer hebben we een kapperszaak teruggevonden in een opsporingsonderzoek. Hierbij had een verdachte gebruikgemaakt van de telefoon in een kapperszaak. Kapperszaken zijn niet vergunningsplichtig en kennen doorgaans veel contante transacties, wat het aantrekkelijk kan maken om via een kapperszaak wit te wassen. In het verleden zijn verschillende incidenten in de media besproken. Zo bleek uit een grootschalig onderzoek naar witwassen in 2012 dat een kapperszaak in Amsterdam-Zuidoost gebruikt werd om op grote schaal geld wit te wassen via een netwerk van koeriers en bankiers (*NH Nieuws*, 27 februari 2012). In 2014 wordt de eigenaar van verschillende kapperszaken in Noord-Nederland veroordeeld wegens witwassen en belas-

tingfraude, en in 2016 loopt een kapper tegen de lamp die contant een BMW afrekende (Rijksoverheid, 26 april 2012, *Fiat Justia*, 3 november 2014, RTV Noord, 13 oktober 2016). Opvallend is dat in deze drie voorbeelden justitie wel vermoedde dat het geld afkomstig was van drugshandel, maar men dit niet kon bewijzen. Garagebedrijven die plekken onderverhuren aan particulieren of zelfstandigen, zijn een belangrijke locatie in casus A in relatie tot onder andere het omkatten van auto's, drugscriminaliteit, maar ook heling en illegale arbeid.

In één casus (B) komen tatoeageshops naar voren. Deze zijn genoemd door zowel een ondernemer als een handhaver uit deze notoire straat en komen ook voor in een aandachtsvestiging van de politie. Zo vertelt de handhaver dat een tatoeageshop bekendstaat als criminele ontmoetingsplaats, dat uitbaters 'vaak OMG-leden zijn'[14] en dat bekend is dat illegale prostitutie plaatsvindt in de ruimte achter een tatoeageshop. De ondernemer geeft aan dat er een keer een politie-inval is geweest in een tattoeageshop inzake verdovende middelen.

3.2.3 *Detailhandel*

Uit de systeemanalyse blijkt een grote verscheidenheid aan winkels die voorkomen in relatie tot heling, dealen, illegaal gokken en witwassen. Het gaat onder andere om telecom- of belwinkels, juweliers, meubelwinkels, een gordijnshop en algemene winkelpanden. Opvallend in één casus is dat vrijwel alle respondenten (zowel bewoners, ondernemers als professionals) hun vraagtekens zetten bij de opkomst van veel fietsen- en scooterwinkels in de straat. Evenals bij kapperszaken, twijfelen respondenten aan het economische bestaansrecht op basis van hoge huren, weinig klandizie en dure opgeknapte winkels. In de politiesystemen is echter slechts één registratie terechtgekomen die de verkoop van gestolen fietsen vanuit een fietsenwinkel betreft.

3.2.4 *Woningen*

Hoewel woningen in de interviews nauwelijks naar voren komen, zien we deze wel regelmatig in de politieregistraties opduiken. In casus B is dit zelfs de meest voorkomende locatie, met name in relatie tot hennepteelt. Daarnaast komen

14 Zogenaamde outlaw motorcycle gangs die in verband worden gebracht met criminaliteit en openbareordeverstoringen (Politie, 2014).

woningen voor in relatie tot onder andere illegale kamerhuur, gedwongen prostitutie en als woonadres van een deviant persoon. In het laatste geval gaat het bijvoorbeeld om bekende criminelen die in de wijk wonen. In paragraaf 3.3 gaan we nader in op de bewoners.

3.2.5 *Openbare weg*

De openbare weg is voornamelijk het toneel voor dealen, en komt daarnaast geregeld voor in de systeemanalyse wegens verdachte personen en voertuigen. Dan gaat het bijvoorbeeld om een aandachtsvestiging over een persoon die bij de politie bekend is als mogelijke pooier, en die rijdt in een auto die voorkomt wegens 'mogelijk drugsvervoer'. Of een voertuig dat betrokken zou zijn bij mensenhandel en waar twee Bulgaarse mannen in rijden.

Uit de systeemanalyse blijkt dat de politie regelmatig auto's staande houdt in de notoire straten voor controle. Soms gaat het om 'bekenden van de politie', andere keren gaat het om een actie, zoals extra aandacht voor Duitse kentekens in verband met mogelijke betrokkenheid bij illegaal gokken of is er een ANPR-hit.[15] De achterliggende motivatie is echter vaak slechts beknopt weergegeven, zodat onduidelijk is waarom iemand een 'bekende' is. Er wordt bijvoorbeeld geen informatie vermeld over antecedenten of andere informatie over pleeggeschiedenis, zoals onderstaand voorbeeld illustreert.

Mutatie verdachte personen

Medewerkers flexteam zagen auto stoppen bij een cafetaria en vier 'bekende personen' uitstappen die daar gingen eten. Het betreft een Joegoslaaf, twee Italianen en een Nederlander die in België woont.
(Bron: BVH, casus B)

15 Automatic Number Plate Recognition. Hiermee scant een camera kentekens van voorbijgaande voertuigen en de gelezen kentekens worden vergeleken met kentekens die bij de politie geregistreerd staan voor openstaande boetes of omdat de eigenaar gezocht wordt door de politie. Van deze controles is wel een aantekening gemaakt, maar ze zijn niet meegenomen in de analyse als 'deviante activiteit'.

3.2.6 Criminele ontmoetingsplaatsen

In alle drie de notoire straten zijn zogenaamde criminele ontmoetingsplaatsen aangetroffen. Zoals in hoofdstuk 1 beschreven, zijn criminele ontmoetingsplaatsen centrale plekken waar criminelen samenkomen om te overleggen, informatie of contacten op te doen, transacties te sluiten et cetera. Criminele ontmoetingsplaatsen kunnen verschillende schaalgroottes hebben. Zo spreekt de Monitor Georganiseerde Criminaliteit van 'marktplaats Amsterdam' als ontmoetingsplaats in de internationale drugshandel, die lokale groepen in staat stelt om aansluiting te vinden bij internationale groeperingen (Kruisbergen e.a., 2012), en spreekt men in een ander recent rapport over een heel land (Dubai) als ontmoetingsplaats voor criminele netwerken (Van der Laan e.a., 2016: 58). Op basis van onze analyse zien we zowel bepaalde ondernemingen of woningen als ontmoetingsplaats, als de notoire straten in hun geheel.

Onderneming of woning als criminele ontmoetingsplaats

Op het niveau van de notoire straat gaat het in ieder geval om ondernemingen die dienen als criminele ontmoetingsplaats.[16] Hierbij maken we de kanttekening dat uit het beschikbare onderzoeksmateriaal vaak niet op te maken is wat zich precies afspeelt op de criminele ontmoetingsplaats. In een van de interviews benoemt een wijkagent hoe moeilijk het is om erachter te komen wat zich precies afspeelt in een verdachte club: 'Leg je vinger er maar eens op. Ik weet gewoon dat het er is, omdat je weet dat het publiek dat er komt zich daarmee bezighoudt, voor een deel.' Dit blijkt ook uit onze analyse. Zo weten we niet of en welke handel er gedreven wordt, dan wel of er anderszins criminele afspraken worden gemaakt. We hebben enkel geconstateerd dat er locaties zijn waar 'verdachte personen' – personen met antecedenten, verdachten uit opsporingsonderzoeken of simpelweg 'bekenden' van de politie – regelmatig samenkomen. We hebben ons hierbij voornamelijk gebaseerd op interviews en aandachtsvestigingen waarin verbalisanten verdachte gedragingen muteren.

Hoewel er weinig zicht is op de handelingen op de criminele ontmoetingsplaatsen, vallen de bezoekers wel op bij professionals, en ook bij ondernemers en bewoners. Ondernemers en bewoners spreken van 'foute gasten' of 'ongure

16 Hierbij sluiten we niet uit dat ook woningen als ontmoetingsplaats kunnen fungeren, maar mogelijk uit beeld blijven, omdat slechter zichtbaar is wie zich daar bevindt.

types' die ze regelmatig zien rondhangen bij bepaalde panden (criminele 'broeinesten') in de notoire straat. Uit de systeemanalyse komt een diversiteit aan criminele bezoekers naar voren: bekende veelplegers, Britse of Belgische bezoekers met antecedenten, leden van OMG's en personen die voorkomen in opsporingsonderzoeken of met antecedenten voor zware of veelvoorkomende delicten.

Uit de analyse van de casussen (op basis van alle bronnen) blijkt eveneens een grote variatie aan – vermeende – criminele ontmoetingsplaatsen (zie ook de tabellen in de bijlage D). Naast verschillende horecagelegenheden, komen ook andere typen ondernemingen in de dienstverlening en detailhandel naar voren, zoals shishalounges, clubs, cafés en – wederom – kapperszaken. Shishalounges komen geregeld negatief in het nieuws, er kleeft een crimineel imago aan deze horecazaken en ze worden regelmatig gesloten door burgermeesters. Een gemeentelijke handhaver in het zuiden van het land zegt hierover: 'In Amsterdam worden shishalounges bijna alleen maar gebruikt voor "bijeenkomsten van", en hier kom je eigenlijk ook alleen maar bekende koppen tegen.' In hoeverre de ondernemers hierbij betrokken zijn, blijft ook de vraag. In een al eerdergenoemd voorbeeld is een shishalounge gesloten na een schietpartij en de ondernemer uit de ondernemersvereniging gezet, maar is het ook mogelijk dat deze ondernemer zelf slachtoffer is geworden van het feit dat zijn onderneming een criminele ontmoetingsplek was. Een oud-eigenaar van een shishalounge in Amsterdam spreekt zijn frustratie in de media uit over het imago van deze zaken en de onmacht van een ondernemer om dit te voorkomen: 'Het is gewoon niet te doen. Als er jongens of vrienden bij elkaar komen en gewoon een bakkie doen, roken en gezellig kletsen, dan weet je niet of ze het hebben over leuke meiden of dat ze bespreken wie ze om gaan leggen. Dat weet je niet. Er moeten wel regels zijn die in de praktijk toepasbaar zijn.' (AT5, 10 maart 2016)

Notoire straat als criminele ontmoetingsplaats

Naast deze ondernemingen in een notoire straat, kunnen de notoire straten op zichzelf ook als criminele ontmoetingsplaats gezien worden. Bekende criminele actoren vinden elkaar op verschillende locaties in de straat, alsmede op de openbare weg, waar ze veelvuldig gezien en geregistreerd worden. De notoire straten bieden een criminele infrastructuur (zie §1.2) waar verschillende faciliterende diensten worden aangeboden en waar gelegenheden zijn om criminele contacten op te doen en informatie uit te wisselen.

3.3 Actoren

Naast naar locaties, is ook gekeken naar de spelers in de notoire straten. Een overzicht van de typen actoren per casus is te vinden in bijlage D, in tabel A.3, B.3 en C.3.

3.3.1 Ondernemers

'Malafide' of 'foute' ondernemers komen herhaaldelijk terug in de interviews met bewoners, ondernemers en professionals. Dit zien we in alle drie de casussen terug en uit de systeemanalyse blijkt dat ondernemers betrokken zijn bij onder andere drugscriminaliteit, illegaal gokken, witwassen en heling. Ondernemers zijn zelf verdachte van een delict of ze hebben antecedenten uit het verleden. Een uitschieter is casus A, waar ondernemers zestien keer voorkomen in opsporingsonderzoeken door heel Nederland, maar ook in de andere casussen zien we ondernemers met antecedenten, in opsporingsonderzoeken of aandachtsvestigingen.

Dubieuze ondernemer

De eigenaar van een garage waarvan signalen zijn dat er auto's omgekat worden staat bij de politie geregistreerd als 'beroepscrimineel'. Hij komt voor in verschillende opsporingsonderzoeken en wordt gezien in gezelschap van bij de politie bekende criminelen in heel Nederland. Een auto waar hij in rijdt is betrokken geweest bij een overval. Andere auto's waar hij in rijdt staan op naam van zijn broer die geen antecedenten heeft. De ondernemer zelf heeft antecedenten voor mishandeling en zware mishandeling. Het pand van zijn onderneming is volgens de politie eigendom van een persoon die in het verleden is veroordeeld voor witwassen. (Bron: BVH, casus A)

Hoewel er een grote verscheidenheid zit in het type ondernemingen in de verschillende casussen, lijken er toch enkele overeenkomsten te zijn. Zo zitten er bij de beschreven deviante panden geen grote franchiseondernemingen, zoals landelijke supermarkten, kruideniersbedrijven of fastfoodrestaurants. Het lijkt vooral te gaan om kleinere ondernemingen en eenmansbedrijven in de horeca, dienstverlening en detailhandel. Daarnaast lijkt bij de betrokken ondernemingen vaak sprake te zijn van etnisch ondernemerschap.[17] In de interviews en expertsessies is de rol van allochtone ondernemers benoemd, waarbij we opmerken dat we niet zelf hebben getoetst in hoeverre de verdachte actoren uit de casussen hieronder vallen.

In twee van de casussen spreken respondenten over families die betrokken zijn bij georganiseerde criminaliteit en die verbonden kunnen worden aan meerdere plekken in de straat. De professionals geven aan dat deze families meerdere ondernemingen hebben, waarbij ze nooit zelf ingeschreven staan als exploitant. Op de vergunning staan neefjes, nichtjes, tantes, ooms, echtgenotes et cetera. Professionals zien onduidelijke constructies met 'frequent wisselende' allochtone ondernemingen: 'Ik denk dat als je de hele straat gaat bekijken en je hebt al die namen bij elkaar en je zou van allemaal een soort relatieoverzicht maken, dan zul je, denk ik, zien dat er twee of drie families gewoon boven uitstijgen. En dat die de touwtjes in handen hebben in [notoire straat casus C]. Maar dat is niet bewijsbaar. (…) Ik denk wel dat er een bepaalde hiërarchie is in de straat en dat er veel meer is dan wij denken en misschien ook wel willen weten.' (Interview politie, casus C)

Zowel in casus B als C leggen professionals de relatie met Turkse families ('Turkse kopstukken') die op de achtergrond actief zijn en gebruikmaken van een sociaal netwerk. Er is bij professionals echter nog veel onbekend over de achtergrond en netwerken van vermeende malafide ondernemers, en op basis van het onderzoeksmateriaal kunnen we niet zeggen in hoeverre de ondernemingen daadwerkelijk een verlengstuk zijn van criminele families op de achtergrond, en of de ondernemers gezien moeten worden als leidende figuren binnen criminele netwerken of eerder als stromannen. In een van de expertsessies komt naar voren dat deze ondernemers meestal niet in de ondernemersverenigingen zitten, waaruit kan worden afgeleid dat zij minder betrokken zijn bij het collectief ondernemerschap in de straat en het verbeteren van de uitstraling van de straat als geheel.

17 De formele definitie hiervan luidt: 'Ondernemers die zelf (of van wie minstens één ouder) geboren zijn in een niet-westers land.' (Van den Tillaart, 2007: 76)

3.3.2 Bewoners

Bij bewoners gaat het om zowel huurders van woningen als huiseigenaren. Dit type actoren komt voor in verschillende hoedanigheden. In de eerste plaats gaat het om bewoners die betrokken zijn bij deviante activiteiten in de notoire straten zelf. Hierbij gaat het veelal om aangetroffen hennepkwekerijen, maar ook dealen vanuit een woning en illegale prostitutie. Daarnaast zijn er bewoners die betrokken zijn bij zware en georganiseerde criminaliteit elders, zoals onderstaand voorbeeld illustreert. Zowel in casus B als C komen bewoners voor in diverse opsporingsonderzoeken.[18]

Explosieven in woning bekende verdachte

In een vrachtwagen van een bewoner worden xtc-pillen aangetroffen, waarop de bewoner wordt aangehouden. Hij komt in de politiesystemen voor in relatie tot hennepteelt en is verdachte in een grootschalig onderzoek naar cocaïnetransport. In zijn woning worden semtex-explosieven aangetroffen.
(Bron: BVH, casus B)

Of bewoners opvallend vaak voorkomen in opsporingsonderzoeken of antecedenten hebben, kunnen we bij gebrek aan vergelijkingsmateriaal niet vaststellen. Wel kwamen adressen veelvuldig voor als 'historisch adres' van bekende criminelen uit de stad. In één casus (B) zijn er vier aandachtsvestigingen omtrent verblijfsadressen van vermeende OMG-leden en komen sommige panden meerdere malen voor als adres van verschillende zware criminelen.

3.3.3 Bezoekers

Dubieuze bezoekers in de notoire straten zijn vaak niet direct gerelateerd aan georganiseerde criminaliteit die plaatsvindt in de straten, maar ze zijn wel zichtbaar aanwezig voor bewoners, ondernemers en professionals. De bezoekers komen voor in verschillende hoedanigheden en zwaarte. In politiemutaties spreekt men over 'veelplegers', 'bekende beroepscrimineel' of full colour OMG-

18 De notoire straat in casus A kent bijna geen bewoners, maar vooral ondernemers.

leden. Bewoners en respondenten hebben het over 'ongure types' en 'foute figuren'. We zien ze terug bij verschillende horecalocaties, of (in casus A) op bezoek bij garagebedrijven. Over de achtergronden van de bezoekers is slechts weinig bekend. Zo is in casus A slechts in vier gevallen bekend dat bezoekers antecedenten hebben voor zware criminaliteit (Opiumwet, moord/doodslag, Wet wapens en munitie, en witwassen) en in tien gevallen voor overige criminaliteit. Ook in de andere casussen hebben we hier maar beperkt informatie over.[19] In het verleden is er weleens een kentekencontrole geweest in het buurtje, een respondent hierover: 'Wat wel heel bijzonder was, was wat voor volk daaruit kwam lopen. Dat voor ieder kenteken dat ze checkten de meest bijzondere hits kwamen, qua drugscriminaliteit, drugshandel, doodslag/moord, noem maar op.' (Interview betrokkene gemeente, casus A)

In casus B worden bezoekers veelal gesignaleerd bij criminele ontmoetingsplaatsen en gaat het veelal om bekende drugsdealers of om personen gerelateerd aan hennepteelt. In casus C zien respondenten veelal jonge jongens tussen de 18 en 35 op straat in dure auto's, van wie men vermoedt dat zij met drugs te maken kunnen hebben.

3.3.4 *Makelaars en pandeigenaren*

In alle drie de casussen komt de rol van dubieuze of malafide pandeigenaren en makelaars naar voren in relatie tot het verhuren van panden voor crimineel gebruik. De mate van betrokkenheid van de pandeigenaren verschilt. In de eerste plaats kunnen ze actief betrokken zijn bij criminele activiteiten in de panden. In casus B komt bijvoorbeeld een pandeigenaar in beeld in wiens panden meerdere malen illegale prostitutie is geconstateerd. Ten tweede kunnen de pandeigenaren passief facilitator zijn. Deze pandeigenaren lijken niet direct verbonden te zijn met criminele activiteiten in de panden, maar lijken geen vragen te stellen over de activiteiten van de huurder, zolang deze bereid is om de – hoge – huurprijs te betalen.

Los van de activiteiten in het pand komen pandeigenaren in beeld vanwege de vermeende criminele herkomst van het geld waarmee de panden zouden zijn gefinancierd. In casus A komen twee pandeigenaren in beeld die verschillende panden hebben in de notoire straat, die ze zouden hebben gefinancierd met crimineel geld van derden. Ook in casus B noemen betrokkenen van de

19 Dit komt omdat onze zoekslag op locatie is uitgevoerd, en we geen personen na hebben getrokken in politiesystemen.

politie en gemeente dat vastgoed in handen is van 'bekende malafide pandeigenaren' die meerdere panden in bezit hebben.

In alle drie de casussen hebben gemeenten moeite om pandeigenaren te mobiliseren om meer verantwoordelijkheid te nemen en een ander type huurder te selecteren. Een probleem waar, onder andere in casus C, tegen aangelopen wordt, is dat er zo veel verschillende pandeigenaren zijn en het lastig is om met allemaal individuele afspraken te maken.

Pandeigenaren zijn niet altijd zelf betrokken bij het selecteren van huurders, en in de casussen B en C komt de dubieuze rol van bemiddelende makelaars naar voren. Zij nemen genoegen met malafide huurders als deze bereid zijn om de gevraagde huren te betalen. In casus C noemen verschillende respondenten in dit kader een makelaar die zich bezig zou houden met het verstrekken van panden aan criminelen; dit kan volgens betrokken professionals echter 'niet hardgemaakt' worden. In hoeverre de makelaars zelfstandig opereren en een oogje dichtknijpen, of dit doen in opdracht van een vastgoedeigenaar kan op basis van het onderzoeksmateriaal niet vastgesteld worden.

3.4 Samenvatting

In de onderzochte notoire straten blijkt criminele betrokkenheid niet voorbehouden aan een specifiek soort locaties of ondernemingen. We zien verbindingen met horecaondernemingen, winkels en dienstverlenende bedrijven, evenals met bewoners, pandeigenaren, ondernemers en bezoekers.
Horecagelegenheden worden misbruikt voor tal van illegale activiteiten als illegaal gokken en illegale prostitutie, maar komen ook in beeld als criminele ontmoetingsplaats waar 'bekenden van de politie' van allerlei pluimage geregeld gezien worden. Van sommige locaties is redelijk bekend welke criminele activiteiten er plaatsvinden, zoals illegale prostitutie in massagesalons. Wanneer het echter gaat om witwassen, vinden we hier weinig over terug in opsporingsonderzoeken of in andere informatie uit politiesystemen. Kapperszaken en – in mindere mate – eethuizen en shoarmazaken komen veelvuldig terug in de interviews, maar dit blijft bij vermoedens. In één casus komen vooral garagebedrijven in beeld, waar regelmatig bekende criminelen langskomen. Ook woningen zijn regelmatig het toneel voor activiteiten als illegale hennepteelt, illegale onderhuur en illegale prostitutie.

In de notoire straten hebben we zogenaamde malafide ondernemers aangetroffen die verdachte zijn (geweest) in een opsporingsonderzoek of anteceden-

ten hebben voor zware en georganiseerde criminaliteit. Andere ondernemers worden mogelijk gebruikt als stroman, door hen als 'schone' personen op vergunningen te zetten. In hoeverre dit werkelijk het geval is, is nog de vraag. Professionals spreken van 'misdaadfamilies' op de achtergrond die een grote rol spelen in (twee van) de notoire straten, maar over de achterliggende relaties en netwerken is nog te weinig bekend om hier uitspraken over te doen. Dubieuze pandeigenaren en makelaars spelen een belangrijke rol als schakel met de gebruiker van de panden, en zijn actief of passief betrokken bij het crimineel gebruik.

4 Indicatoren

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de indicatoren die we zijn tegengekomen in de casussen die erop *kunnen* duiden dat legale ondernemingen gebruikt worden voor illegale praktijken. Deze indicatoren kunnen dienen als een hulpmiddel voor professionals om de onderliggende problematiek in notoire straten te herkennen. Op grond van de casussen onderscheidden we vier thematische categorieën: 1) indicatoren omtrent ondernemingen, 2) indicatoren omtrent panden, 3) aanwezigheid van 'foute figuren' en 4) afwijkend gedrag.

4.2 Indicatoren omtrent ondernemingen

Omtrent ondernemingen en ondernemerschap in de drie notoire straten zien we ruwweg vijf indicatoren die er volgens respondenten op wijzen dat er iets niet in de haak zou zijn. We bespreken de indicatoren hieronder, waarbij we de meest terugkomende indicatoren in alle drie de straten het eerst bespreken. In sommige gevallen is er enige overlap tussen de indicatoren en komen meerdere indicatoren gelijktijdig voor, waardoor ze elkaar versterken.

Onduidelijk economisch bestaansrecht

In alle drie de notoire straten krijgen we uiteenlopende voorbeelden gepresenteerd van ondernemingen zonder duidelijk economisch bestaansrecht. In hoofdstuk 2 is dit al kort aan bod gekomen. Het ontbreken van economisch bestaansrecht wordt door de betrokkenen gezien als een indicator voor illegale handel en wandel. In de drie casussen komt dit op diverse manieren tot uiting.

Zo zijn er veel dezelfde type winkels (bijvoorbeeld kappers) in een straat, waardoor het opvalt dat wéér eenzelfde type zaak gestart wordt, omdat de markt al verzadigd is. Andere veelgenoemde uitingsvormen zijn dat er geen klanten komen in een winkel of zaak en/of ondernemingen waar geen verloop

in de producten zit, waardoor de indruk ontstaat dat ze geen inkomsten uit legale bedrijfsvoering hebben. Ook worden voorbeelden genoemd van een overdaad aan bezoekers in een zaak, maar geen omzet uit bedrijfsactiviteiten. Zoals een kapper waar altijd personen zitten, maar waar niet geknipt wordt (casussen B en C). Of een garagebedrijf waar de auto's onder het stof zitten en er geen auto bijkomt of verdwijnt (casus A). Het meest treffende voorbeeld is een restaurant in casus C, waar geen keuken is, geen kok in dienst is, geen gedekte tafels zijn en geen eten geserveerd wordt. Betrokkenen in de straat, met name ondernemers, die de huren van de panden kennen en het harde werk dat nodig is om een zaak draaiende te houden, benadrukken dat dergelijke inactiviteit moet betekenen dat er omzet binnenkomt uit andere – niet te verifiëren – bronnen. 'Er zijn een paar loungecafés op het moment en daar komt nooit iemand binnen. Daar zie je nooit iemand binnen! Dat pandje kost al gauw veel geld, hoe betaal jij je huur dan?', aldus een bewoner in casus B.

'Je ziet dat zaken open zijn, maar niet draaien, niet lopen, geen klandizie hebben. Je ziet dat er veel dezelfde zaken binnen een bepaalde straal zijn. Als ik ondernemer zou zijn, zou ik nooit waar al tien kappers zitten een elfde kapperszaak beginnen. Dat zijn heel kenmerkende dingen die je hier ook ziet. Toch blijft het ook allemaal bestaan: belwinkels, kappers... Het is niet dat ze elke maand weer verdwijnen.' (Interview politie, casus B)

Voor de volledigheid wijzen we erop dat de aanwezigheid van bepaalde winkels, soms ook andere ondernemingen aantrekt (*comparison shopping*) en in de migranteneconomie de factor arbeid laag kan zijn, omdat veel familieleden meewerken.

Slechte positionering van de onderneming

Er zijn in de drie notoire straten uiteenlopende voorbeelden genoemd en waargenomen van een slechte positionering van ondernemingen, waardoor getwijfeld wordt aan de legitimiteit van de onderneming. Dit uit zich in 'vage ondernemingen', weinig investeringen en/of een gesloten karakter.

Er is sprake van een vage onderneming wanneer van buitenaf (voor passanten, handhavers et cetera) onduidelijk is wat de zaak behelst. Bijvoorbeeld wanneer er geen duidelijke identiteit wordt uitgedragen op de winkelpui, in de etalage, en/of wanneer winkels of stichtingen geen of vage websites hebben. Een concreet voorbeeld is wanneer de feitelijke exploitatie afwijkt van de omschrijving in het KvK-register. Dit zijn allemaal voorbeelden van ondernemingen zonder positionering van de dienst en identiteit. Ook is sprake van een slechte

positionering wanneer niet of nauwelijks geïnvesteerd wordt in de onderneming, wat zich bijvoorbeeld uit in een aftands uiterlijk, of in winkels met eenzijdig, oud en/of steeds hetzelfde aanbod.

Tot slot uit een slechte positionering zich in een ontoegankelijke uitstraling van de onderneming; het geheel is niet klantvriendelijk en niet wervend ingericht. 'Winkels waarvan je denkt: het is helemaal niet de bedoeling dat je hier iets komt kopen.' (Bewoner, casus C) Door beplakking op de ramen van horecagelegenheden of winkels, gesloten gevels (luiken, gordijnen), of fysiek op andere wijze zijn ze 'niet uitnodigend' voor potentiële klanten. Dergelijke voorbeelden zagen we in alle drie de casussen. 'En in dat stuk daartussen zit een semihorecatent en die heeft een heel erg nare sfeer, zoals bij stichting X en die vage zogenaamde wedtent. Dat is gewoon van het type afgeplakte narigheid, waar je moet aanbellen.' (Interview bewoner, casus C)

Rookgordijnen: wisseling van ondernemingen en vergunninghouders

Een andere genoemde indicator is een hoge doorloopsnelheid van ondernemingen. Bijvoorbeeld dat bepaalde zaken relatief korte tijd open zijn en dan weer sluiten om een gedaantewisseling te ondergaan en weer te openen. Zo is er in casus B een broodjeszaak die constant van gedaante is gewisseld. Een buurtbewoner: 'Nou, daar zag je dus nooit iemand, nee, dat was duidelijk want daar rook je wat anders.' Een ondernemer vertelt dat de zaak in enkele jaren tijd vele gedaantewisselingen ondergaan heeft, tussendoor lange tijd gesloten bleef en wanneer de zaak wel open was, was er geen bedrijfsactiviteit. 'Hoe kan iemand bedrijfsruimte huren, inrichten, en die gaat niet open?'

Daarnaast wordt gesproken over wisselingen van eigenaren en van vergunninghouders van ondernemingen. 'Zo'n café X ook, dat heeft volgens mij in tien jaar tijd wel twintig verschillende eigenaren gehad. Elke keer was er weer iemand betrokken bij zo'n zaak, en die was familie van die...' (Handhaver gemeente, casus B) 'Dat is toch gewoon raar. Ik bedoel, we hebben ook horecagelegenheden die al twintig jaar dezelfde vergunninghouder hebben.' (Interview betrokkene gemeente, casus B)

Respondenten brengen wisselende vergunninghouders ook wel in verband met overtredingen of antecedenten van de feitelijke bedrijfsleiders. In dergelijke gevallen worden 'schone' familieleden of kennissen als vergunninghouder opgegeven, zodat de 'besmette' ondernemer door middel van een katvanger wel zijn zaakjes kan blijven runnen. 'Een signaal kan zijn dat er ineens weer een bepaalde naam opduikt bij ons, of de dochter van, die ineens een exploitatie-

vergunning voor een vaag restaurantje aanvraagt. Dus dan zit het in netwerkverbanden, individuen, namen, personen die wij herkennen', aldus de gebiedsmanager veiligheid in casus C. Dergelijke voorbeelden hoorden we in alle drie de casussen. Zo zat in casus A een andere persoon op de vergunning van een snackbar, teneinde de daadwerkelijke eigenaar buiten beeld te houden: 'Op de vergunning is het een Nederlandse vrouw, maar wij weten allemaal dat daar iemand anders achter zit', aldus een betrokkene van de gemeente. Ook in casus B worden dergelijke 'vergunningenkatvangers' regelmatig genoemd.

'Nu staat zijn zus op de vergunning en nog een meisje, maar je ziet gewoon dat hij toezicht houdt. Maar op het moment dat wij erop controleren, naar aanleiding van het vermoeden dat hij [eerdere overtreder vergunningen] nog steeds de touwtjes in handen heeft, dan is dat heel moeilijk. Degenen die op de vergunning staan als leidinggevenden moeten aanwezig zijn en daar zorgen ze ook voor. En hij zit er ook altijd. Hij mag daar zitten, maar hij is wel het baasje daar.' (Interview politie, casus B)

Tevens wordt erover gesproken dat bedrijfsruimtes onderling doorverhuurd worden aan andere ondernemers in de straat. Hierdoor is het soms ook onduidelijk wie er werkt. In een notoire straat zijn veel garages die door de eigenaren worden onderverhuurd als werkplaatsen aan zzp'ers of particulieren, zodat niet duidelijk is wie er werkzaam is of welk voertuig bij wie hoort.

Afwijkende 'openingstijden'

Een andere indicator is volgens onze respondenten dat de 'louche ondernemingen' afwijkende openingstijden kennen, waarmee verschillende situaties worden bedoeld. Een ervan is dat er na sluitingstijd allerlei onduidelijke activiteiten plaatsvinden in de zaak of in een ruimte verbonden aan de zaak. 'Praktijkjes die 's nachts na sluitingstijd gebeuren. Een uurtje na sluitingstijd wordt er toch weer een deurtje opengedaan, komt er een dure auto aanrijden', aldus de wijkagent in casus B. 'Op ongebruikelijke uren beweging zien, het brengen van pakketjes, rolluiken die weer opengaan op een raar uur.' Ook bij de (vermoedens van) illegale prostitutie in casus B vond dit plaats boven of achter in een (horeca)zaak, na sluitingstijd.

Andere voorbeelden – veelal genoemd in relatie tot het onduidelijke economische bestaansrecht van een zaak – zijn dat zeer korte openingstijden gehanteerd worden. De betreffende zaken zijn dan maar voor korte tijd open gedurende de dag, week of het jaar: 'Die werken niet van negen tot zes, maar te pas en te onpas. Garage open, garage dicht. Maar dat zijn geen officiële bedrijven,

dat zijn mensen die een loods hebben gehuurd en dan schijn je geen openingstijden te hebben. Dat is net als een privébox ergens.' (Interview ondernemer, casus A)

Bliksembezoeken

Een andere indicator voor 'oneigenlijke activiteit' in ondernemingen zijn bliksembezoeken: opvallend korte bezoeken aan ondernemingen waar dat qua dienstverlening ongebruikelijk is. Dit wordt in twee van de notoire straten als signaal genoemd.

'Jarenlang zat hier tegenover een internetcafé. Het was tot laat open, de kruisboog lag op de kast. Het stond stil midden op de weg [auto's van bezoekers], het ging naar binnen, het ging naar buiten. Ik dacht: zo vlug kun je niet internetten. Maar hij is nooit betrapt.' (Interview bewoner, casus B) 'Veel korte contactmomenten waarbij er iets wordt gebracht of gehaald, anderen wachten dan in de auto, vaak. Dus: auto's geparkeerd met mensen erin; één iemand eruit en contactmoment.' (Interview bewoner, casus C)

4.3 Indicatoren omtrent panden

Ook omtrent de panden, zij het woningen, ondernemingen, garages en/of opslagplaatsen, kunnen we enkele indicatoren uitlichten. Achtereenvolgens bespreken we 'onbekende gebruikers', 'louche pandeigenaren' en 'onverantwoorde investeringen'.

Onbekende gebruikers

Een in alle drie de casussen aangetroffen indicator is anonimiteit van de gebruikers van panden, zijnde bewoners of ondernemers. In casus B bleek sprake van illegale onderhuurconstructies, waarbij soms onderhuur op onderhuur 'gestapeld' werd. Daarnaast bleek uit de politiesystemen dat illegale vreemdelingen in deze notoire straat verbleven, alsook gesignaleerden. Er ontstaat een situatie waarin niet bekend is wie de bewoners en gebruikers van panden zijn. Een bewoner: 'Er is veel kamerverhuur en daardoor veel onduidelijk wie er nou wonen en wie niet. Er wonen geen studenten in die kamers, meer Polen of andere types.' In casus A zagen we soortgelijke anonimiteit van de gebruikers wanneer sprake is van onderverhuur van garages of opslagplaat-

sen aan onbekende personen. Een indicator is dan ook 'niet weten wie er in de straat resideren'.

Louche pandeigenaren

Zoals in hoofdstuk 3 al kort aan bod is gekomen (§3.3.4), is in twee straten in de interviews en tijdens de expertsessie gesproken over 'louche pandeigenaren'. Dit zijn enerzijds personen met opvallend veel vastgoed, waarbij vermoedens bestaan van witwassen. Anderzijds gaat het om eigenaren van panden die gebruikt worden voor criminele doeleinden, zoals hennepteelt, synthetischedrugsproductie, of andere vormen van georganiseerde criminaliteit. In sommige gevallen is het onduidelijk in hoeverre deze pandeigenaren op de hoogte zijn van de criminele activiteiten en dus in hoeverre zij bewust faciliteren. In andere gevallen zijn er signalen dat deze 'louche pandeigenaren' bewust de georganiseerde misdaad faciliteren, en/of zijn zij als verdachte aangemerkt door de politie.

'Dit is een vaag signaal, maar ik heb begrepen dat een hele grote vastgoedeigenaar hier, X, aangetrouwde familie is van Y, een bekende synthetischedrugslaborant, echt een grote crimineel, die zit volgens mij nu vast. X doet zeg maar het vastgoedbeheer en dat is onder andere het geld van schoonvader, maar ook het witwassen van het geld van Y. (…) Die X is bij ons heel bekend omdat hij een aantal panden hier aan de voorkant heel mooi opgeknapt heeft en daarmee dus verloedering tegengaat.' (Interview betrokkene gemeente, casus B)

Dergelijke voorbeelden zagen we ook in casus A. Twee pandeigenaren hebben meerdere panden en staan bekend als witwasser: 'Het maakt ze niet uit aan wie ze verhuren.' Een rechercheur vertelt ons over een vastgoedeigenaar die volgens hem geld van criminelen belegd heeft in panden: 'Dat is misschien twintig, vijfentwintig jaar geleden gebeurd en daar heeft het allemaal mee te maken. Dat is wel een machtsfactor geworden. En die verhuren ook niet aan de eerste de beste brave huurder.' Een betrokkene van de gemeente vult aan: 'Zij vragen gewoon de hoogst mogelijke huur. En wie willen dat? Dat zijn mensen die er zes tot drie maanden in willen zitten, want als jij een wietplantage wilt of auto's wilt omkatten, dan heb je het pand ook niet lang nodig.' Kennelijk zijn er al geruime tijd signalen dat deze pandeigenaren 'niet zuiver' zijn.

Onverantwoorde investeringen (verbouwingen)

In twee casussen (B en C) wordt het signaal aangehaald dat er verbouwingen aan panden plaatsvinden die niet legitiem te verantwoorden zijn. Het kan gaan om onverklaarbare of onlogische dure verbouwingen aan een (bedrijfs)pand, of om panden waarin om de haverklap opnieuw verbouwd wordt. Investeringen in of aan panden die niet te verantwoorden zijn gezien de (afwezigheid van) bedrijfsactiviteit die legitiem in het pand plaatsvindt.

4.4 *Aanwezigheid 'foute figuren'*

De aanwezigheid van bepaalde 'foute figuren' als mogelijke indicator voor de aanwezigheid van zware of georganiseerde criminaliteit in de notoire straat is redelijk eenduidig vast te stellen op basis van politie-informatie. Als 'foute figuren' worden in de casussen genoemd 'bekende criminelen', 'koeriers', en 'facilitators'.

Bekende criminelen

In alle drie de notoire straten wordt de aanwezigheid van bekende zware criminelen herhaaldelijk geconstateerd. We leiden dit af uit het interviewmateriaal maar ook uit de politieregistraties. Het gaat om de aanwezigheid van 'bekende koppen' in de zware en georganiseerde criminaliteit en om OMG-leden bij criminele ontmoetingsplaatsen. Ze wonen ook in de straten en zijn actief in en rondom ondernemingen. Zo is in casus A sprake van een vermeende ontmoetingsplaats voor inbrekers, worden daar regelmatig full colour members van OMG's gezien die 'op bezoek' zijn bij bepaalde ondernemingen en bekende beroepscriminelen.

Ook in casus B worden bekende drugscriminelen (hennepteelt, synthetische drugs) gezien in horecagelegenheden of op andere locaties in de straat. Een bekend OMG-lid is actief in een detailhandelszaak, die net zo snel weer verdwenen is als hij werd opgericht. In deze straat wonen ook bekende criminelen: zowel personen met antecedenten als verdachten in lopende opsporingsonderzoeken. Tevens blijkt uit de politiegegevens dat bestaande zware criminelen eerder in deze straat gewoond hebben. In sommige gevallen is uit de politiesystemen niet precies af te leiden in welke hoedanigheid gesignaleerde, verdachte personen bij de politie bekend zijn; er wordt dan gesproken over het aantreffen van 'bekende personen' op bepaalde locaties of ontmoetingsplaatsen. Daarnaast

worden 'kleinere criminelen' in de straten aangetroffen, van wie de criminele activiteiten in ons onderzoek buiten beschouwing zijn gebleven (veelvoorkomende criminaliteit, *high impact crimes*).

Koeriers

Niet prominent in de voorgaande hoofdstukken naar voren gekomen, maar wel veelvuldig in de interviews genoemd, is het signaleren van veronderstelde koeriers in de notoire straten. Meldingen dat gedeald wordt in de openbare ruimte en rondom ondernemingen of dat personen af en aan rijden in auto's die op vreemde tijdstippen of onder andere opvallende omstandigheden zaakjes komen halen of brengen. Zoals het regelmatig signaleren van gehuurde busjes bij een onderneming in casus B die zaken komen halen of brengen, maar waar nauwelijks tot geen bedrijfsactiviteit plaatsvindt en waar herhaaldelijk hennepteelt geconstateerd is.

Facilitators

Als laatste kan worden gedacht aan de aanwezigheid van facilitators, zoals bekende malafide pandeigenaren (zie eerder 'louche pandeigenaren'), dubieuze of malafide makelaars of bekende autoverhuurbedrijven in relatie tot georganiseerde criminaliteit (zie ook §5.4). De aanwezigheid van dergelijke actoren werd in alle drie de casussen aangehaald, al zijn de respondenten het erover eens dat het soms moeilijk hard te maken is. Zoals eerder besproken, is het soms lastig om vast te stellen of er sprake is van bewust of onbewust faciliteren van criminele activiteiten. In alle drie de notoire straten zijn vermeende facilitators onderwerp (geweest) van strafrechtelijk onderzoek. De aanwezigheid van facilitators is tevens een belangrijke pull factor, waarop wordt teruggekomen in hoofdstuk 5, over criminogene factoren.

4.5 *Afwijkend gedrag*

De indicatoren in deze paragraaf zijn soms subjectiever en lastiger te duiden, maar komen in alle casussen terug en lijken – zeker in combinatie met de overige indicatoren – wel relevant. Het gaat hier om gedrag van dubieuze ondernemers, bewoners of bezoekers van dubieuze locaties, dat als afwijkend wordt gezien. Aan bod komen 'dure auto's', 'territoriaal gedrag', 'schietincidenten',

'contra-observatie' en tot slot 'onderbuikgevoel' van degenen die het afwijkende gedrag signaleren en/of melden.

Dure auto's

Het wordt in alle drie de casussen veelvuldig in de interviews naar voren gebracht: dure auto's, daar waar de respondenten dat als niet 'passend' interpreteren: 'Er rijden mensen in de wijk met Maserati's, hoe kan dat?' (Bewoner, casus B) Het kan tevens gaan om huurauto's. Niet de aanwezigheid van dure auto's *an sich* wordt als indicator genoemd, maar het gebruik of bezit ervan door bepaalde typen personen en/of in combinatie met bepaalde locaties. 'Dure auto's, het wisselen van auto's, het wisselen van bestuurders. Ook al zijn het soms huurauto's, je weet dat het niet klopt, want er is te weinig inkomen voor.' (Wijkagent, casus B) Andere voorbeelden zijn 'jonge gastjes die overdag rondrijden in hele dure auto's', of het gebruik van 'dure wagens door vage types', al dan niet in combinatie met 'louche plekken'. Bijvoorbeeld rondom de garages in casus A: 'Daar zie je de dikste auto's voorbijkomen. Er lopen heel veel mensen in dure kleding rond, dure auto's, waarvan je denkt: die horen hier in beginsel niet thuis.' (Betrokkene gemeente, casus A)

Territoriaal gedrag, intimidatie en bedreiging

Een andere genoemde indicator is territoriaal gedrag, intimidatie en bedreiging door vermeende foute types in de straat (zie ook §2.2). Zij gedragen zich buiten het bestaande normen-en-waardenstelsel, alsof zij de baas zijn in de buurt. 'Het machogedrag, het claimen van de ruimte. Die auto midden op straat zetten of op het fietspad. En ze kijken met een blik de wereld in van: zo, dat doe ik lekker, ik heb er schijt aan.' (Bewoners, casus B) Een ander voorbeeld zijn overtrokken reacties met een dreigend element. 'Er hoeft maar wat te gebeuren en dan is er opeens een reactie die niet te bevatten is, bijvoorbeeld een hele criminele familie op de stoep ineens, die haar roots in allerlei vage dingen heeft', aldus een wijkagent in casus C. In casus A worden mensen van de gemeente – die van buitenaf de notoire straat in komen – geïntimideerd. 'En sterker nog, toen wij dat straatje inliepen werden we echt weggebonjourd. Zo van: "He, wat doen jullie hier? Ga eens weg!" (…) Het is daar een soort verdeel-en-heerspolitiek.' (Betrokkene gemeente, casus A) Een ondernemer vertelt over een gedeelte van deze straat: 'Het laatste gedeelte ken ik niet en wil ik ook niet kennen, ik heb daar geen prettig gevoel bij. Als je iemand aanspreekt op zijn rijgedrag, krijg je

een hele grote mond terug. En dan wil je er achteraanlopen, maar dan besef je dat je dat steegje in moet en dat dat niet veilig is, dus dan stop ik er maar weer bij.' (Interview ondernemer, casus A)

Schietincidenten en extreem geweld

Deze indicator is een duidelijk signaal voor zware criminaliteit. Minder eenduidig is in hoeverre dit een indicator is voor georganiseerde criminaliteit of dat het gaat om incidenteel ernstig geweld. In de casusbeschrijvingen zijn ernstige geweldsincidenten binnen de relatiesfeer en uitgaansgeweld buiten beschouwing gelaten. Daarentegen zijn wel schietincidenten en extreem geweld rondom lokale ondernemingen of andere specifieke locaties in de notoire straat beschreven.

Zo was in casus B meermalen sprake van bedreiging met een vuurwapen op criminele ontmoetingsplaatsen en vonden in casus A twee schietincidenten plaats. De eerste betrof een (nooit opgeloste) liquidatie van een bekende crimineel. Bij het tweede incident heeft de eigenaar van een meubelwinkel geschoten op twee voormalige huurders die hem zouden afpersen.[20] Ook in casus C zijn incidenten van vuurwapengeweld geweest, waaronder een poging tot liquidatie.

In lijn met het hiervoor beschreven territoriaal gedrag, intimidatie en bedreiging door ondernemers of bewoners, zijn er tevens gevallen waarin dit in geweld uitmondde. Bijvoorbeeld het extreem gewelddadige gedrag van een ondernemer met een autoverhuurbedrijf. Een bezoeker van een kerk parkeerde zijn auto op een parkeerplaats die de eigenaar wilde gebruiken voor zijn wagenpark. Hierop sloeg de eigenaar de bezoeker in elkaar en reed diens auto aan. Dergelijke voorbeelden van extreem geweld gerelateerd aan ondernemingen kunnen een indicator zijn voor ondermijning.

Wapenbezit en -handel wordt door sommige respondenten als 'logisch bijproduct' van georganiseerde criminaliteit gezien; andere respondenten zien wapengerelateerde incidenten als 'grootstedelijk fenomeen' en niet zozeer als indicator voor ondermijning in een specifieke straat. Het verdient aanbeveling

20 De slachtoffers huurden een restaurantlocatie van hem, maar waren eruit gezet wegens een grote huurachterstand. Hierop volgden bedreigingen bij de eigenaar die vertelde dat hij zich hierdoor zo bedreigd voelde dat hij op hen schoot om van ze af te komen. Een van de huurders wordt geraakt in zijn been. De dader meldt zichzelf bij de politie na het incident en wordt door de rechter veroordeeld. De broer van het slachtoffer verklaart dat de schutter en zijn vrouw zich bezighouden met drugspraktijken, maar er is niet bekend in hoeverre dit zo is.

om deze indicator te bezien in samenhang met actoren en locaties in de notoire straten en in relatie tot andere indicatoren.

Contra-observatie

Handhavers en politiemensen worden in de gaten gehouden en geven aan dat anderen gewaarschuwd worden voor hun aanwezigheid. Dit wordt als indicator genoemd in twee casussen (B en A). Een handhaver van de gemeente (casus B) brengt dit in als signaal: 'Je hebt weleens als je een pand gaat bekijken, dat er mensen voor dat pand staan terug te kijken waarbij je denkt: jaja… Maar ook dat ze daar langskomen rijden als je al in de buurt bent.' Volgens deze handhaver kan dit betekenen dat de betreffende personen de aanwezigheid van de gemeente doorgeven aan personen in hun netwerk om hen te waarschuwen, maar ook dat ze aan de gemeentelijke handhavers willen laten zien dat ze in de gaten worden gehouden. Dergelijke signalen worden door enkele handhavers en bewoners genoemd. 'Je ziet ook vaak dezelfde koppies op straat, die altijd maar aan het rondkijken zijn. Als er een keer wat is, dan wordt er een seintje gegeven.' (Wijkagent, casus C)

Onderbuikgevoel, signalen en meldingen uit de buurt

In alle drie de casussen werd in ieder interview door de respondenten gesproken over een 'onderbuikgevoel' dat het achter gesloten deuren niet klopt, dat er 'foute zaakjes spelen' en soms concreter dat er sprake is van witwassen, drugshandel, illegale prostitutie of andere georganiseerde criminaliteit. De notoire straten hebben met elkaar gemeen dat er al langere tijd veel signalen uit de buurt komen, van zowel bewoners als ondernemers, dat 'het niet in de haak is'. Dit kunnen zachte signalen zijn, waaronder ondernemers of bewoners die horen van een ander dat deze iets gezien of gehoord heeft, of 'zachte meldingen' van bewoners of ondernemers tijdens informele gesprekken met handhavers. Maar er zijn ook daadwerkelijke meldingen. Zowel bewoners en ondernemers, als professionals (wijkagenten, handhavers en andere *frontline workers*) beschrijven dit onderbuikgevoel. Zo spreken in casus A alle betrokkenen van de gemeente en de politie over de sfeer in de straat. Een van hen verwoordt die als een *unheimlich* gevoel dat je krijgt als je door de straat loopt: 'De allereerste keer dat ik daar met een collega kwam die mij in het gebiedje heeft begeleid, gingen alle rolluiken dicht toen wij daar liepen.' (Betrokkene gemeente, casus A) Aangezien de analyse van criminele activiteiten heeft uitgewezen dat in alle drie

straten inderdaad sprake is van georganiseerde criminaliteit en ondermijning, lijkt dit onderbuikgevoel in deze drie straten te kloppen: 'Daarvoor heb je misschien wel weer de bewoners nodig, die soms iets zien; die denken: dit is heel raar want er woont hier helemaal niemand en er worden elke maand allemaal dozen afgeleverd. Dat je denkt: dat is een vreemd huishouden.' (Interview bewoner, casus C)

4.6 Overzicht en gebruik indicatoren

Tabel 4.1 laat zien dat verschillende partijen, zowel overheid als burgers, inzicht kunnen geven in de signalen die spelen in de straat. Aangezien verschillende partijen verschillende indicatoren kunnen herkennen, is het raadzaam om een gezamenlijk overzicht te maken waarin de bevindingen van de verschillende partijen bij elkaar gebracht worden. Dit kan plaatsvinden bij het RIEC of bij een ondermijningsteam van de gemeente of politie (afhankelijk van beschikbare analysecapaciteit). Dit totaal aan indicatoren geeft meer inzicht dan individuele signalen, die vaak ook blijven hangen bij professionals in het veld. De verschillende indicatoren versterken elkaar (opplussen), wat de veiligheidspartners een steviger basis geeft om inzet te plegen. Naast het zichtbaar maken van de problematiek – op basis van signalen –, geeft dit ook een aanzet tot proactieve inwinning, om informatie op te halen over indicatoren waar nog weinig over bekend is.
De aanwezigheid van een indicator betekent echter niet direct dat de betreffende zaak of actor strafbare feiten pleegt, of dat er sprake is van (relaties met) zware en georganiseerde criminaliteit. De indicatoren zijn signalen dat mogelijk iets niet in de haak is, waarbij de indicatoren sterker worden naarmate ze meer in onderlinge samenhang voorkomen. Zo vormt een slechte positionering in samenhang met een onduidelijk economisch bestaansrecht een sterkere indicator dan beide afzonderlijk. Daarnaast zijn sommige beschreven indicatoren meer eenduidig vast te stellen (harde indicatoren) dan andere, die subjectiever en vager zijn, zoals met name de zachtere indicatoren omtrent afwijkend gedrag.

Enkele respondenten geven aan dat bepaalde signalen zacht zijn en kunnen gaan 'rondzingen', waardoor het erger zou kunnen lijken dan het in feite is: 'Misschien is er wel helemaal niets aan de hand in deze straat', aldus een wijkagent in casus C. Echter, de analyse van criminele activiteiten in de drie notoire straten in hoofdstuk 2 laat in elk geval zien dat er georganiseerde criminaliteit

Tabel 4.1: Overzicht indicatoren notoire straten

Indicatoren		**Te herkennen door**
Ondernemingen	Onduidelijk economisch bestaansrecht	Politie, burgers, gemeente
	Slechte positionering	Politie, burgers, gemeente
	Wisselingen onderneming/ vergunninghouders	Gemeente
	Afwijkende openingstijden	Politie, burgers, gemeente
	Bliksembezoeken	Burgers
Panden	Louche pandeigenaren	Politie, gemeente
	Onbekende gebruikers (onderhuurconstructies)	Gemeente
	Onverantwoorde investeringen	Politie, gemeente
Foute figuren	Bekende criminelen	Politie
	Koeriers	Politie
	Bekende facilitators	Politie
Afwijkend gedrag	Dure auto's	Politie, burgers, gemeente
	Territoriaal gedrag, intimidatie & bedreiging	Politie, burgers, gemeente
	Schietincidenten	Politie, burgers, gemeente
	Contra-observatie	Politie, gemeente
	Onderbuikgevoel en meldingen	Politie, burgers, gemeente

plaatsvindt. Dit breekt een lans om ook alert te zijn bij de subjectievere indicatoren, zeker wanneer zij voorkomen in combinatie met andere, hardere indicatoren.

4.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we de indicatoren beschreven die kunnen helpen bij het herkennen van de problematiek in notoire straten. Verschillende indicatoren kunnen aanwijzingen zijn, waarbij we onderscheid hebben gemaakt tussen indicatoren omtrent ondernemingen, panden, aanwezigheid van 'foute figuren' en overig afwijkend gedrag. Het systematisch inventariseren van deze informatie helpt om de problematiek inzichtelijk te maken en om proactief informatie in te winnen. Ten aanzien van de indicatoren is het van belang om te benadrukken dat het hier gaat om signalen die sterker worden naarmate er meerdere gelijktijdig voorkomen.

5

Criminogene factoren

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de criminogene factoren die uit de analyse van de drie casussen naar voren zijn gekomen en die maken dat de straat aantrekkelijk is voor de besproken deviante activiteiten en actoren. Op basis van de overkoepelende analyse hebben we de criminogene factoren ingedeeld in de volgende categorieën: 1) fysieke kenmerken, 2) afwezigheid toezicht, 3) vestigingsklimaat en 4) demografie en wijkontwikkeling. Als laatste bespreken we de criminele aanzuiging van het imago van de straat, dit heeft invloed als katalysator met een versterkende werking.

Het richten van interventies op deze achterliggende factoren biedt de mogelijkheid om de inbedding van georganiseerde criminaliteit structureel te beïnvloeden ten opzichte van acties die zich richten op specifieke gebruikers van panden, zoals ondernemers of huurders. Welke interventie het meest zinvol is, is afhankelijk van de context van de betreffende notoire straat en de betrokkenen in de aanpak. In de casussen hebben we gezien dat deze sterk van elkaar kunnen verschillen. Als handvat geven we wel voorbeelden van mogelijke interventies voor de geïdentificeerde criminogene factoren op basis van voorbeelden die we zijn tegengekomen in de casussen, expertsessies of open bronnen. Hierbij benadrukken we dat we geen evaluatieonderzoek hebben gedaan naar het daadwerkelijke effect van deze interventies.

5.2 Fysieke kenmerken: ligging, indeling en uitstraling

In alle drie de casussen lijken fysieke kenmerken een belangrijke rol te spelen om de criminele aantrekkingskracht van de notoire straten te verklaren. We bespreken de ligging, indeling en uitstraling van de straat.

5.2.1 Criminogene factoren

Ligging

De ligging van de straat is een van de eerste dingen die respondenten noemen, hoewel deze niet bij elke straat hetzelfde is. Geen van de drie straten ligt in het centrum. Wel geldt voor de notoire straten in de casussen B en C dat de ligging ten opzichte van het centrum volgens veel respondenten gunstig is. Voor casus B geldt dat sprake is van een zogenaamde aanloopstraat naar het centrum. Ook casus C ligt dicht bij, maar niet in het centrum. Beide straten zijn ideaal voor auto's en bieden de mogelijkheid om snel uit het centrum te komen, vanwege de ligging ten opzichte van kleinere zijstraatjes en uitvalswegen. De drukte in de straten draagt eraan bij dat bezoekers anoniem blijven.

Bij casus A noemen respondenten de ligging ook als criminogene factor. Niet zozeer vanwege de logistieke voordelen, maar vanwege de afgelegen ligging die zorgt dat criminele activiteiten onopgemerkt blijven. Deze notoire straat is deels begrensd door water en loopt voor een groot deel dood, waardoor er weinig toevallige passanten zijn. 'Vreemdelingen' worden snel opgemerkt en juist deze ligging zorgt volgens respondenten voor de gewenste anonimiteit bij deviante activiteiten.

Indeling

In meerdere casussen speelt daarnaast de fysieke indeling van de buurt mee, doordat die zorgt voor onduidelijkheid over gebruik en afscherming van de openbare weg. Het gebiedje in casus A, bijvoorbeeld, kent veel afgesloten stukjes, waarvan het onduidelijk is wie er gebruik van maakt en die vanaf de openbare straat niet (goed) zichtbaar zijn. Er is een afgesloten terrein met kleine schuurtjes van verschillende gebruikers, en de bedrijfspanden delen binnenplaatsen die ondernemingen aan de achterkant met elkaar verbinden. Dit maakt het mogelijk om ongezien toegang te krijgen tot de panden en het is vaak onduidelijk wie gebruikmaakt van de binnenplaatsen. Ook in casus B zien we dit terug. In deze casus noemen respondenten een binnenplaatsje achter een broodjeszaak waar ook een belwinkel op uitkomt en waar 'dubieuze zaken' zaken gebeuren.

Uitstraling

Een derde factor die uit de analyse naar voren komt is de uitstraling van de notoire straten. De straten hebben een verloederd uiterlijk en dit zorgt volgens respondenten voor een negatief aanzuigende werking. Met name bewoners en ondernemers geven aan dat zaken als afval, slechte verlichting en 'lelijke reclame-uitingen' bijdragen aan de criminele aantrekkingskracht van de straat. Waar dit bonafide ondernemers afschrikt en maakt dat ze zich liever elders vestigen, hebben malafide ondernemers hier geen moeite mee.

5.2.2 *Voorbeelden van interventies*

In de casussen zijn we verschillende interventies tegengekomen die zich hierop richten. Grotendeels hebben deze echter tot doel om de leefbaarheid in de straat te verbeteren (uitstraling), in plaats van het tegengaan van ingebedde georganiseerde criminaliteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om initiatieven die gericht waren op het terugdringen van onveiligheidsgevoelens en overlast, maar ook activiteiten om een straat mooier, netter en schoner te maken. Bewoners en ondernemers uit casus C noemen in interviews het belang van deze initiatieven voor het prettig kunnen wonen en werken, maar ook voor de verminderde aantrekkingskracht voor criminaliteit.

Om letterlijk de criminele infrastructuur te beïnvloeden kan gedacht worden aan maatregelen om *de straat 'minder ideaal' te maken voor auto's*. Zoals het instellen van een voetgangersgebied, drempels, eenrichtingsverkeer, parkeerverbod, 30 kilometerzone et cetera. Dit soort maatregelen maakt het gebied ook aantrekkelijker als winkelgebied, waardoor mogelijk een ander publiek de straat gaat bezoeken.

Een manier om de fysieke uitstraling en indeling van een notoire straat aan te pakken is middels *stadsvernieuwing*. Een mogelijkheid die de gemeente heeft wanneer eigenaren niet willen vertrekken is onteigening. Hierbij neemt de overheid onroerend goed in bezit om wegen, bruggen et cetera te bouwen, waarbij de eigenaar een schadevergoeding ontvangt.

Het aantrekken van bezoekers van buitenaf is een andere manier om de afgelegen ligging van een notoire straat te verminderen. Dit kan door stadsvernieuwing, waarbij een andere infrastructuur wordt aangelegd (nieuwe verkeersstromen) of door een ander soort ondernemingen in het gebied die veel mensen trekken. In casus A heeft men om dit te bewerkstelligen een creatieve broedplaats aan het eind van een van de steegjes in de buurt gecreëerd, waar dit voorheen doodliep. Hoewel

dit wel zorgt voor een nieuwe toestroom van mensen, hebben professionals het idee dat dit slechts beperkt effect heeft, omdat sprake is van 'gescheiden werelden' die zich weinig van elkaar aantrekken. Het enkel plaatsen van een ander type, hippe onderneming hoeft op zichzelf dus geen afdoende maatregel te zijn, maar kan mogelijk in combinatie met andere initiatieven ingezet worden.

5.3 *Afwezigheid toezicht*

Een tweede factor die uit alle casussen naar voren komt is de afwezigheid van toezicht. In de criminologie wordt de afwezigheid van adequaat toezicht (*guardianship*) gezien als een belangrijke voorwaarde voor criminaliteit in het algemeen (o.a. Cohen & Felson, 1979; Benson e.a., 2009). Uit de analyse van de drie casussen blijkt dat het gaat om de afwezigheid van zowel formeel als informeel toezicht.

5.3.1 *Crimonogene factoren*

Formeel toezicht

In de eerste plaats gaat het om het ontbreken van formeel toezicht, zoals politie en handhavers van de gemeente. Bewoners en ondernemers ervaren in alle drie de casussen een gebrek aan toezicht door politie en/of gemeente. In casus A wordt het gebrek aan toezicht erkend door betrokken professionals, hier lijkt sprake zijn van een 'vergeten gebied'. Het gebrek aan formeel toezicht wordt in deze casus ook deels verklaard doordat gemeentelijke handhavers hier liever niet kwamen, omdat ze zich bedreigd en geïntimideerd voelden door de ondernemers. In casus B gaat het daarentegen om een gebied dat volgens professionals juist veel aandacht en zorg krijgt van de gemeente. Ondernemers ervaren hier vooral een afwezigheid van de politie. Hier lijkt een kloof te zijn tussen bewoners en ondernemers enerzijds en de gemeente anderzijds, waarbij de inspanningen van de gemeente in de buurt wel gezien worden, maar men weinig vertrouwen heeft in de slagkracht van de gemeente. In casus C zijn ook veel inspanningen verricht door de gemeente. Sommige respondenten erkennen dit, terwijl andere aangeven dat er nog steeds sprake is van weinig toezicht en handhaving. Een bewoner uit de straat: 'Er worden heel veel stukken geschreven, dit klinkt een beetje zuur, maar dit is hoe ik het ervaar. (...) Dan denk je op een gegeven moment: nu is er alweer een atelier voor bewoners om ideeën te

spuien en nu komt er alweer een stuk. Maar wat gebeurt er nou eigenlijk? Ik heb het gevoel, en dat leeft op dit moment ook heel sterk bij andere actieve bewoners, dat het gewoon een papieren werkelijkheid blijft en we er concreet niet zoveel van zien.' (Interview bewoner, casus C)

Een ervaren rechercheur die zich bezighoudt met het tegengaan van ondermijning ziet dit als algemene deler voor dit soort gebieden: 'Het is wat je overal ziet. En wat het eigenlijk is, is een totale afwezigheid van de overheid. En die overheid heeft een beweging ingezet van minder regels, minder vergunningen, minder ambtenaren. Die trekt zich terug eigenlijk, waardoor dit soort dingen gaan ontstaan. In heel Nederland heb je vrijplaatsen waar de overheid niet is.' (Interview politie, casus A)

Uit de casussen blijkt dat de onvrede over het ervaren gebrek aan betrokkenheid van de overheid als gevolg heeft dat bewoners en ondernemers minder melden aan politie en gemeente ('het heeft geen zin'). Bewoners en ondernemers ervaren dat er weinig gebeurt met meldingen, wat leidt tot lage meldingsbereidheid. Hierdoor komen er minder signalen in de formele systemen van de politie en gemeente, waardoor het kan lijken alsof er in de straten weinig problemen zijn en ze ook geen extra aandacht behoeven.

Toezicht door bewoners en ondernemers

Informeel toezicht kan uitgeoefend worden door bewoners en ondernemers. In tegenstelling tot formele toezichthouders zijn zij altijd aanwezig in de straat en dit kan in potentie preventief werken tegen criminaliteit (o.a. Benson e.a., 2009; Hollis-Peel e.a., 2012; Reynald, 2014). Uit de interviews blijkt echter dat er sprake is van (te) weinig sociale cohesie. Er is weinig samenhang tussen bewoners en ondernemers, en geen cultuur van aanspreken op ongewenst gedrag. De bewoners leven in relatieve anonimiteit met elkaar. Een bewoner: 'Je voelt je niet aangesproken. (…) Mensen laten heel veel gaan en zijn dus ook heel veel gewend.'

In het meest extreme geval kan er zelfs sprake zijn van een omgekeerde werking van *guardianship*. Toezicht wordt uitgeoefend door deviante figuren om criminele praktijken af te schermen. Hiervan zien we signalen in casus B en het lijkt dominant in casus A, waar professionals het idee hebben dat de deviante actoren voornamelijk de dienst uitmaken en andere ondernemers gedoogd worden als ze zich alleen met hun eigen zaken bemoeien.

5.3.2 *Voorbeelden van interventies*

Bevorderen sociale controle

De meest voor de hand liggende manier om de *zichtbaarheid van de politie te vergroten* en de verbinding met de buurt te versterken is het meer positioneren van de wijkagenten. Deze zijn formeel wel benoemd als de politiemedewerkers waarin de 'permanente oog- en oorfunctie' is belegd in de wijk (Nationale Politie, 2012: 142), maar uit recent onderzoek blijkt dat deze functie in de praktijk onder kan sneeuwen. Onder andere omdat de wijkagent ook wordt ingezet voor noodhulp of incidentenafhandeling, of bij evenementen (Van der Torre & Van Valkenhoef, 2017). Wijkagenten hebben vaak te weinig tijd om door te brengen op straat. Het specifiek vrijmaken van een wijkagent voor een notoire straat of hier ruimte voor inroosteren, zorgt ervoor dat de wijkagent ook daadwerkelijk deze functie in de straat kan vervullen.

Daarnaast kunnen ook andere politieonderdelen toezicht uitoefenen in notoire straten. Reguliere surveillance kan gericht ingezet worden, bijvoorbeeld op basis van informatie en werkopdrachten van de wijkagent. In casus B hebben betrokkenen bijvoorbeeld positieve ervaringen opgedaan met frequente horecasurveillance op de fiets. Echter, de professionals geven ook aan dat na afloop hiervan de grip op de straat weer verslapte. Aandacht gedurende een langere periode lijkt dan ook het devies.

Uiteraard kan niet alleen de politie toezicht uitoefenen. De meeste gemeenten hebben *teams toezicht en handhaving* die gericht ingezet kunnen worden in notoire straten. Deze handhavers zijn dan wel niet gericht op de opsporing, maar kunnen wel controleren op tal van overtredingen en daarnaast ook signalen verzamelen over misstanden in de buurt.

Het gericht inzetten en uitvoeren van integrale controles biedt de mogelijkheid op verschillende terreinen informatie te verzamelen en straalt daarnaast uit dat de overheid gezamenlijk optreedt in de notoire straat. Naast gemeente en politie zijn Belastingdienst, Kansspelautoriteit, Inspectie SZW en omgevingsdiensten mogelijke deelnemers aan integrale controles.

Een beperking is dat deze controles met name overdag plaatsvinden, waardoor bijvoorbeeld illegale prostitutie vaak niet aangetroffen wordt tijdens deze controles. Hoewel onze interviewrespondenten in één casus gezamenlijk flink wat concrete adressen opnoemen waar illegale prostitutie zou plaatsvinden, zien we illegale prostitutie in de politiesystemen nauwelijks terug. Kennelijk zijn de constateringen niet voldoende om ook strafrechtelijk op te volgen en vraagt dit om een andere timing of aanpak van integrale controles.

Bevorderen informele sociale controle

Informeel toezicht wordt uitgeoefend door 'guardians' die – zonder dat dit hun specifieke taak is – criminele activiteiten kunnen voorkomen door hun aanwezigheid en bereidwilligheid om in te grijpen (Hollis-Peel e.a., 2012; Reynald, 2014). Het verbeteren van de sociale controle in een buurt zorgt ervoor dat mensen elkaar sneller aanspreken, op elkaar letten en voor elkaar zorgen (Stol, 2006). Het gaat om *initiatieven vanuit de bewoners en ondernemers zelf*, waarbij de gemeente wel bij kan dragen aan het bevorderen van de sociale controle door deze initiatieven te ondersteunen en te faciliteren (Schuilenburg e.a., 2017).

In de praktijk zijn er tal van voorbeelden. In brede zin kunnen gemeenten bewonersinitiatieven ondersteunen door het verstrekken van subsidies. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een jaarlijks budget per wijk, waarvoor bewoners ideeën kunnen aandragen. In principe zijn deze initiatieven niet per se gericht op het verbeteren van veiligheid, maar om de buurt leuker, gezelliger of socialer te maken. Voorbeelden uit de casussen zijn subsidies om geveltuintjes op te knappen of een wekelijkse lunch voor ouderen in het buurthuis. Naast geld kan de gemeente ook een ruimte beschikbaar stellen. Zoals De Woonkamer van de burgemeester in Rotterdam waar tal van buurtinitiatieven plaatsvinden.[21]

Bij het stimuleren van sociale controle met het oog op het verbeteren van veiligheid kan gedacht worden aan buurtpreventieteams of digitale buurtpreventie-initiatieven, zoals WhatsApp-buurtpreventie. Uit een recent onderzoek naar buurtpreventieteams blijkt dat deze teams bijdragen aan de wijkveiligheid, maar dat stigmatisering en doorgeschoten sociale controle reële valkuilen zijn (Lub, 2016).

5.4 *Vestigingsklimaat*

Een derde categorie criminogene factoren heeft te maken met het vestigingsklimaat dat de notoire straten aantrekkelijk maakt. Uit de analyse van de casussen blijkt dat het opportunistische verhuurbeleid van sommige pandeigenaren, het type vastgoed en het gemeentelijk beleid omtrent bestemmingsplan en vergunningen relevant zijn voor het vestigingsklimaat.

21 http://dewoonkamerinfo.blogspot.nl/.

5.4.1 Criminogene factoren

Opportunistisch verhuurklimaat

In de hoofdstukken 3 en 4 zijn pandeigenaren en makelaars al aan bod gekomen in relatie tot verhuur voor crimineel gebruik. In alle drie de casussen blijkt dat er door de pandeigenaren, met of zonder tussenkomst van makelaars, weinig controle wordt uitgeoefend op de ondernemers en bewoners die gebruikmaken van de panden. Pandeigenaren hebben een opportunistische houding ten opzichte van verhuur en lijken weinig betrokken bij het type huurders, zolang die bereid zijn om de – hoge – huren te betalen. In hoeverre de pandeigenaren weet hebben van de deviante activiteiten, is op basis van het onderzoeksmateriaal niet te bepalen. Het kan gaan om pandeigenaren die het niet uitmaakt aan wie ze verhuren, zolang ze maar de hoogst mogelijke huur ontvangen. Deze zijn te typeren als ongeïnteresseerd. Echter, uit het onderzoeksmateriaal zijn ook enkele malafide pandeigenaren naar voren gekomen die hun panden vooral lijken te verhuren aan criminele figuren. Voor de aanpak zijn deze pandeigenaren problematisch, omdat de gemeente een exploitant niet uit een pand kan zetten (enkel kan afdwingen dat deze niet mag exploiteren). Zonder medewerking van pandeigenaren is het lastig voor de gemeente om een duurzame koers te varen.

Type vastgoed

Ook het type vastgoed kan van invloed zijn. In de casussen zien we dat sprake is van versnipperd bezit van vastgoed en veel particulier bezit. Daarnaast gaat het vaak om goedkope huurpanden (met name in de casussen B en C), waarbij in casus C veel woningen illegaal onderverhuurd worden. Samen zorgt dit ervoor dat er weinig zicht is op wie de eigenaren en gebruikers zijn van de panden in de notoire straten.

Bestemmingsplan en vergunningen

Tot slot speelt de gemeente een rol in het vestigingsklimaat in de straten. In de casussen B en C noemen respondenten het eenzijdige vestigingsbeleid, wat ertoe geleid heeft dat er veel dezelfde ondernemingen zitten ('shoarmaboulevard', 'kappersstraat'). Het bestemmingsplan van panden laat vaak ruimte voor de vestiging van veel dezelfde winkels, wat respondenten zien als een belangrijke criminogene factor. 'Elk type onderneming mag zich hier maar vestigen zon-

der restrictie. En wat krijg je dan: schietverenigingen, coffeeshops, fight clubs, alles om je te vermaken als crimineel', aldus een gemeenteprofessional (casus A). Naast de brede reikwijdte van het bestemmingsplan, zorgt het beleid met ruime openingstijden in de casussen B en C ervoor dat illegale activiteiten in de nachtelijke uren minder opvallen.

Tevens wordt het vergunningenbeleid misbruikt. Uit de casussen blijkt dat het bestaande vergunningenbeleid omzeild kan worden door 'schone' personen zonder antecedenten op de vergunning te zetten. Daarnaast kan de gemeente slechts voor een beperkt aantal branches een achtergrondcontrole (Bibob) uit laten voeren op de vergunningsaanvrager, en kunnen andere ondernemingen, zoals kapsalons, gewoon opgestart worden. In casus A noemen professionals het voorbeeld van een lunchroom waarvan de eigenaar niet door de Bibob-toets kwam. Als gevolg hiervan zijn de tafels en stoelen weggehaald, waardoor het een afhaalrestaurant is geworden, waarvoor geen Bibob is vereist.

Met name in casus B komen illegitieme handelingen met vergunningen naar voren. Respondenten geven aan dat – vermoedelijk – deviante aanvragers precies weten hoelang het duurt voor de gemeente daadwerkelijk actie gaat ondernemen (na waarschuwingen) en dat ze daarna ineens wisselen van ondernemingsvorm of katvanger op de vergunning. Verdachte ondernemingen worden opgedoekt voordat de gemeente het goed kan onderzoeken. Al met al wordt zichtbaar dat illegale actoren de mazen in het gemeentelijk ondernemingsbeleid goed kennen en hier misbruik van maken. Naast mazen in de wet, blijkt op basis van ervaringen van respondenten dat de Bibob-toets niet uitsluit dat actoren met een crimineel verleden een vergunning kunnen krijgen of houden. Een voorbeeld uit casus B: 'Turkse man heeft een café; die wordt in Haarlem aangehouden met een pistool, geld en verdovende middelen. Dat hoort eigenlijk in de vergunningen, dat noemen ze slecht levensgedrag. Dan moet je vergunning ingenomen worden.' Een analist van de politie geeft aan dat het verschilt per eenheid of zelfs per persoon hoe diepgravend het achtergrondonderzoek in de politiesystemen is. Ook wordt niet altijd een Bibob-toets uitgevoerd bij het aanvragen van een vergunning.

5.4.2 *Voorbeelden van interventies*

Om het vestigingsklimaat minder aantrekkelijk te maken voor criminele actoren zijn er verschillende mogelijkheden, die voornamelijk ingezet kunnen worden door de gemeente. Bij interventies in deze categorie gaat het enerzijds om het aanpassen van het bestemmingsbeleid, om de komst van bonafide winkels

en huurders te bevorderen, en anderzijds om het moeilijker te maken voor criminele actoren om zich te vestigen.

Afspraken met pandeigenaren

Pandeigenaren kunnen veel invloed uitoefenen, omdat zij bepalen aan wie zij verhuren en zij hier niet altijd – bewust of onbewust – strenge eisen aan stellen. Afspraken met pandeigenaren richten zich op twee verschillende factoren; het tegengaan van een opportunistisch verhuurklimaat en het veranderen van het type vastgoed.

Hoewel gemeenten pandeigenaren niet voor kunnen schrijven aan wie ze moeten verhuren, kunnen zij pandeigenaren wel bewust maken van eventuele risico's van een opportunistische houding ten opzichte van huurders (bijvoorbeeld sluiting of brandgevaar door een hennepkwekerij). Uit de ervaringen in de casussen blijkt dat het maken van afspraken met pandeigenaren geen eenvoudige opgave is. Onder andere in casus B zijn er veel inspanningen verricht om de pandeigenaren op één lijn te krijgen. Hier heeft de gemeente een plan en een gezamenlijk fonds opgericht om in beeld te brengen wie de pandeigenaren precies zijn en om ze collectief aan te kunnen spreken. De gemeente hoopt hiermee de versnippering te doorbreken.

Daarnaast kan de gemeente proberen om de invulling van het vastgoed te beïnvloeden. In de casussen A en C zijn specifieke ambtenaren aangesteld door de gemeente die contacten onderhouden met pandeigenaren en (toekomstige) hurende ondernemers. Zij proberen bepaalde ondernemers te verleiden zich te vestigen in de notoire straten, en pandeigenaren te stimuleren om de bestemming van hun pand eventueel te wijzigen. De respondent die deze functie vervult in casus A vertelt dat zij actief op zoek gaat naar creatieve of duurzame ondernemers, om deze voor te dragen als huurders bij de pandeigenaren. De ervaring is hier dat sommige pandeigenaren bereid zijn om deze huurders te overwegen, mits zij de gevraagde huur betalen, maar dat andere zich niet laten beïnvloeden door de gemeente.

Waar samenwerking met particuliere pandeigenaren een traject van lange adem kan zijn, lijkt de samenwerking met woningbouwverenigingen meer perspectief te bieden. In casus C is een initiatief opgezet dat volgens burgemeester en wethouders succesvol is geweest in het verwerven van panden, het omzetten van functies en het toevoegen van kansrijke initiatieven op 'zwakke' plekken.Door de gemeente is voor dit initiatief budget vrijgemaakt om meer panden om te zetten naar 'leuke, originele bestemmingen'.

Aanpassen bestemmingsplan

Het aanpassen van het bestemmingsplan is een middel om – op langere termijn – te voorkomen dat veel van dezelfde typen winkels zich vestigen in een straat. In casus C heeft men in het kader van een ontwikkelstrategie een nieuw bestemmingsplan gemaakt, specifiek gericht op het tegengaan van ondermijning.Onderdeel van dit plan is ook 'ontwinkelen': het veranderen van de winkelbestemming van panden naar een woonbestemming. Het is nog te vroeg om te zeggen of het nieuwe ontwikkelplan in deze casus ook daadwerkelijk leidt tot minder aantrekkelijkheid voor georganiseerde criminaliteit.

Het aanpassen van de sluitingstijdenwet is ook een maatregel die genomen kan worden om de toestroom van mensen 's avonds en 's nachts te beperken. Ook dit is toegepast in casus C, door collectieve sluitingstijden in te stellen. Hoewel respondenten van politie en gemeente de meerwaarde inzien van deze maatregel om overlast tegen te gaan, is het de vraag in hoeverre dit ook helpt tegen illegale activiteiten die achter de gevel plaatsvinden, zoals illegaal gokken. Bewoners uit deze casus zijn kritisch en constateren nog activiteiten na sluitingstijd.

Toezicht stichtingen ter voorkoming van misbruik

In de casussen zijn we een aantal voorbeelden tegengekomen van stichtingen die mogelijk gebruikt (of misbruikt) worden voor illegale activiteiten. Respondenten geven aan dat er weinig bestuurlijke mogelijkheden zijn om te voorkomen dat exploitanten opnieuw een vergunning aanvragen, wanneer eerder een pand is gesloten.[22] Een toezichtsorgaan voor stichtingen is niet vereist en na de oprichting is er geen sprake meer van controle.

Om misbruik te voorkomen zijn politie en justitie in Amsterdam een project gestart naar het misbruik van stichtingen als dekmantel voor illegale koffiehuizen of om auto's aan te schaffen (*Het Parool*, 30 september 2017). Als onderdeel van dit project wordt gekeken naar een systeem waarin overheden gezamenlijk toezicht uitoefenen. De betrokken officier van dit project ontdekte dat het Openbaar Ministerie zelf speciale bevoegdheden heeft voor stichtingen, die in het verleden nauwelijks werden gebruikt. Bij vermoeden van ernstige misstanden kan het OM de administratie van stichtingen opvragen en naar de handelskamer van de rechtbank gaan als deze niet in orde zijn. In vijftien gevallen heeft de betrokken officier van het Amsterdamse project dit gedaan, wat in acht gevallen heeft geleid tot ontbinding door de rechtbank (*Het Parool*, 30 september

22 Dit zagen we in casus C, waar sluiting plaatsvond wegens illegaal gokken.

2017). Ontmanteling door de Kamer van Koophandel was in vijf gevallen de uitkomst van de aanpak binnen dit project.

Tegengaan spookburgerschap

Illegale onderhuur of illegale kamerverhuur, voornamelijk bij versnipperd en particulier vastgoed, zorgt ervoor dat er geen zicht is op wie daadwerkelijk aanwezig is in de notoire straten. In Amsterdam is onderzoek gedaan naar dit zogenaamde spookburgerschap. Hiermee worden mensen bedoeld die ingeschreven staan op een adres waar ze niet wonen, of wonen op een adres waar ze niet staan ingeschreven (Gemeente Amsterdam, 1 oktober 2014). Om spookburgerschap aan te pakken zijn op basis van de Woningwet gezamenlijke controles gehouden van de gemeente en politie op woningen waarvan vermoed werd dat daar spookburgers verblijven: 'Maar waar het op neerkomt is: we doen een selectie op woningen die leeg staan volgens het bevolkingsregister, maar waar wel mensen wonen. Dus dat hebben we bijvoorbeeld gedaan in de (...), daar staan allemaal flats, en we hebben ook bestanden van woningbemiddelaars opgevraagd. Welke woningen zij verhuren, omdat we weten dat er vaak criminelen zitten.' (Interview politie)

Op basis van de ervaringen van het project blijkt dat vooral strenger toezicht door vve's, bijvoorbeeld door controle van legitimatiebewijzen, loonstroken en huurbetalingen van een legitieme bankrekening, belangrijk kan zijn in het terugdringen van illegale onderhuur van woningen.

5.5 *Demografie en wijkontwikkeling*

In de casussen B en C noemen professionals de demografie en historische wijkontwikkeling als criminogene factor. De straten liggen in wijken met veel bewoners met een lage sociaaleconomische status. Een professional uit casus C geeft aan dat hij een relatie ziet tussen de straat en de omliggende wijk, wat deels de activiteiten in die wijk verklaart.

Zowel in casus B als in casus C hebben de notoire straten in de afgelopen decennia een ontwikkeling doorgemaakt van 'chique winkelstraat naar afvoerputje'. Ook voor casus A geldt dat waar in omliggende wijken is geïnvesteerd in wijkverbetering, dit in de notoire straat is achtergebleven. Eén professional in deze casus geeft aan dat malafide ondernemers uit de omliggende wijken daarom naar de notoire straat zijn gekomen: hier kunnen ze nog in de luwte opereren.

In de casussen zijn we geen specifieke voorbeelden tegengekomen om dit te beïnvloeden met het oog op zware of georganiseerde criminaliteit. Wel zijn er voorbeelden van gentrificatie in grote steden, waarmee het proces van sociaal-economische opwaardering van woonwijken wordt bedoeld, vaak door het aantrekken van kapitaalkrachtiger nieuwe bewoners (De Boer & Doucet, 2012; Doff & Van der Sluis, 24 mei 2017). Onderzoek laat zien dat naast positieve effecten, gentrificatie ook ongewenste effecten kan hebben, zoals polarisatie in woonwijken, verdringing van lagere inkomensklassen en verminderde sociale cohesie. Voor het doel van dit onderzoek is het niet nodig diepgaand in te gaan op deze ontwikkeling.

5.6 *Katalysator: criminele aanzuiging*

Tot slot besteden we aandacht aan de aanzuigende werking van de notoire straat op (nieuwe) criminele activiteiten en figuren. Dit is niet zozeer een criminogene factor, als wel een katalysator die de al bestaande criminogene aantrekkingskracht versterkt.

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven, blijkt uit de analyse dat in alle drie de casussen criminele ontmoetingsplaatsen te vinden zijn in de straten, evenals de aanwezigheid van facilitators en 'bekende' criminele spelers. De aanwezigheid van een criminele infrastructuur zorgt ervoor dat personen de notoire straat kiezen om criminele contacten op te doen of voor andere illegale zaken. In de casussen A en B geven professionals aan dat er verbindingen zijn tussen de aanwezige criminele spelers in de notoire straten. Dit draagt volgens professionals bij aan een 'veilige' omgeving voor criminele zaken, en lijkt tevens te zorgen voor een gevoel van onaantastbaarheid.

5.6.1 *Voorbeelden van interventies*

Bij interventiemogelijkheden in deze categorie ligt de nadruk op het aanpakken van de criminele infrastructuur, door te focussen op facilitators en criminele ontmoetingsplaatsen.

Inzet aanpak facilitators

De aanwezigheid van facilitators maakt dat een notoire straat aantrekkelijk is en blijft voor criminele actoren die gebruik willen maken van de aangeboden diensten. Het focussen van de opsporing op deze facilitators is dan ook een 'duurzame' benadering om de criminele infrastructuur aan te tasten. Er zijn verschillende manieren om facilitators aan te pakken, afhankelijk van het type facilitator. Het CCV maakt onderscheid tussen de onbewuste facilitator (weet niet dat criminelen gebruikmaken van zijn diensten), de bewuste facilitator (weet dat criminelen gebruikmaken van zijn diensten) en de criminele facilitator (levert criminele diensten).[23]

Bij de eerste twee typen facilitator kan ingezet worden op bewustwording van mogelijk misbruik door criminelen en manieren om hier weerbaarder tegen te worden (handelingsperspectief). Bij het creëren van bewustwording is het nuttig om in te zetten op bepaalde branches waarvan men signalen heeft dat deze kwetsbaar zijn voor misbruik. In het verleden heeft men in Amsterdam bijvoorbeeld het stoplichtconvenant ontwikkeld om te voorkomen dat makelaars verhuren aan 'personen die zich bezighouden met de georganiseerde misdaad'. Naast bewustwording werd hiermee ook een handelingsperspectief geboden aan makelaars, doordat ze bij twijfel potentiële huurders konden laten natrekken bij de politie (Stoplichtconvenant, 2012).

Meer recent is de samenwerking tussen de gemeente Tilburg en miniopslagbedrijven (*selfstorage*) om misbruik door malafide huurders te voorkomen (Van der Wiele, 8 juli 2016). Naar aanleiding van een grote wapenvondst in een opslagbox in Rotterdam gingen de driehoek-partners in gesprek met de directeuren van opslagboxen om hen bewust te maken van eventueel misbruik. In een door de gemeente gefaciliteerde training leren medewerkers over mogelijke signalen en krijgen ze een handelingsperspectief, zoals persoonlijk contact met de wijkagent, contactgegevens van driehoek-partners en bekendheid met meld- en hulplijnen.

Bij criminele facilitators kunnen strafrechtelijke en bestuurlijke maatregelen ingezet worden om te zorgen dat de facilitator stopt met het leveren van illegale diensten. Bij de persoonsgerichte aanpak van criminele kopstukken kan men zich bewust ook richten op facilitators. Dit zien we onder andere in het zuiden van het land. Hier worden in het kader van de overkoepelende aanpak van ondermijning vanuit de Taskforce Brabant-Zeeland persoonsgerichte acties uitgevoerd. Deze acties richten zich met name op criminele netwerken rondom

23 Zie hetccv.nl.

hennep, synthetische drugs en OMG's, maar ook steeds nadrukkelijker op facilitators (Het CCV, 22 februari 2017).

Naast het strafrecht kunnen verschillende bestuurlijke maatregelen worden ingezet om facilitators aan te pakken in de notoire straten. Op basis van de APV kan bestuurlijke sluiting van een pand worden ingezet, wanneer de exploitant ergens geen vergunning voor heeft. Dit kan voor illegaal gokken, illegale prostitutie, hennepteelt, wapenbezit, maar ook voor faciliterende diensten. Onderstaand voorbeeld beschrijft de sluiting van een garagebedrijf.

Bestuurlijke sluiting garage

In Tilburg heeft men vorig jaar bestuurlijke sluiting ingezet tegen een garagebedrijf, omdat het faciliterend zou werken voor zware criminaliteit. De auto's van dit bedrijf werden door een opsporingsonderzoek van de politie gekoppeld aan liquidaties, en bij een doorzoeking werden verborgen ruimtes in auto's aangetroffen. In 2016 heeft de gemeente besloten om autoverhuurbedrijven vergunningsplichtig te maken, omdat deze volgens politieonderzoek nauw betrokken kunnen zijn bij zware criminaliteit.
(Bron: www.nos.nl, 14 juli 2016)

Naast het bestuurlijk sluiten van panden waarvan de vergunning wordt overtreden, hebben burgemeesters ook de mogelijkheid om woningen bestuurlijk te sluiten. Dit wordt mogelijk door de Wet Victoria die stelt dat woningen gesloten kunnen worden indien de activiteiten in een woning zorgen voor de verstoring van de openbare orde of de vrees hiervoor.[24] In de gemeente Amsterdam heeft de burgemeester hiertoe besloten na de vondst van een grote hoeveelheid wapens en munitie op 20 april 2015 (AT5, 13 mei 2015). In mei 2017 is op basis van de Wet Victoria een woning van een vooraanstaand lid van motorbende No Surrender voor drie maanden gesloten, nadat hier een explosief afging (*Het Parool*, 24 mei 2017).

De Opiumwet biedt ook mogelijkheden om een woning te sluiten wanneer hier drugs worden verkocht, afgeleverd of verstrekt, dan wel daartoe aanwezig zijn (Wet Damocles).[25] Momenteel is bij de Tweede Kamer een voorstel ingediend om de sluitingsbevoegdheid uit te breiden naar strafbare voorbereidings-

24 Op basis van artikel 174a Gemeentewet.

25 Op basis van artikel 13b Opiumwet.

handelingen. Hiermee kunnen ook woningen of andere ruimten gesloten worden die gebruikt worden voor de opslag van bijvoorbeeld chemicaliën die nodig zijn voor de productie van drugs (Overheid.nl, 21 augustus 2017). Bestuurlijke maatregelen worden veelvuldig ingezet in de praktijk. Hoewel de bestuurlijke aanpak van criminele facilitators een aantrekkelijke aanpak is, omdat het lik-op-stukbeleid is met grote gevolgen voor de ondernemer, lijkt het soms een vervanging te worden van de strafrechtelijke aanpak die eigenlijk zou moeten plaatsvinden bij het constateren van zware criminaliteit. Bestuurlijke maatregelen voorkomen ook niet dat dezelfde ondernemer zich elders vestigt om zijn diensten aan te bieden.[26]

Bestuurlijke sluiting shishalounge

In september wordt in Enschede een shishalounge beschoten. Hoewel er niemand gewond is geraakt bij de beschieting, gelast de burgemeester dat de zaak drie maanden dicht moet. Burgemeester Van Veldhuizen: 'Dit is noodzakelijk ten behoeve van het herstel van de openbare orde en ter voorkoming van verdere verstoringen.'

De eigenaar van de onderneming heeft bezwaar aangetekend tegen het besluit. Hij geeft aan niet te weten wie er geschoten heeft en dat hij heeft meegewerkt aan het politieonderzoek. In een persbericht geeft zijn advocaat aan dat de burgemeester dit middel onterecht inzet, omdat in de club regelmatig leden van Satudarah komen die de eigenaar niet wil weren. (Bron: *Tubantia*, 28 september 2017)

Onaantrekkelijker maken criminele ontmoetingsplaatsen

Het aanpakken van criminele ontmoetingsplaatsen kan in de praktijk problematisch zijn, omdat er veelal geen sprake is – voor zover bekend – van criminele activiteiten die daar plaatsvinden, maar eerder van ontmoetingen tussen criminele actoren. Hier kan het effectiever zijn voor politie en gemeente om zich te richten op verstoren en het uit de anonimiteit halen van de bezoekers, in plaats van op strafrechtelijke vervolging.

Wanneer er duidelijke signalen zijn van openbareordeverstoringen, kan de burgemeester besluiten tot een bestuurlijke sluiting. Het gaat dan bijvoorbeeld

26 Dit zagen we bij het autoverhuurbedrijf in casus A.

om steek- of schietpartijen in of bij de onderneming. In verschillende steden is dit bestuurlijke middel toegepast voor onder andere shishalounges.

Hierbij merken we op dat op basis van de beschikbare informatie niet gezegd kan worden in hoeverre hierbij sprake was van een criminele ontmoetingsplaats of van ernstig geweld dat toevalligerwijs op deze locaties plaatsvond.

Tabel 5.1: Koppeling mogelijke interventies aan criminogene factoren

Criminogene factoren		**Voorbeelden interventies**
Fysieke omgevingskenmerken	Ligging Indeling Uitstraling	Stadsvernieuwing (onteigening) Verkeerssnelheid verlagende maatregelen; 30 km-zone, voetgangerszone Aantrekkelijker maken openbare ruimte Winkelpui-beleid
Afwezigheid toezicht	Formeel toezicht Bewoners en ondernemers	Eigen wijkagent Toezichthouders gemeente Integrale controles Stimuleren bewonersinitiatieven Voorlichting/informatiebijeenkomsten (Digitale) buurtpreventie
Vestigingsklimaat	Opportunistisch verhuurklimaat Type vastgoed Bestemmingsplan en vergunningen	Gevarieerder aanbod winkels Aanstellen & betrekken vastgoedregisseur of accountmanager gemeente Samenwerking woningbouwverenigingen Aanpak spookburgerschap Toezicht stichtingen OM
Demografie en wijkontwikkeling	Historische wijkontwikkeling Ontwikkelingen omliggende wijken	
Criminele aanzuiging	Aanwezigheid facilitators Aanwezigheid criminele ontmoetingsplaatsen	Justitiële vervolging Aanpak van criminele facilitators Inzet op kwetsbare branches Sluiting op grond APV Inzet Wet Victoria Inzet Wet Damocles Verstoren criminele ontmoetingsplaatsen Bestuurlijke sluiting

5.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we de geïdentificeerde criminogene factoren gekoppeld aan mogelijke interventies. In tabel 5.1 is een overzicht hiervan weergegeven. Zoals al eerder gezegd, is dit geen uitputtend overzicht en is de inzet van interventies contextgebonden. De keuze van interventies is afhankelijk van de

aard van de problematiek, de manifestatie van de criminogene factoren en de mogelijkheden tot opvolging van de betrokken (veiligheids)partners.

6

Aandachtspunten en handreikingen aanpak

6.1 Inleiding

De integrale aanpak van notoire straten is nog volop in ontwikkeling en in de praktijk lopen professionals tegen verschillende zaken aan. In hoofdstuk 5 hebben we de criminogene factoren beschreven die maken dat een straat aantrekkelijk is en blijft voor ingebedde georganiseerde criminaliteit, waarbij we deze factoren tevens koppelden aan mogelijke interventies. In dit hoofdstuk bespreken we algemenere aandachtspunten en handreikingen voor de aanpak die naar voren zijn gekomen uit de verschillende gesprekken met professionals, de bijgewoonde integrale overleggen en de expertsessies.

6.2 Creëren van draagvlak en urgentiegevoel

Het gebrek aan wat men in de praktijk 'harde informatie' noemt, leidt ertoe dat het niet eenvoudig is voor professionals om de vermeende ingebedde georganiseerde criminaliteit in de notoire straten te onderzoeken en aan te pakken. De problemen spelen zich af achter de gevel en zijn niet direct te zien in criminaliteitscijfers. Wijkagenten of wijkambtenaren van de gemeente lopen soms jaren te 'leuren' met hun probleemwijk of -straat, maar krijgen geen mandaat om door te graven naar wat zich achter de voordeuren afspeelt. Het gebrek aan zichtbare problematiek leidt ertoe dat de situatie in de notoire straten 'gedoogd' of genegeerd wordt. Zo geeft een wijkambtenaar aan dat het bij de gemeente wel bekend was dat het gebied een vrijplaats is, maar dat er weinig draagvlak was om hier iets aan te doen. 'Er werd gezegd: "Je hebt in elke stad wel een vrijstaatje. Een gebiedje waar dingen plaatsvinden, en dat moeten we vooral ook hebben, want dan blijft het daar gecontroleerd."' Een wisseling van bestuurders was in dit geval nodig om voldoende draagvlak te krijgen om het gebied nader onder de loep te nemen. Naast de door ons onderzochte casussen zijn we nog een voorbeeld tegengekomen waarbij wijkagenten met zorg over een vermeende notoire straat pas gehoor vonden na wisseling van het wijkteammanagement.

Gemeenten voorop

Partijen moeten een urgentiegevoel hebben en het bewerkstelligen hiervan kan van professionals een lange adem vergen. Omdat het vaak om onderbuikgevoelens gaat, is het ook makkelijk voor besluitvormers om aan andere zaken prioriteit te geven. Wijkteams van de politie hebben geen focus op zware en georganiseerde criminaliteit, terwijl de recherche gewend is om zaakgericht te handelen in plaats van gebiedsgericht. Bij de drie casussen zien we dat de gemeenten in dit 'gat' springen en een voortrekkersrol hebben bij het proberen om de problematiek in de straten aan te pakken. Het aanpakken van ongewenste fenomenen in de straten onder de noemer ondermijning, geeft gemeenten hiervoor de ruimte, waar zware en georganiseerde criminaliteit eerder gezien werd als een taak die voorbehouden was aan de politie.

Vanwege de rol die gemeenten pakken bij het aanpakken van ondermijning, kan het creëren van urgentiegevoel onder gemeenteprofessionals een strategie zijn om de problematiek onder de aandacht te brengen, wanneer een wijkagent tegen muren oploopt binnen zijn eigen organisatie. Ernstige incidenten, zoals een liquidatie, kunnen een gevoel van urgentie oproepen, maar hiervan is niet altijd sprake en de link met de locatie is er niet altijd of is niet bekend. Bewoners kunnen een rol spelen door hun zorgen te uiten bij politie en bestuur. Zo kwam in één casus de problematiek in de notoire straat herhaaldelijk terug tijdens bewonersbijeenkomsten ('zo kan het toch niet'), maar de gemeente had hier geen antwoord op en dit maakte dat zij wilde doorgraven. Hoe meer partijen het gevoel krijgen dat er onwenselijke zaken spelen in de notoire straten, hoe groter de kans dat gemeente- en politieprofessionals de ruimte krijgen om nader onderzoek te doen.

Om onderbuikgevoelens van professionals en burgers tastbaarder en relevanter te maken voor besluitvormers kan gebruikgemaakt worden van de benoemde indicatoren uit hoofdstuk 4. Deze bieden een handvat voor professionals om de individuele signalen te inventariseren en maken eenvoudig inzichtelijk wat al bekend is bij verschillende partijen. Verschillende indicatoren versterken elkaar en dit geeft veiligheidspartners een steviger basis om aan de slag te gaan met de notoire straten.

6.3 Proactieve inwinning van informatie

Het in kaart brengen van indicatoren zet daarnaast aan tot proactief inwinnen van informatie over de indicatoren waar men onvoldoende kennis van heeft.

Het zichtbaar maken van wat men nog niet (zeker) weet is een van de grootste uitdagingen waar professionals mee te maken krijgen en vraagt om een systematische aanpak. In hoofdstuk 2 en 3 hebben we gezien dat respondenten vooral veel vermoedens uitspreken van witwassen en criminele netwerken of families die achter de illegale activiteiten (zoals illegaal gokken of hennepteelt) zouden zitten. Op basis van onze analyse van handhavings- en opsporingsinformatie kunnen we dit slechts ten dele onderbouwen en blijft dit grotendeels nog een blinde vlek. Om onzichtbare fenomenen, de rol van ondernemers, bewoners en criminele netwerken op de achtergrond zichtbaar te maken is proactieve inwinning van informatie nodig, in combinatie met een strategische of tactische analyse om van informatie tot intelligence te komen.

Over de drempel stappen

Om inzicht te verkrijgen in wat zich afspeelt in de dubieuze ondernemingen is het nodig om – letterlijk – over de drempel te gaan en een kijkje te nemen. Sommige professionals denken dat dit niet zomaar kan of denken dat het te veel opvalt en daarom niks oplevert. Zoals een politieman in een expertsessie het verwoordt: 'Soms heb ik te veel nodig om lekker naar binnen te stappen. Ik weet wel dat het een utopie is om gewoon je gang te kunnen gaan.' Deze stap zetten kan echter waardevolle informatie opleveren en ook politiemensen kunnen, net als alle andere burgers, op de bonnefooi een onderneming binnenstappen zonder dat speciale bevoegdheden nodig zijn. Een ervaren rechercheur die zich bezighoudt met de aanpak van ondermijning noemt dit de 'praatje-pot'-methode en gebruikt haar veelvuldig bij ondernemingen waar politie en gemeente vraagtekens bij hebben, om vrijblijvend informatie in te winnen. Deze informatie kan misschien niet direct strafrechtelijk gebruikt worden, maar wel aanknopingspunten bieden om nader door te graven, of de interesse van andere veiligheidspartners te wekken om een onderneming of persoon nader onder de loep te nemen. Bijvoorbeeld wanneer het aanwezige personeelslid aangeeft eigenlijk een andere baan te hebben, geen ervaring te hebben of dat de zaak gefinancierd is met een lening van een vage kennis. Onderstaand voorbeeld illustreert hoe een dergelijk bezoek in zijn werk gaat.

Vrijblijvend informatie inwinnen

Ik was in de (...) met iemand van Bouw- en Woningtoezicht en het was een damesmodezaak en ergens in de verte zie ik een vrouw staan. Dus ik vraag: 'Goh mevrouw, werkt u hier?' En het eerste wat ze zegt is 'Nee, ik werk hier niet. Ik pas op de winkel.' Dus dan weet je al meteen: dit is gek. Die winkel bleek van een Turkse man te zijn die wij kennen van de heroïnehandel en ze zei: 'Ik snap er niks van, want de kleding wordt hier verkocht onder de inkoopprijs. Ik heb jarenlang in de mode gezeten, meneer, maar ik snap het niet.'
(Bron: interview politie, casus A)

Proactieve opsporingsmethoden inzetten

Om verder inzicht te krijgen noemen respondenten in expertsessies verschillende voorbeelden van het gebiedsgericht inzetten van methoden die we kennen uit de opsporing. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om vermoedens van zaken zonder economisch bestaansrecht, kan dit nader worden uitgezocht door observaties uit te voeren van bepaalde ondernemingen. Een deelnemer aan de expertsessie, gespecialiseerd in de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit, geeft aan dat observeren het sleutelwoord is om witwassen aan te tonen, omdat dit ook met medewerking van de Belastingdienst vaak moeilijk hard te maken is. Ze geeft een voorbeeld waarbij twee politiestudenten drie maanden lang elke woensdag en in het weekend een pand hebben geobserveerd om het gebrek aan klandizie in beeld te brengen. Ook dit kan een 'plusje' zijn voor vervolgacties om verder te kijken naar bijvoorbeeld het uitgeefgedrag van de ondernemer.

Voor het daadwerkelijk zicht krijgen op de achterliggende netwerken in onderlinge relaties kunnen nog verdergaande opties verkend worden. Zo wordt in een van de expertsessies door een deelnemer gezegd dat het nodig is om te infiltreren in de notoire straten om echt te weten wat er speelt. Een andere genoemde mogelijkheid uit de expertsessies is het gebiedsgericht inzetten van TCI-runners[27] om informatie in te winnen over de notoire straten. Dit is een waardevolle methode, en deze informatie is vaak startpunt voor opsporingsonderzoeken, maar ze wordt normaliter niet gebiedsgericht ingezet. Het actief inzetten van runners kan nieuwe relevante informatie over bepaalde notoire panden en vermeende criminele actoren in de straat aan het licht brengen.

27 Team Criminele Inlichtingen verzamelt informatie over ernstige misdrijven via informanten die anoniem blijven. De rechercheurs die met informanten spreken, worden runners genoemd.

Strategische en tactische analyse van informatie

Tot slot benoemen we de noodzaak van verdere analyse van alle beschikbare informatie door een ervaren tactische (of strategische) analist om diepgaander inzicht te krijgen in criminele netwerken, relaties en structuren. Kennisopbouw vindt doorgaans niet plaats op een niveau dat het subject- en zaakniveau overstijgt (Bervoets & Bruinsma, 2017). Het naspeuren in (politie)systemen van personen die betrokken zijn in de straat (ondernemers, bewoners, bezoekers), evenals eigendomsstructuren van ondernemingen en panden, verschaft echter inzicht in netwerken en relaties die anders onbekend blijven. Voor onze eigen analyse was dit een te omvangrijke operatie, maar we kwamen wel tal van 'interessante' lijntjes tegen voor nader (tactisch) onderzoek. Het is dus van belang om gegevens uit verschillende soorten bronnen te koppelen. Een analist uit een van de casussen heeft in het verleden bij wijze van 'bijproject' criminele structuren en relaties voor een buurt in kaart gebracht, waarbij hij bij bijna alle ondernemingen criminele linkjes ontdekte. Hoewel dit een tijdrovende klus is, waarbij soms navraag gedaan moet worden bij betrokken rechercheurs en andere veiligheidspartners, komen hierdoor wel relaties naar boven die doorgaans ongezien blijven. De analysefunctie kan belegd worden bij het RIEC of de politie; van belang is vooral dat de analist voldoende toegang heeft tot verschillende informatiesystemen en vaardigheden om deze te aggregeren.

6.4 Gebiedsgerichte benadering: verbinden wijkagent en rechercheren

Het herkennen en aanpakken van notoire straten vraagt om samenwerking tussen basiseenheden en recherche binnen de politie. Waar de één kennis heeft van de buurt en de inwoners, heeft de ander kennis van opsporing van zware en georganiseerde criminaliteit. Wijkagenten kennen de 'gezichten' in de straat, spreken met bewoners en ondernemers en signaleren opvallende zaken rondom panden. Daarbij hebben we gezien dat wijkagenten deelnemen aan integrale overleggen over hun buurt, waardoor ze de verbinding vormen met andere veiligheidspartners.

'Dom' houden van wijkagenten

Uit de casussen blijkt echter dat wijkagenten zelden informatie krijgen van de recherche over zaken die zich in hun buurt afspelen, en de frustratie hierover is groot. Zij hebben het idee dat ze onvoldoende geïnformeerd worden over zaken die zich in hun buurt afspelen. Zo spreken meerdere wijkagenten in ons

onderzoek zich uit over het feit dat ze 'dom gehouden worden' door hun collega's bij de recherche. Een wijkagent: 'Op mijn niveau hoor je niks. Ik moet oren en ogen zijn in de straat, maar dat kan niet als we niks horen.' Daarbij ervaren wijkagenten dat wanneer zij informatie doorgeven, ze hier nooit meer een terugkoppeling van krijgen: 'Feitelijk is het zo: ik schuif die informatie tot aan de voordeur, dan gaat de voordeur open en dan haalt iemand stiekem die informatie naar binnen en doet gauw de deur dicht en dan is het klaar.'

Onvoldoende benutten mogelijkheden wijkagenten

Wijkagenten hebben niet het gevoel dat hun mogelijkheden door de recherche op waarde worden geschat; men maakt nauwelijks gebruik van hun kennis om meer te leren over de mores in de straten. In meerdere casussen geven wijkagenten aan dat zij wel degelijk over opsporingsrelevante informatie beschikken, die zij naar hun gevoel vaak niet kwijt kunnen. Uit een recent onderzoek van de Politieacademie blijkt dezelfde tendens: wijkagenten zien in de praktijk veel signalen van georganiseerde misdaad die binnen de politie niet worden opgepakt. De lange weg van lokaal signaal naar opsporingsonderzoek wordt als dusdanig problematisch ervaren dat politiemensen dergelijke signalen vaak niet doorspelen en laten liggen (Van der Torre & Van Valkenhoef, 2017). Ten gevolge hiervan loopt de recherche potentieel waardevolle informatie mis van politiecollega's die dagelijks in de notoire straten te vinden zijn.

Het onvoldoende benutten van wijkagenten door de recherche is ook geconstateerd in een recent onderzoek naar opsporing in gesloten leefgemeenschappen. Bervoets en Bruinsma (2017) signaleren in hun onderzoek dat regelmatig aan de kennis, informatie en netwerkcontacten van de wijkagent voorbijgegaan wordt en zij constateren eveneens een grote kloof tussen recherche en de wijkagent. Dit terwijl de meer duurzame contacten tussen buurt en overheid zich vaak beperken tot de wijkagenten. Zodra de wijkagent meer op afstand komt te staan, gaat dit ten koste van de wederkerigheid (denk aan informatievoorziening en meldingsbereidheid). Deze geluiden kwamen we ook in onze casussen tegen: onbereidheid van bewoners en ondernemers om ongeregeldheden te melden, omdat de politie onvoldoende zichtbaar betrokken is bij de straat.

De bijdrage van de wijkagent kan bepalend zijn bij het aanpakken van criminele spelers in een straat. Dit zagen we terug in een van de casussen waar de wijkagent een coördinerende rol heeft en de spil vormt tussen een MMA-tip en de recherche, wat leidde tot aanhoudingen en sluiting van de woning.

Voorbeeld opplussen meldingen dealen vanuit woning

In 2014 komt een MMA-tip binnen dat er vanuit een woning gedeald wordt. In totaal worden 37 meldingen uitgezet naar het heterdaadteam. 'Die kunnen dat opplussen voor ons, door te gaan posten – die toestemming krijg je van justitie omdat die meldingen er liggen –, en dan kun je het concreter maken.' Met het heterdaadteam (recherche) wordt een plan gemaakt om te gaan 'afvangen'. Er wordt gepost bij de woning, klanten die in de woning gekocht hebben worden buiten opgevangen. Vervolgens gaat het team de woning in, er worden doorzoekingen gedaan en aanhoudingen verricht, waaronder die van de woningeigenaar. Het strafrechtelijke dossier gaat door naar de gemeente, die het bestuurlijk kan oppakken en de woning sluit. 'Dat plan je dan wel als wijkagent en daarmee kun je in je wijk ook laten zien dat je echt wel bezig bent met dat soort panden. Het is een belangrijk signaal aan buurtbewoners dat iets met de meldingen wordt gedaan.'
(Bron: interview politie, casus B)

Gebrek aan vertrouwen

Naast ervaren juridische beperkingen van de recherche om informatie te delen met de wijkagenten, speelt vertrouwen en angst voor misbruik eveneens een grote rol. Men is bang dat informatie verkeerd gebruikt wordt of dat opsporingsonderzoeken worden 'stukgemaakt'. Zo kwamen we een rechercheur tegen die geen enkele mogelijkheid zag om informatie binnen of buiten de politie te delen. Deze rechercheur: 'Er zijn dossiers de kliko ingegaan door ongeoorloofd gebruik van bevoegdheden, waaronder informatie delen. Het is een kwestie van vertrouwen: wat geef ik de wijkagent. Onbewust deelt die ook.' Om partijen aan te zetten tot samenwerking, is dan ook actieve inzet nodig om het vertrouwen in elkaar te vergroten.

Initiatieven om de kloof te verkleinen

In een van de casussen heeft men actief geïnvesteerd in het betrekken van de recherche bij de aanpak om draagvlak en vervolgens ook vertrouwen te kweken.

Gezamenlijke wijkschouw door wijkagent en rechercheur
In deze casus was de recherche in eerste instantie niet enthousiast over de gebiedsgebonden aanpak van de notoire straat, en de wijkagent had voorheen weinig contact met de recherche over het gebied. Als onderdeel van de aanpak is de wijkagent daarom gezamenlijk met de recherche door het gebied gelopen. Hierbij gaf hij uitleg, maar kon de rechercheur ook de sfeer in het gebied ervaren. Dit leidde tot een verhoogde betrokkenheid bij de recherche en enthousiasme om informatie te delen waar andere partijen (zoals de gemeente of omgevingsdiensten) hun voordeel mee konden doen. (Bron: interview betrokkene gemeente, casus A)

In casus B is men begonnen met een initiatief waarbij recherchechefs een basisteam adopteren om de verbinding en samenwerking tussen recherche en basisteams te versterken. Andere manieren om de kloof tussen recherche en politie te verkleinen die in de expertsessies genoemd worden zijn het laten werken van de recherche op wijkteams of om gezamenlijke onderzoeken te draaien. Maar hier is in onze casussen nog te weinig ervaring mee opgedaan om te kunnen zeggen in welke mate dit bijdraagt.

6.5 Bundeling van krachten

Verschillende recente onderzoeken naar ondermijning wijzen op het belang van een gezamenlijke, integrale aanpak om georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit aan te pakken (o.a. Van der Steen e.a., 2016; Cels e.a., 2017). Afhankelijk van wat er speelt in een straat en wat men wil bereiken, kunnen verschillende overheidsinstanties een rol spelen. Het identificeren van criminogene factoren, zoals in hoofdstuk 5, zet aan tot een integrale aanpak. Voor overheidsactoren is integraal werken echter geen gemeengoed en ook de wijze waarop de overheid is georganiseerd vormt een uitdaging voor degenen die aan de slag willen met een integrale aanpak (Cels e.a., 2017; Boutellier & Broekhuizen, 2016).

Werken vanuit een gezamenlijk belang

In eerste instantie lijkt in onze drie casussen de aanpak vooral een 'feestje van de gemeente' en vervolgens in mindere mate van de politie. De gemeente is het

meest aanwezig en betrokken bij de buurt en heeft daardoor belang bij een gebiedsgerichte aanpak. We hebben gezien dat de gemeente doorgaans de regie neemt bij het opzetten van een integrale aanpak, de veiligheidspartners bij elkaar brengt en vervolgstappen coördineert. Professionals van de gemeente en politie (zoals veiligheidsmanagers en wijkagenten) zwengelen vaak het urgentiegevoel aan en zijn een bron van informatie over de notoire straten. Zij vormen in de casussen de basis van de integrale aanpak, waarbij het mobiliseren van andere interne en externe partners soms nog wat missiewerk vergt.

Interne afdelingen en andere diensten (zoals de Belastingdienst, Inspectie SZW, Kansspelautoriteit of omgevingsdiensten) hebben hun eigen prioriteiten en slechts beperkte capaciteit beschikbaar om aan lokale integrale aanpakken deel te nemen. Verschillende professionals geven aan dat het een moeizaam proces is om te zorgen dat alle partijen vanuit een gezamenlijk belang werken. In casus A zagen we bijvoorbeeld dat de projectleider graag de afdeling Handhaving erbij wilde betrekken, maar wegens beperkte capaciteit kostte dit enige overtuigingskracht. Ook andere partijen waren in eerste instantie terughoudend over deelname aan een integrale aanpak in deze casus.

Het devies is volgens deze projectleider om telkens duidelijk te maken aan elke partner 'wat er voor hen in zit'. Voor de afdeling Handhaving kunnen dit veel geconstateerde overtredingen zijn, voor de Inspectie SZW de kans op het aantreffen van arbeidsuitbuiting. Om partijen betrokken en gemotiveerd te houden, is het belangrijk dat zij zien wat hun bijdrage oplevert, ook al streeft men – idealiter – een gezamenlijk doel na. Individuele opbrengsten maken ook dat professionals van deze diensten kunnen 'verantwoorden' waarom men deelneemt aan een specifieke integrale aanpak.

Om meer gezamenlijkheid te bewerkstelligen noemen deelnemers in de expertsessies het nut om te blijven benoemen welke raakvlakken er zijn tussen belangen en prioriteiten. Hier ziet men ook de meerwaarde om te werken onder de noemer 'tegengaan van ondermijning': 'dat is een taak voor iedereen'.

Benutten van elkaars mogelijkheden

Het betrekken van andere partners dan politie of de veiligheidsafdeling van de gemeente is nodig om een breed arsenaal van interventies in te zetten (zoals inspecties of bestuurlijke sancties), evenals voor het bij elkaar brengen van informatie. Elke partij heeft haar eigen expertise die benut kan worden. Zo vertelt een professional van de gemeente op het gebied van de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit dat de Belastingdienst een hele relevante part-

ner is wanneer het gaat om het ontdekken van witwassen en het leveren van financiële informatie, en tevens bevoegdheden heeft om de boeken te controleren op onregelmatigheden. Ondernemingen die bijvoorbeeld al jarenlang precies dezelfde omzet opgeven of juist jarenlang geen omzetbelasting aangeven, maar standaard de door de Belastingdienst berekende omzet betalen, zijn voor deze dienst 'verdacht'.

Ook de rol van de Inspectie SZW zien we terug in de casussen. Deze dienst controleert of werkgevers en werknemers zich aan de regels houden omtrent arbeid en kan helpen bij het opsporen van arbeidsuitbuiting en fraude. Naast het leveren van informatie, kan de Inspectie bij ondernemingen naar binnen voor controles, wat politie en gemeente een mogelijkheid biedt om tegelijkertijd een 'kijkje' te nemen. De Inspectie SZW wordt door gemeenten dan ook graag betrokken bij integrale controles. In een van de casussen is ook de omgevingsdienst betrokken bij integrale controles om toegang te krijgen tot garagebedrijven ('wat gebeurt daarbinnen?') en te controleren op milieuovertredingen. Een andere relevante partner is de Kansspelautoriteit. Uit de analyse blijkt dat illegaal gokken vaak geconstateerd wordt tijdens controles in samenwerking met deze autoriteit op basis van de Wet op de kansspelen of controles van sluitingstijden.

Integrale controles met bovengenoemde instanties zijn dus een belangrijk middel om zaken als fraude, witwassen, illegaal gokken en arbeidsuitbuiting te ontdekken, en geven daarnaast de mogelijkheid om een kijkje in dubieuze panden te nemen. Dit kan dus ook slim ingezet worden voor proactieve inwinning van informatie.

Tot slot noemt men in twee casussen de meerwaarde van een officier van het OM die aandacht heeft voor 'ondermijning'. Dit kan een informatieofficier zijn of zaaksofficieren die zich bezighouden met ondermijningszaken.[28] Deelname van het OM bij de gebiedsgerichte aanpak van notoire straten is nog geen vanzelfsprekendheid, maar respondenten geven aan dat zij goede ervaringen hebben met een officier die breder kijkt dan alleen het strafrecht en actief meedenkt over andere mogelijkheden. Een respondent van het OM onderstreept de meerwaarde om het OM actief te betrekken bij een integrale aanpak en geeft het volgende voorbeeld:

28 De respondent van het OM wijst erop dat dit geen officier hoeft te zijn; ook een adviseur van de afdeling Beleid & Strategie, portefeuille ondermijning kan deze taak vervullen.

Bijdrage OM integrale aanpak

Een zaaksofficier die betrokken is bij een integrale aanpak krijgt een rechtshulpverzoek uit Frankrijk voor doorzoeking van een pand op drugs. Hij geeft hiervoor toestemming en in het pand treft de politie verdovende middelen aan. Omdat deze officier weet dat er binnen de integrale aanpak vraagtekens zijn over de dubieuze betrokkenheid van de ondernemer, geeft hij de informatie door in een integraal overleg, wat het bestuur een extra 'plusje' gaf om tot bestuurlijke sluiting over te gaan. (Bron: interview OM)

Tot slot kan het heel zinvol zijn om een externe procesmanager in te stellen om te zorgen voor coördinatie en blijvende aandacht op de langere termijn. In een van de casussen is een ervaren, externe projectleider ingesteld. We constateerden dat dit een verbindende factor is om andere partijen bij elkaar te krijgen en om gezamenlijk stappen te zetten ter verbetering.[29]

'Crescendo-werken'

Duidelijk is dat het zorgen voor verandering in de notoire straten een proces van lange adem is, waarbij het tij niet van de ene op de andere dag gekeerd is. De straat is vaak al jarenlang het toneel voor allerhande problematiek en verschillende interventies in het verleden blijken in de casussen niet afdoende te zijn geweest.[30] Het is zogezegd een proces van 'proberen, falen en opnieuw proberen' (Cels e.a., 2017: 11), waarmee men via verschillende wegen en interventies probeert om successen te behalen.

Professionals hebben te maken met veel onzekerheid omtrent wat er speelt en wie hierbij betrokken zijn, en in combinatie met de vaak lange en moeizame processen om alle gewenste partijen erbij te betrekken en informatie uit te wisselen kan dit verlammend werken. Een manier om hiermee om te gaan is om te werken met kortetermijn- en langetermijndoelen, of om te beginnen met het 'laaghangend fruit'. Professionals gebruiken deze term om resultaten te benoemen die zonder veel inspanningen van de partners konden worden behaald, maar wel bijdragen aan de motivatie en het creëren van een wij-gevoel onder de betrokken partijen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aanpakken van parkeeroverlast (om het gevoel van onaantastbaarheid te verminderen) of contro-

29 Zie ook Schuilenburg e.a. (2017).

30 Hoewel dit niet betekent dat de interventies geen positieve invloed hebben gehad.

leren op milieu- en arbeidsovertredingen (om het gevoel van anonimiteit te verminderen).

Een langetermijnstrategie in combinatie met (kleine) successen op korte termijn lijkt dan ook het meest vruchtbaar om veranderingen te bewerkstelligen. Een voorbeeld is de aanpak van de voormalige notoire straat West-Kruiskade in Rotterdam, waar gemeente, politie, wooncorporatie en andere partners minimaal tien jaar uittrokken om het tij te keren. Vanuit de hiervoor opgetuigde 'Alliantie West-Kruiskade' werden door constante aanwezigheid, het invliegen van een procesmanager in de straat, stap voor stap vanuit verschillende invalshoeken, de veiligheid, leefbaarheid en imago van de straat rigoureus veranderd (Schuilenburg e.a., 2017).

Het klein beginnen om vervolgens op te werken naar een grotere aanpak, wordt door een ervaren expert op het gebied van integrale samenwerking 'crescendo-werken' genoemd. Door kleinere veranderingen te bewerkstelligen ziet de burger meteen resultaat, wordt stilstand voorkomen en blijven professionals gemotiveerd. Gaandeweg kunnen andere partijen aansluiten, kan men proactief informatie inwinnen en analyseren of kunnen grootschaliger langetermijninitiatieven opgezet worden. De spelers van het 'orkest' kunnen gaandeweg uitgebreid worden, waarbij bewoners en ondernemers gelijkwaardige deelnemers zijn.

6.6 Structurele barrières: informatie delen en toepassen Wet Bibob

Uit de expertsessies blijkt dat professionals te maken hebben met structurele barrières die niet eenvoudig op te lossen zijn op casusniveau.

Informatie delen: juridische belemmeringen

Voor de gemeenten, in onze casussen de voortrekkers van de integrale aanpak in de straten, is het een ingewikkelde zaak om relevante politie-informatie te bemachtigen. Dit is echter wel cruciaal om te weten wat er feitelijk aan de hand is (of in elk geval om te achterhalen wat verschillende partijen al weten). In de expertsessies noemen bijna alle respondenten het delen van informatie problematisch ('grootste barrière'). Bij respondenten heerst onduidelijkheid over wat juridisch kan en mag, en zij zien nog veel beperkingen om effectief informatie tussen veiligheidspartners te delen, zoals de beperkingen van de Wet politiegegevens (voor het delen van politie-informatie) of van de Wet bescherming per-

soonsgegevens (voor het delen van administratieve informatie). Professionals zijn bang om Europese en nationale wetgeving te overtreden en verschillen met elkaar van mening over wat wel en niet mag. De bevindingen uit de expertsessies worden ondersteund door de uitkomst van een onderzoek door de Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). Hierin wordt geconcludeerd dat de politie in meerdere regio's terughoudend was met het delen van informatie binnen de RIEC's en dat er onvoldoende kennis is over wat wel en niet gedeeld mag worden. In de expertsessies wezen sommige respondenten op het RIEC-convenant als oplossing om informatie te kunnen delen tussen verschillende bestuurlijke en strafrechtelijke partijen. Andere politierespondenten hadden echter twijfels over de wettelijke geldigheid van dit convenant.

Tabel 6.1 laat de mogelijkheden zien om bestuurlijke en strafrechtelijke informatie uit te wisselen. Hieruit is af te lezen dat informatie uitgewisseld kan worden ten behoeve van de aanpak van handhavingsknelpunten en integrale casusanalyses. Voorwaarde hiervoor is dat deze door het lokaal bestuur zijn aangewezen. Het bepaald krijgen dat een gebied een handhavingsknelpunt is, is echter een traag en langdurig proces en neemt al snel een half jaar tot een jaar in beslag. Zolang dit nog niet het geval is, of wanneer het lokaal bestuur de casussen niet als zodanig heeft bestempeld, is het RIEC-convenant niet van toepassing. Uiteraard is het zo dat personen die elkaar al langere tijd kennen en met elkaar samenwerken sneller informatie delen. Het bewerkstelligen van vertrouwen tussen veiligheidspartners kan dan ook gezien worden als een cruciale voorwaarde (Inspectie Veiligheid en Justitie, 2016).

Daarnaast kan er een gebrek zijn aan bekendheid met 'wat de ander nodig heeft' aan informatie. Het delen van persoonsgerichte informatie is bijvoorbeeld niet altijd nodig, voor de gemeente is meer algemeen inzicht in werkwijzen of de aanwezigheid van fenomenen of type actoren vaak al voldoende om bestuurlijke stappen te zetten. In de casussen zagen we dat dit niet altijd bekend was, sommige politierespondenten gingen er bij voorbaat al van uit dat ze niets konden delen. Bestuurlijke rapportages en dossiers zijn een beproefde manier om opsporingsinformatie beschikbaar te maken voor gemeenten. Hoewel hiermee geen persoonsinformatie gedeeld kan worden, kan de politie hiermee wel concrete misstanden en criminele fenomenen delen met bestuurlijke partners (Nationale Politie, 2012). Bestuurskundigen van de politie stellen deze op en kunnen partners ook assisteren bij mogelijke interventies. Gorissen en Johannink (2015) komen tot de conclusie dat voor succesvol gebruik van een bestuurlijke rapportage het wel nodig is dat er voldoende feitelijke bronnen, zoals processen-verbaal, aan de rapportages ten grondslag liggen.

Het kabinet werkt ook aan nieuwe voorzieningen om de huidige ervaren knelpunten op te lossen. Vanaf 2014 werkt het ministerie van Veiligheid en Justitie aan een kaderwet gegevensuitwisseling samenwerkingsverbanden, om fraude te bestrijden. Deze wet is echter nog in de maak. De behoefte aan betere voorzieningen om informatie te delen is vooral groot bij gemeenten. In een brief van de voorzitter van Bureau Regioburgemeesters (17 mei 2017) aan de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie geven ze een lijst met wensen voor aanpassingen van wet- en regelgeving ten behoeve van een betere aanpak van ondermijning. Hierin spreken de burgemeesters de behoefte uit aan de komst van eerdergenoemde kaderwet met een brede reikwijdte, maar ook aan nieuwe wetgeving. Onder andere de wensen voor een vastgestelde regierol van burgemeesters en een wettelijke grondslag voor het delen van binnengemeentelijke informatie (sectoroverstijgend) komen hierin aan bod.

Tot slot zijn er ook binnen de politie mogelijkheden om recherche-informatie te delen met andere onderdelen, bijvoorbeeld met basiseenheden, die vaak niet benut worden. Een manier die in een expertsessie is genoemd, is om de opgedane kennis over achtergronden van actoren, werkwijzen en fenomenen te delen met collega's van het wijkteam door de uitkomsten van – afgesloten – opsporingsonderzoeken in de wijk terug te koppelen. Zowel terugkoppeling op fenomenen als op bepaalde actoren kan waardevol zijn voor de lokale probleemaanpak.

Eenduidiger en krachtiger toepassen Wet Bibob

In hoofdstuk 5 is al aan bod gekomen dat de Bibob-toets, een instrument voor gemeenten om een achtergrondcontrole uit te voeren op vergunningaanvragers, niet afdoende is om te voorkomen dat criminele actoren zich – middels stromannen – toch vestigen in de straat (§5.4). De maatregel wordt in de praktijk omzeild en er wordt misbruik van gemaakt. Gemeenten zien verdachte wisselingen, maar ervaren onmacht om dit tegen te gaan.

De ontoereikendheid van de Wet Bibob om misbruik van panden tegen te gaan wordt onderstreept in een recent onderzoek van Van der Steen en anderen (2016). Zij pleiten voor een aantal aanpassingen om van de Wet Bibob een krachtiger instrument te maken. Dit houdt in dat de Wet Bibob eenduidiger en flexibeler moet worden toegepast. Hiervoor is het nodig om de lijst met secto-

31 O.b.v. Kamerstuk 17 050, nr. 496, Kamerbrief: Verkenning kaderwet gegevensuitwisseling, 19 december 2014 en Rapport van de Werkgroep Verkenning kaderwet Gegevensuitwisseling, 18 december 2014.

Tabel 6.1: Overzicht voorzieningen uitwisseling bestuurlijke en strafrechtelijke informatie

Voorziening	Beschrijving	Regelt	Voor wie	Reikwijdte
Convenant ten behoeve van Bestuurlijke Geïntegreerde Aanpak Georganiseerde Criminaliteit, Bestrijding Handhavingsknelpunten en Bevordering Integriteitsbeoordelingen, op basis van Artikel 4.3 lid 7 Besluit Politiegegevens.	Het convenant is opgesteld om een bestuurlijke en geïntegreerde aanpak van de georganiseerde criminaliteit mogelijk te maken	Uitwisseling van bestuurlijke en strafrechtelijke informatie tussen de ondertekenaars van het convenant	Gemeenten Provincies Openbaar Ministerie (OM) Nationale Politie Belastingdienst Douane Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD) Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Inspectie SZW) Koninklijke Marechaussee Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)	Alleen ten behoeve van door het lokaal bestuur aangewezen handhavingsknelpunten, integrale casusanalyses en het bepalen en uitvoeren van de uit deze analyses voorvloeiende interventies
Bestuurlijke rapportages en dossiers	Een bestuurlijke rapportage wordt opgesteld om een signaal, meestal een concreet feit, door te geven aan het openbaar bestuur. Hiermee wordt het bestuur in staat gesteld bestuurlijke maatregelen te treffen om (georganiseerde) criminaliteit te bestrijden of overlastgevende situaties te beëindigen	Het op de hoogte stellen van het bestuur van knelpunten en misstanden die worden geconstateerd bij uitvoering van de politietaak of bijzondere opsporingstaak	Politie Openbaar Ministerie Gemeenten Overige bestuurlijke instanties	De informatie dient voldoende geabstraheerd te zijn, conform de Wet politiegegevens en Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens
Voorstel Kaderwet gegevensuitwisseling samenwerkingsverbanden[31]	Het doel van de kaderwet is het wegnemen van knelpunten die optreden bij de uitwisseling van data, met name opgeworpen door de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en de (nog te implementeren) Europese privacyverordening	Informatie-uitwisseling voor een integrale bestrijding van fraude	Publieke en private partijen, waaronder in elk geval het OM, de politie en bijzondere opsporingsdiensten	Nog niet bekend

ren waar de Wet Bibob betrekking op heeft te flexibiliseren, om te voorkomen dat criminele netwerken zich richten op niet-vergunde sectoren (zoals kappers) en gemeenten de ruimte te geven om zich te richten op bepaalde sectoren. Daarnaast wordt het instrument krachtiger wanneer een onderzoek opnieuw uitgevoerd kan worden na de vergunningverlening, mits daar aanleiding toe is. Tot slot pleiten de auteurs voor proactieve informatiedeling vanuit Bibob-onderzoeken, zodat 'shopgedrag' van vergunningaanvragers herkend kan worden, wanneer iemand het in een andere gemeente opnieuw probeert. In een van de expertsessies wijst een deelnemer tevens op het gebrek aan benodigde capaciteit om de Wet Bibob grootschalig toe te passen.

Naast deze benodigde wijzigingen in de Wet Bibob zelf, wijzen we op het belang van een landelijke werkwijze voor het uitvoeren van de achtergrondcontrole binnen de politie. Het kan per politie-eenheid en zelfs binnen een politie-eenheid verschillen hoe diepgravend de achtergrondcontrole wordt uitgevoerd. Ervaren analisten of analisten met meer bevoegdheden voor systemen kunnen verder graven dan analisten met weinig ervaring of beperkte toegang. De kans dat iemand door de mazen van de controle glipt is kleiner wanneer er landelijk afgesproken wordt welke systemen men op welke wijze bevraagt en hoe men hierover rapporteert. Dit om te voorkomen dat er verschillen zijn in hoe uitgebreid iemand nagetrokken wordt, afhankelijk van wie dit bij de politie natrekt.

6.7 Overbruggen kloof burgers en overheid

Bewoners en ondernemers zijn misschien wel de voornaamste belanghebbenden om de situatie in de notoire straten te verbeteren, omdat zij er wonen, werken en dagelijks de situatie aanzien. Er lijkt echter een kloof te bestaan tussen het beeld van de gemeente en politie over hun inspanningen in de wijk enerzijds en de perceptie van bewoners en ondernemers anderzijds. Hoewel de buurt voor de gemeente in de casussen een constant punt van zorg en aandacht is, ervaren de gesproken bewoners en ondernemers dit vaak niet zo. Er blijkt een hoop 'oude frustratie' te leven onder bewoners en ondernemers, waardoor recente initiatieven van de gemeente weinig positieve weerklank vinden. Overigens worden sommige inspanningen van de gemeente wel gezien en gewaardeerd.
Toch ervaren bewoners en ondernemers – in meer of mindere mate – een gebrek aan betrokkenheid van de overheid. En in de praktijk kan dit tot gevolg

hebben dat zij misstanden niet melden bij politie en gemeente, waardoor deze partijen nog minder zicht hebben op de problematieken in de notoire straten. Daarbij komt dat wanneer burgers niks melden, in combinatie met het niet zelf constateren van misstanden achter de gevel, politie en bestuur ook geen urgentiegevoel krijgen om actie te ondernemen.

Hoewel over zogenaamde ondermijnende of georganiseerde criminaliteit ten onrechte weleens gezegd wordt dat burgers hier geen last van hebben, blijkt dit niet uit ons onderzoek. In de drie casussen blijkt dat bewoners en ondernemers de situatie in de straten wel degelijk als problematisch ervaren. Ondernemers ervaren het als onrecht dat de overheid niet optreedt tegen dubieuze zaken die als paddenstoelen uit de grond schieten en die volgens hen geen economisch bestaansrecht hebben. Voor hen zijn deze dubieuze ondernemingen heel zichtbaar en moeilijk te accepteren in het licht van de inspanningen die ze zelf in hun onderneming steken. Ook bewoners die vanuit hun raam jonge jongens in dure auto's elke avond voor horecazaken zien rondhangen, die boven een shoarmazaak wonen waar zichtbaar gedeald wordt of die een kapperszaak binnenlopen waar niet geknipt wordt, vragen zich af waarom de overheid niet optreedt. Daarnaast hebben we in alle drie de casussen voorbeelden gevonden van intimidatie en bedreiging van bewoners en ondernemers, in de vorm van wegpesten, intimiderend op straat hangen of gewelddadig gedrag.

De combinatie van weinig vertrouwen in de overheid en angst om te melden maakt dat politie en gemeenten nauwelijks zicht hebben op de problematiek en dit maakt de buurt blijvend aantrekkelijk voor misbruik door criminelen. Het is dus zaak voor de overheid om in de relatie met de bewoners en ondernemers te investeren, zodat zij in gezamenlijkheid kunnen optrekken in de notoire straten. Dit is echter geen eenvoudige zaak en de juiste toon en benadering is van belang om burgers mee te krijgen. De valkuil hierbij is dat de overheid (vaak de gemeente in samenwerking met politie) op 'zenden' staat onder het mom van bewustwording, terwijl burgers met hele andere zaken zitten. Dit zagen we in een van de casussen waar de gemeente een informatieavond organiseerde (zie kader).

Informatieavond
Illustratief is een uit de hand gelopen informatieavond over een eerder uitgevoerde handhavingsweek. Tijdens de informatieavond wilde de gemeente de buurtbewoners en ondernemers graag informeren over de opbrengsten van de handhavingsweek en over het belang van het melden van verdachte activiteiten. Het lukte niet om de geplande presentatie te verzorgen, vanwege de aanhoudende uitingen van frustratie over het gemeentelijk optreden vanuit het publiek.
(Bron: interview betrokkene gemeente, casus B)

De uitdaging lijkt niet zozeer te liggen in het bewustmaken van burgers en ondernemers, die, zoals ons onderzoek laat zien, zich van tal van illegale activiteiten al bewust zijn, maar meer om vertrouwen terug te winnen en te laten zien dat hun probleemervaringen serieus genomen worden. En om hen vervolgens te betrekken bij het bedenken en uitvoeren van mogelijke oplossingen.

6.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we een aantal aandachtspunten en handreikingen besproken op basis van de kennis en ervaringen van professionals in de casussen en expertsessies. Professionals lopen ertegenaan dat ze hun vermoedens onvoldoende kunnen onderbouwen, wat leidt tot gebrek aan een gevoel van urgentie en draagvlak om verder te graven in de notoire straten. Het is een zaak van lange adem, waarbij het indicatorenoverzicht uit hoofdstuk 4 kan helpen om inzichtelijk te maken wat men al weet. Proactieve inwinning van informatie is vervolgens nodig, zoals het op de bonnefooi bezoeken van ondernemingen of observeren van panden. De inzet van een ervaren tactische of strategische analist is onontbeerlijk om van de informatie intelligence te maken.

Bijzondere aandacht vraagt het verbeteren van de samenwerking tussen recherche en wijkagenten; wijkagenten zien signalen van ingebedde georganiseerde criminaliteit, kennen de 'koppen in de straat' en kunnen acties coördineren en terugkoppelen aan bewoners. De recherche maakt hier nog weinig gebruik van, hoewel we verschillende initiatieven tegen zijn gekomen die dit kunnen verbeteren.

Een gerichte aanpak vraagt om de inzet van een breed scala aan afdelingen en diensten, afhankelijk van 'wie de beste kaarten heeft' om een gewenste inter-

ventie uit te voeren. De criminogene factoren uit hoofdstuk 5 bieden een handvat om te bepalen waar de aanpak zich eerst op wil richten en om vervolgens verdere stappen te bepalen. De gemeente heeft in onze casussen een initiërende en regierol, en de informatie van de gemeente en politie vormt vaak de aanzet tot een integrale aanpak. Andere partijen, zoals Inspectie SZW, Belastingdienst, omgevingsdiensten, Kansspelautoriteit et cetera, zijn echter onmisbaar als informatieverschaffer en uitvoerder van diverse interventies. Gezien verschillen in prioriteiten en beschikbare capaciteit is het zaak om partijen gemotiveerd en betrokken te houden, waarbij het instellen van een externe projectleider voor coördinatie en focus meerwaarde heeft.

Professionals hebben daarnaast te maken met structurele barrières, zoals moeilijkheden omtrent het delen van informatie. Dit speelt zowel binnen de politie en gemeente, als tussen veiligheidspartners. Ook de ontoereikendheid van de Wet Bibob maakt dat niet voorkomen kan worden dat criminele actoren voet aan de grond krijgen in de straat. Om van de wet een krachtig en structureel instrument te maken is een meer eenduidige en flexibele toepassing nodig.

Van een andere orde is de ervaren kloof tussen bewoners en ondernemers enerzijds en de overheid anderzijds die we gezien hebben in de casussen. Aandacht voor het terugwinnen van vertrouwen lijkt nodig om gezamenlijk de problematiek van ingebedde georganiseerde criminaliteit tegen te gaan.

Tot slot hebben we het idee van 'crescendo-werken' onder de aandacht gebracht, wat gezien kan worden als een strategie waarbij men klein begint ('laaghangend fruit') om vervolgens op te werken naar een langetermijnaanpak.

7

Conclusie en slotbeschouwing

In dit hoofdstuk presenteren we de conclusies van het uitgevoerde onderzoek naar notoire straten, waarbij de volgende onderzoeksvraag centraal stond:

> *Hoe uit ingebedde georganiseerde criminaliteit zich op het lokale niveau van een notoire straat en welk handelingsperspectief kan hieraan worden gekoppeld voor herkennen en aanpakken?*

Aan de hand van een analyse van drie praktijkvoorbeelden van notoire straten hebben we gezocht naar een antwoord op deze onderzoeksvraag. Per casus hebben we hiertoe opsporings- en handhavingsinformatie van de politie geanalyseerd, professionals geïnterviewd, bewoners en ondernemers gesproken, observaties uitgevoerd in de straten, expertsessies uitgevoerd en integrale overleggen bijgewoond.

Bij het presenteren van de conclusie gaan we eerst in op de aangetroffen manifestatie van ingebedde criminaliteit in de drie casussen (§7.1), vervolgens op het handelingsperspectief (§7.2) en we sluiten af met een slotbeschouwing (§7.3).

7.1 Lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit

De lokale inbedding van georganiseerde criminaliteit hebben we in alle drie de casussen aangetroffen en kent verschillende manifestaties. Tabel 7.1 geeft een overzicht van de activiteiten, locaties en actoren die we hebben aangetroffen. Het overzicht is gebaseerd op zowel zachte gegevens (zoals interviews met bewoners of aandachtsvestigingen in politiesystemen) als harde informatie (geconstateerde gepleegde criminaliteit in politiesystemen).[32] Als een deviante activiteit in een notoire straat niet is geconstateerd, betekent dit niet dat ze daar niet voorkomt. Andersom zijn van sommige fenomenen vooral vermoedens en dient de volledige omvang hiervan nog bewezen te worden.

32 Zie voor een uitgebreide verantwoording bijlage B. In de afzonderlijke hoofdstukken is telkens beschreven uit welke bronnen dit naar voren komt.

Tabel 7.1: Overzicht activiteiten, locaties en actoren

	Activiteiten	Locaties	Actoren
Casus A	Autocriminaliteit (georganiseerde diefstal, omkatten en opslag), drugscriminaliteit (hennepteelt en -handel, opslag en straathandel), witwassen, illegale arbeid, autoverhuur, geweld, intimidatie.	Dienstverlening (auto(verhuur)bedrijven, massagesalon), openbare weg, horeca (restaurant, cafetaria, shishalounge), woningen, detailhandel (scooterzaak), overig, coffeeshop.	Bezoekers, ondernemers, huurders (garageplekken en opslag), huurders auto's, bewoners, pandeigenaren.
Casus B	Drugscriminaliteit (hennepteelt, synthetische drugs, straathandel), witwassen en fraude, illegaal gokken, illegale prostitutie, illegitieme vergunningen-activiteit, geweld.	Woningen, horeca (shoarmazaak, broodjeszaak, café/bar, restaurant, lunchroom), detailhandel (divers), dienstverlening (belhuis, internetcafé, sekshuis, kapper, administratie-kantoor), overig, openbare weg, coffeeshop.	Bewoners, ondernemers en werknemers, bezoekers, pandeigenaren en makelaars.
Casus C	Drugscriminaliteit (hennepteelt en -handel, cocaïne, straathandel), witwassen, fraude en heling, illegaal gokken, illegale prostitutie en mensenhandel, geweld, wapenhandel en -bezit.	Horeca (café, eethuis/restaurant koffiehuis, shishalounge, shoarmazaak, snackbar), woningen, dienstverlening (bank, beheer bv, kapper, massagesalon, makelaar, wedkantoor), detailhandel (divers), openbare weg, overig, coffeeshop.	Ondernemers, werknemers, bezoekers, bewoners, vastgoedeigenaren en makelaars.

De notoire straten zijn een pleeglocatie voor zowel georganiseerde criminaliteit (zoals drugshandel en illegaal gokken) als voor faciliterende diensten als witwassen, omkatten van auto's en opslag en heling. De activiteiten vinden plaats in verschillende typen locaties, zoals dienstverlening (massagesalons, garages, kappers), detailhandel (belwinkels, fietsenwinkels), horeca, woningen en op de openbare weg. Er bestaat een opvallende discrepantie tussen de vele vermoedens van witwassen onder alle respondenten en de geringe mate waarin dit strafrechtelijk wordt vastgesteld. Zowel ondernemers, werknemers als bewoners zijn betrokken bij de activiteiten in de notoire straten, waarbij het per straat verschilt welke activiteit, locatie en actor het meest prominent naar voren komt.

Daarnaast hebben we ook gezien dat bewoners, en soms ook ondernemers, elders betrokken zijn bij criminaliteit; ze hebben antecedenten of komen voor in opsporingsonderzoeken. Ook kunnen de panden in handen zijn van pandeigenaren die crimineel geld hebben geïnvesteerd of een actieve rol spelen bij de criminele activiteiten. Voor dit laatste zijn er aanwijzingen, maar het is nog niet strafrechtelijk vastgesteld.

Daarnaast zijn we in de notoire straten verschillende criminele ontmoetingsplaatsen tegengekomen waar regelmatig bekende criminelen van diverse pluimage aanwezig zijn, zonder dat duidelijk is geworden waarom zij hier aanwezig zijn en wat er zich precies afspeelt binnen deze locaties. De bezoekers van deze locaties hebben antecedenten, komen voor in opsporingsonderzoeken, maar zijn niet gerelateerd aan de activiteiten die we hebben aangetroffen in de straten (met uitzondering van dealen op straat). Naast horecagelegenheden, zoals cafés, eethuizen en shishalounges, komen andere locaties zoals winkels of garages als criminele ontmoetingsplaats naar voren.

7.2 *Aanpak van notoire straten*

Uit het onderzoek blijkt dat het voor professionals niet eenvoudig is om de problematiek in de notoire straten aan te pakken. Zij lopen onder andere aan tegen het gebrek aan harde aanwijzingen en inzicht in de mate van ingebedde georganiseerde criminaliteit, waardoor het niet lukt om een gevoel van urgentie bij beslissers op te wekken. Gebrek aan draagvlak, inzicht, verschillen in capaciteit en focus zijn zaken waar men in de praktijk tegenaan loopt.

Urgentiegevoel en proactief inwinnen van informatie

De door ons geïnventariseerde indicatoren kunnen professionals ondersteunen om draagvlak en urgentiegevoel te bewerkstelligen. Op basis van de bevindingen uit de casussen hebben we een overzicht gemaakt van indicatoren die kunnen duiden op ingebedde georganiseerde criminaliteit, waarbij geldt dat als meerdere indicatoren samen voorkomen, ze elkaar versterken (zie hoofdstuk 4). Op basis van onze informatiebronnen gaat het hier om indicatoren die gemeente, politie en burgers kunnen signaleren in de straten, maar dit kan uitgebreid worden met indicatoren van andere partijen, zoals de Belastingdienst.

Professionals kunnen dit overzicht gebruiken om signalen van verschillende bronnen en personen snel te inventariseren en inzichtelijk te maken welke aan-

wijzingen men feitelijk heeft, wat de veiligheidspartners een steviger basis geeft om inzet te plegen. Tevens geeft dit een aanzet tot proactieve inwinning van informatie over indicatoren waar nog weinig over bekend is. Proactieve inwinning van informatie is nodig om de onzichtbare criminaliteit zichtbaar te maken, waarbij doorgraven loont. Dit vraagt om de inzet van opsporingstactieken, zoals observeren van panden, maar ook om een structurele verbinding tussen de wijkagenten, die signalen van georganiseerde criminaliteit op lokaal niveau kunnen herkennen, en rechercheurs, die kennis hebben van criminele netwerken en opsporingsonderzoeken. Ook wanneer niet blijkt dat sprake is van ingebedde georganiseerde criminaliteit biedt dit overigens uitgangspunten om de buurten te verbeteren.

Focus op criminogene factoren

Verder blijkt uit de analyse dat er verschillende criminogene factoren zijn die maken dat de straten aantrekkelijk zijn en blijven voor ingebedde georganiseerde criminaliteit (zie hoofdstuk 5). Bepaalde fysieke kenmerken, de afwezigheid van formeel en informeel toezicht en het vestigingsklimaat maken dat de straat aantrekkelijk is voor ingebedde georganiseerde criminaliteit. De al aanwezige criminele kopstukken, facilitators en ontmoetingsplaatsen werken daarbij als katalysator. Het richten van de aanpak op deze factoren, in plaats van enkel een dadergerichte aanpak of het sluiten van panden, biedt meer kans op structurele veranderingen in de straten. Op basis van de lokale situatie dient gekeken te worden welke factoren op welke manier beïnvloed kunnen worden, waarbij we in hoofdstuk 5 een aantal voorbeeldinterventies hebben gegeven. Bijzondere aandacht vraagt het betrekken en serieus nemen van bewoners en ondernemers bij het uitvoeren van interventies. Op basis van de bevindingen uit de casussen is het eerst zaak om vertrouwen terug te winnen om vervolgens gezamenlijk te denken over mogelijke oplossingen. Tevens wijzen we op de meerwaarde van een externe projectleider die langere tijd fysiek aanwezig is en de aanpak kan coördineren. Deze kan zorgen voor een constante voortgang in de aanpak, mits deze ook bevoegd is om knopen door te hakken.

Structurele barrières

Professionals lopen tegen zaken aan die vragen om gewijzigd beleid op landelijk niveau en die niet eenvoudig op te lossen zijn op het niveau van een gemeente of politie-eenheid. In de eerste plaats speelt dat het delen van infor-

matie noodzakelijk is om een volledig beeld te krijgen van de ingebedde georganiseerde criminaliteit in de straten (voor zover mogelijk), maar dat dit in de praktijk belemmerd wordt door juridische beperkingen. Het werken onder het RIEC-convenant is volgens sommigen een oplossing, wanneer een gebied aangewezen is als handhavingsknelpunt, maar zelfs dan ervaren professionals onduidelijkheid over wat wel en niet is toegestaan. Ten tweede blijkt de Wet Bibob in de praktijk ontoereikend om misbruik van panden tegen te gaan. In de praktijk wordt de wet omzeild en misbruikt, middels de inzet van stromannen of door niet-vergunde ondernemingen op te zetten. Ook is er geen landelijke werkwijze van de politie voor het uitvoeren en vastleggen van een achtergrondcontrole, waardoor de mate waarin men de diepte ingaat verschilt.

Verplaatsingseffecten

Een aandachtspunt is in hoeverre de gebiedsgebonden aanpak leidt tot verplaatsing van actoren en activiteiten. Het verdwijnen van, bijvoorbeeld, een actieve facilitator uit een straat door inzet van bestuurlijke maatregelen, kan leiden tot verplaatsing van deze activiteiten naar een andere gemeente. Hoewel het risico op verplaatsing van activiteiten of actoren op zich geen reden is om bepaalde problematieken niet aan te pakken, kunnen de uitvoerders van interventies dit wel deel uit laten maken van de aanpak, door na te gaan of bepaalde interventies kunnen leiden tot verplaatsing en welke mogelijkheden er zijn om de gevolgen hiervan tegen te gaan of te beperken.

Langetermijnstrategie met successen op korte termijn

Het veranderen van de situatie in de notoire straten en het aanpakken van de onderliggende criminogene factoren is tegelijkertijd een zaak van lange adem. De problematiek is vaak al lange tijd aanwezig en niet met een 'korte klap' weggeveegd. Dit blijkt ook uit de verschillende interventies en opsporingsonderzoeken die in het verleden hebben plaatsgevonden in de straten. Het meest vruchtbaar lijkt dan ook een langetermijnstrategie, waarbij men begint met kleine successen.

7.3 Slotbeschouwing

In dit onderzoek hebben we gezien dat onze notoire straten het toneel zijn voor tal van activiteiten waarbij veelvuldig bekende criminelen aanwezig zijn. Echter, wanneer is de inbedding van georganiseerde criminaliteit dusdanig problematisch dat ingrijpen van de overheid vereist is? Men kan uiteraard van mening zijn dat elke aanwezigheid ongewenst is, maar het volledig uitroeien van dergelijke criminaliteit lijkt een utopie. We zien op basis van de analyse van politiesystemen verschillen in de casussen: in casus A is het aantal hits ten opzichte van het aantal adressen 22 procent, in casus B is dit 15 procent en in casus C 8 procent.[33] Praktischer lijkt het daarom om de ernst van de ongewenste situatie als uitgangspunt te nemen. Wanneer bepaalde straten of buurten zich dusdanig hebben ontwikkeld tot 'vrijstaten' dat de overheid zich er nauwelijks laat zien en burgers het vertrouwen hebben verloren, lijkt het urgenter om op te treden dan wanneer dit minder het geval is. Hoe dit 'optreden' eruit dient te zien is afhankelijk van de situatie.

Hierbij wijzen we erop dat bij structurele verandering van een negatieve naar een positieve situatie vanuit het klassieke veiligheidsperspectief de aandacht te eenzijdig kan uitgaan naar het terugdringen van criminaliteit door bestaande criminaliteit te bestrijden. We pleiten ervoor om een stap verder te gaan door het gebied onaantrekkelijker te maken, door het opwerpen van barrières of het neutraliseren van bestaande criminogene factoren. Enkel een kortetermijnaanpak loslaten op deze problematiek zorgt ervoor dat er 'gehoosd wordt in een lekke boot', terwijl men eigenlijk de boot zou moeten repareren.

Daarbij pleiten we er anderzijds voor om ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan het stimuleren en onderhouden van positieve aspecten in de straat, die van invloed zijn op de sociale cohesie en sociale controle, en die aantrekkingskracht uitoefenen op vernieuwende en verbindende bewoners en ondernemers. We hebben gezien dat de straten te weinig sociale cohesie kennen om zich voldoende te weren tegen inbedding van georganiseerde criminaliteit. Naast het wegnemen van bestaande georganiseerde criminaliteit, criminogene factoren en criminele infrastructuren dient dan ook tegelijkertijd te worden gewerkt aan de sociale infrastructuur. Bijvoorbeeld door het identificeren en uitvergroten van bestaande positieve aspecten van de straat en het ondersteunen van de gebruikers van de straat bij het creëren van nieuwe initiatieven.

33 Dit is overigens zeer indicatief, omdat ook aandachtsvestigingen zijn meegenomen.

Tot slot willen we dan ook een lans breken voor het beschouwen van notoire straten als een maatschappelijk probleem naast erkenning als een criminaliteitsprobleem. De inzet van meer partijen dan alleen veiligheidspartners is vereist. Bijvoorbeeld op het gebied van wonen, infrastructuur, stadsplanning, handhaving en toezicht, jongerenwerk, maar ook ondernemerscollectieven en bewoners. De rol van politie, OM en gemeente zal meer regisserend en uitvoerend zijn bij het in beeld brengen (en waarderen) van indicatoren, het aanpakken van bestaande criminaliteit en het terugdringen van criminogene factoren in relatie tot ingebedde georganiseerde criminaliteit. Daar waar de aandacht verschuift naar het uitvergroten en ontwikkelen van positieve aspecten, het vergroten van sociale weerbaarheid en cultiveren van sociale cohesie, kunnen gemeente en politie een meer aanjagende en/of ondersteunende rol spelen.

Casus A: Walhalla voor autocriminaliteit

Casus A gaat over een drietal straten op een bedrijventerrein in een grote stad die volgens professionals een vrijstaat is geworden voor verborgen georganiseerde criminaliteit. De bevindingen zijn gebaseerd op een analyse van informatie uit politiesystemen over de adressen in de straat, interviews met professionals, bewoners en ondernemers, gemeentelijke documentatie, open bronnen, bijgewoonde vergaderingen en observaties in de straat.[34]

Eerste schets van de straat

We zijn op een bedrijventerrein dat grenst aan woonwijken in een grote stad. Onze notoire straat bestaat uit drie straten die met elkaar verbonden zijn. Een van de straten loopt dood en een gedeelte van de buurt wordt omsloten door een kanaal aan de zij- en achterkant. Het buurtje zelf kent voornamelijk bestemmingsverkeer en op een doordeweekse dag zijn er weinig toevallige passanten te vinden. 'Als je er niks te zoeken hebt, dan kom je er niet.' Het buurtje kent vrijwel geen bewoning en we zien vooral anonieme gevels. Het is niet altijd duidelijk welk soort ondernemingen erachter zitten. Waar in omliggende wijken is geïnvesteerd in stadsvernieuwing en verbetering, heeft de gemeente deze buurt lange tijd verwaarloosd. Een gedeelte van de buurt is afgebroken; in combinatie met graffiti op panden en het aanwezige straatafval maakt het geheel een desolate en verloederde indruk. Een gemeenteambtenaar typeert de buurt als 'kwetsbaar'.

Het gebied kenmerkt zich door de vele garagebedrijven en andere autogerelateerde bedrijven die zich hier gevestigd hebben, zoals een bandenbedrijf of een schadeherstelbedrijf. Bekende landelijke ketens vind je hier niet, wel veel anonieme garages, soms met een naambordje, maar niet altijd. Een aantal garages verhuurt plekken aan zelfstandigen en particulieren. Tussen autobedrijven zien we ook een verscheidenheid aan andere soorten bedrijfjes, zoals een scooterzaak, een vechtschool, een schietschool en een massagesalon. Er zit ook wat horeca in het gebied, zoals een snackbar, een paar afhaalrestaurants en een coffeeshop.

34 Voor een overzicht van de aangetroffen deviante activiteiten, locaties en actoren in de politiesystemen, zie de tabellen in bijlage D.

Reguliere detailhandel of horeca van landelijke ketens vinden we hier niet, wel zijn er wat ondernemingen te vinden van kunstenaars en is er aan het eind van een van de straten een creatieve broedplaats te vinden. Voor hen is het buurtje aantrekkelijk vanwege de lage huren en de gemeente trekt graag deze nieuwe ondernemers aan om de buurt omhoog te halen.

Ondoorzichtige indeling

Bij enkele panden zijn de rolluiken naar beneden. Her en der zijn auto's geparkeerd en men lijkt zich hier weinig aan te trekken van verkeersregels. Als voorbijganger in deze doodlopende straat val je snel op. Wanneer we door de straat lopen zien we mannen in de straat van de ene garage in de andere verdwijnen, het is aan hun kleding niet op te maken of ze klant zijn bij een garage of hier werkzaam zijn. Het is moeilijk voor de politie om hier ongemerkt rond te kijken, te volgen of panden te observeren: 'Als je als politieauto binnen komt rijden, dan zie je links iemand uitkomen, rechts iemand uitkomen, dan zie je mensen oversteken, de andere kant oversteken. Er is aan alle kanten beweging. En vervolgens gaan mensen zitten wachten en kijken wat je komt doen.' (interview politie)

Twee straten zijn aan de achterkant met elkaar verbonden via binnenplaatsen waar ondernemingen van beide kanten toegang tot hebben. Van de straatzijde zijn deze binnenplaatsen niet te zien en vaak is het niet duidelijk wiens terrein dit is en wie er gebruik van maakt. We komen het voorbeeld tegen van een malafide ondernemer waarbij de politie tijdens een onverwacht bezoek zag dat deze bezoek had van bekende OMG-leden die via de achterzijde (via een andere onderneming) naar binnen waren gekomen. Een betrokkene van de politie: 'Die garages hebben ook bijna altijd meerdere entrees. Er is ook sprake van op het moment dat je binnenkomt en je hebt niet het juiste codewoord, dan wordt van alles en iedereen gewaarschuwd en dan is er in no time niets meer te ontdekken.' (interview politie)

Verderop passeren we een groot hek met daarachter een steegje met aan beide zijdes kleine schuurtjes. Naambordjes of andere informatie ontbreken en de schuurtjes worden door verschillende huurders gebruikt.

Zorgen van professionals

De wijkagent en de straatmanager van de gemeente uitten al jarenlang hun zorgen over de buurt, waar zij allerlei criminele activiteiten vermoedden, maar

waar ze hun vinger moeilijk op konden leggen. Bij de gemeente was eerder echter weinig motivatie om extra aandacht aan het gebied te geven: 'Er werd gezegd: "Je hebt in elke stad wel een vrijstaatje. Een gebiedje waar dingen plaatsvinden en dat moeten we vooral ook hebben, want dan blijft het daar gecontroleerd."' Bij de politie was volgens een andere respondent ook weinig animo, omdat 'de wijkteamleiding er geen last van had'. Bij de medewerkers van het wijkteam is de reputatie van het gebied echter gemeengoed, zo blijkt uit onderstaande mutatie: '[…] is een klein, nietszeggend straatje, dat je gemakkelijk voorbijrijdt als je het niet kent. Bekend dat daar veelal (zware) criminelen de autobedrijven bezoeken.' (bron: BVH)

Professionals zien veel verdachte figuren, en een betrokkene van de gemeente noemt de buurt een 'crimineel pretpark': 'Feit is dat daar een heleboel jongens zitten die bijvoorbeeld op de taxi rijden. Als taxi kom je in aanraking met garages. Als je dan dingen zwart wilt regelen, dan moet je vooral hier zijn.' (interview gemeente)

Het buurtje heeft een onbehaaglijke sfeer en handhavers komen er al tijden niet meer wegens intimidatie van de gebruikers van de panden in de straat. Bij aanvang van ons onderzoek hebben de zorgen van de professionals die de straat kennen inmiddels gehoor gevonden. De gemeente heeft een ervaren projectleider aangetrokken om een integrale aanpak vorm te geven.

Georganiseerde autocriminaliteit

Het buurtje valt niet op wanneer het gaat om overlast of veelvoorkomende criminaliteit, er vinden weleens (auto)inbraken plaats, maar niet zodanig dat dit opvalt in de politiecijfers. De wijkagent en gemeenteambtenaar vermoeden echter wel dat de vele vage garagebedrijven betrokken zijn bij allerlei 'schimmige zaakjes', zoals het omkatten van gestolen auto's. Informatie van de recherche en politiesystemen geeft hun gelijk. (Georganiseerde) autocriminaliteit lijkt de 'core business' van het buurtje. Een rechercheur vertelt over autodieven die op bestelling auto's pikken: 'Het gaat om autocriminaliteit. Dus diefstallen van auto's, het omkatten van auto's, het demonteren van auto's in onderdelen die dan vervolgens getransporteerd worden naar andere delen van de wereld.'

Een andere politierespondent heeft het vermoeden dat in de garages auto's worden aangepast voor ramkraken en dat er verborgen ruimtes in worden gemaakt. Een ondernemer te midden van een aantal garages ziet verdachte gedragingen bij de buren: 'Handel in de achterbak, handel laten zien. Auto's die de garage in komen rijden met een Pools, Duits, Bulgaars kenteken en dan

komen ze vervolgens met een groen plaatje twee dagen later eruit gereden.' (interview ondernemer)

Het blijkt dat er in het verleden al meerdere aanwijzingen en opsporingsactiviteiten zijn geweest naar het omkatten van auto's, waarbij verschillende personen in het vizier komen die gebruik zouden maken van dezelfde garage.

Omkatten van auto's in een garage

Een aantal jaar geleden deed Interpol een informatieverzoek naar aanleiding van een melding van de Franse politie die gestolen auto's met drugs had aangetroffen, waarbij een garage uit de straat in beeld komt. Een ander opsporingsonderzoek richt zich op verdachten die de garage gebruiken om gestolen auto's van valse kentekenplaten en framenummers te voorzien die frauduleus zijn bemachtigd.

Twee jaar later komt er een anonieme melding binnen dat een jongen in een garage in de straat gestolen auto's omkat. Uit het vervolgonderzoek dat de politie vervolgens instelt komen drie broers in beeld die verdacht worden van het plegen van georganiseerde diefstallen. In hetzelfde jaar komt een tip van TCI binnen dat in een garage drugs worden ingebouwd in voertuigen. Een drugshond ter plekke treft echter niks aan. Wel start de politie een vervolgonderzoek waar de hoofdverdachte volgens politie-informatie gebruikmaakt van autodieven die overal in Nederland en in België op bestelling auto's stelen van bepaalde merken en types. In de avonduren worden de auto's omgekat in een garageruimte van een doe-het-zelfgarage. Per week zouden meerdere auto's naar Marokko worden verscheept. Een loods op een andere locatie in de notoire straat zou gebruikt worden voor opslag van belastend materiaal als sleutels en kentekenplaten. Valse kentekenplaten worden bij een drukkerij elders in de stad besteld, het vervalsen van de papieren zou de verdachte zelf doen en een sleutelmaker die sleutels namaakt bevindt zich in notoire straat C. De hoofdverdachte heeft meerdere antecedenten voor diefstal, heling en wapenbezit. Een tweede verdachte heeft antecedenten voor onder andere plofkraken.
(Bron: verschillende mutaties, BVH)

De bovenstaande garage verhuurt net als enkele andere garages in de straat plekken aan zelfstandigen en particulieren. Dit zorgt ervoor dat het onduidelijk is wie daadwerkelijk gebruikmaakt van de ruimte en wie bezoeker en wie werknemer is, professionals zien steeds wisselende figuren. Ook de rol van de ondernemer bij de criminele activiteiten blijft hierdoor vaag. Zo is de eigenaar van de garage in het hiervoor genoemde voorbeeld een bij de politie bekende beroepscrimineel die geregeld gezien wordt in het gezelschap van andere bekende criminelen, maar die niet als pleger gezien werd bij bovenstaande activiteiten.

Naast omkatten van gestolen auto's, zien we in de politiesystemen ook verschillende registraties terug over de opslag van gestolen auto's, motoren en scooters die aangetroffen worden in loodsen, garages of de openbare weg.[35] Doorgaans is er geen vervolgactie geweest en is niet duidelijk in hoeverre dit samenhangt met georganiseerde diefstal en omkatten. Eén registratie betreft een melding dat iemand een gestolen motor uit een opslagbox in een bestelbusje plaatst; de melder geeft aan dat deze box vaker gebruikt wordt voor de opslag van gestolen goederen. De politie treft inderdaad gestolen motoren aan, maar de drie inzittenden willen niks verklaren, waardoor de achtergronden onduidelijk blijven. De ondernemers en bewoner uit de interviews nemen dit niet waar, maar een bewoner heeft wel vraagtekens bij het eerder genoemde afgesloten laantje met schuurtjes. Naar wat er zich hier allemaal afspeelt is ten tijde van dit onderzoek nog geen nader onderzoek gedaan.

Drugscriminaliteit

Politie en gemeente lopen ook tegen drugsgerelateerde zaken aan, zoals aangetroffen hennepkwekerijen of een grote partij hennep die tijdelijk opgeslagen was in de camper van een ondernemer. In de politiesystemen treffen we verschillende registraties aan van drugshandel. Zo meldde zich een anonieme getuige bij het bureau: 'De man vertelde mij dat er gehandeld wordt in marihuana, hij ziet vaak mensen komen met vuilniszakken met marihuana erin. Hij weet dat ze daar de hele nacht door bezig zijn, onder andere met dealen.' (Bron: anonieme melder, BVH)

Een andere politieregistratie betreft een melding die is gedaan bij het buurtveiligheidsteam van de gemeente door een bewoner. Deze bewoner heeft hen aangesproken om te vertellen dat er 'auto's binnenkomen met drugs die in de

35 Uit de systeemanalyse komen in totaal twintig registraties die betrekking hebben op zes verschillende autobedrijven.

garage versneden en herpakt worden voor handel'. Deze bewoner vertelt dat de medewerkers een codewoord hebben voor als de politie komt en dan via de achterzijde vertrekken. Uit de gesprekken met ondernemers/bewoners is dit niet naar voren gekomen. De politie lijkt hier niet echt zicht op te krijgen en we vinden geen vervolgacties terug naar aanleiding van de meldingen. Wel vinden we een registratie over de eigenaar van een handelsonderneming in de notoire straat die verdacht wordt van witwassen en betrokkenheid bij de handel in verdovende middelen. Deze liep tegen de lamp toen hij het pand tijdens de ontruiming binnen kwam wandelen. Straathandel in drugs vindt volgens een professional van de gemeente en een bewoner ook plaats in de straat. Een bewoner vertelt dat zij dit vaak gezien heeft 's avonds en dat 'handel gebeurt in de achterbak van auto's': 'En die staan daar niet bij hun auto, maar die staan op de hoek te wachten met hun petje en hun tasje en die kijken schuchter om zich heen. Ik weet natuurlijk niet exact wat daar gebeurt en er is ook niemand die mij dat gaat vertellen, maar als je kijkt naar hoe men zich daar beweegt; het zijn altijd korte periodes dat ze daar zijn. Ze staan er eventjes en dan gaan ze weer weg. Hele dikke auto's staan daar, die worden meestal niet in het straatje geparkeerd.' (interview gemeente)

Opvallend is dat dit niet terug te vinden is in de systeeminformatie van de politie en ook niet genoemd is in interviews met de politie. Blijkbaar is dit nooit gemeld door bewoners.

Autoverhuur aan criminelen

Hoewel de betreffende onderneming inmiddels verhuisd is, zat tot vorig jaar een autoverhuurbedrijf in het gebied gevestigd waarvan auto's veelvuldig terugkomen in opsporingsonderzoeken door heel Nederland.[36] In de auto's worden met regelmaat personen met antecenten van zware criminaliteit gesignaleerd, de auto's worden gebruikt bij inbraken of worden geregistreerd, omdat de inzittenden onder observatie staan van de politie in een opsporingsonderzoek, voorbeelden zijn een bekende Britse crimineel of een verdachte van plofkraken. Bij de politie is het autoverhuurbedrijf bekend, maar omdat hij alleen verhuurt lastig aan te pakken.

De naam van de inzittenden staat vaak niet op de huurcontracten. De eigenaar van het autoverhuurbedrijf is bij de politie bekend als beroepscrimineel en doorgegroeid van klein boefje tot 'lid van de Hollandse netwerken'. Er zijn

36 Uit de systeemanalyse komen 21 registraties over deze onderneming.

meerdere mutaties van bekende OMG-leden die op bezoek gaan bij zijn onderneming.[37] Dat deze ondernemer zich de koning te rijk voelde in de straat blijkt wel uit het feit dat hij de openbare parkeerplaatsen als de zijne beschouwde. We vinden een registratie terug over een kerkbezoeker die door hem in elkaar geslagen werd, omdat hij op 'zijn parkeerplaats' was gaan staan. Vervolgens reed hij ook de auto van de bezoeker aan. Politie en justitie lijken echter niet bij machte om de activiteiten van deze ondernemer te stoppen. Inmiddels is de ondernemer uitgekocht door de gemeente en is de onderneming verhuisd naar een aangrenzende gemeente, waar hij zijn activiteiten lijkt voort te zetten. Professionals van de politie geven aan dat zij de auto's van dit bedrijf nog steeds terugzien in opsporingsonderzoeken.

Ondernemers, pandeigenaren en criminele bezoekers

Op basis van de gesprekken met betrokkenen van de politie en gemeente lijkt het buurtje als criminele ontmoetingsplaats te dienen, gezien de vele criminele bezoekers die we terugvinden in de registraties. Deze lijken hier echter niet alleen te komen om elkaar te spreken, maar ook voor de criminele dienstverlening, zoals omkatten, autoverhuur of opslag van drugs en gestolen goederen. Ondernemers komen we 16 keer tegen in diverse opsporingsonderzoeken en twee vastgoedeigenaren in het gebied hebben volgens de recherche hun crimineel verdiende geld geïnvesteerd in twee panden in het buurtje. Een van deze panden is eerder beschreven in relatie tot het omkatten van gestolen auto's. Een andere pandeigenaar heeft 14 panden in bezit, maar woont volgens een politierespondent zelf in een bescheiden woning. In het verleden is hij veroordeeld voor schieten op een van zijn huurders na een conflict. In een verhoor naar aanleiding hiervan verklaart een familielid van het slachtoffer dat de vrouw van de ondernemer betrokken is bij drugshandel, maar hier treffen we verder geen informatie over aan.

Veelvuldig zien we mutaties over bezoekers van de straat die aangeduid zijn als 'veelpleger' of 'bekende beroepscrimineel'.[38] Van tien mensen weten we dat het gaat om fullcolor-leden van een outlaw motorclub, vaak voor of in de buurt van het autoverhuurbedrijf. Een betrokkene van de politie vertelt dat het vaak gaat om serieuze criminelen die het gebied bezoeken: 'Voornamelijk buiten-

37 Zogenaamde outlaw motorcycle gangs die in verband worden gebracht met criminaliteit en openbare-ordeverstoringen (Politie, 2014).

38 Uit de systeemanalyse komen 26 registraties over bezoekers.

landse, veel van Marokkaanse afkomst, maar ook Turkse. Maar ook Nederlandse criminelen van het wat zwaardere kaliber. Maar ook jongens uit België. Of rijden in Belgische auto's.' Op basis van de verschillende bronnen lijken de bezoekers van verschillende criminele pluimage, zowel de aanwezigheid van bekende inbrekers of veelplegers zijn geregistreerd door de politie, als de aanwezigheid van 'grotere jongens' die gerelateerd worden aan zware en georganiseerde criminaliteit.

Casus B: Foute poort naar het stadshart

Casus B draait om een criminele aanloopstraat naar het centrum van een middelgrote stad, die hardnekkige georganiseerde criminaliteit herbergt. De bevindingen zijn gebaseerd op een analyse van politiesysteeminformatie over de adressen in de straat, interviews met professionals, bewoners en ondernemers, gemeentelijke documentatie, open bronnen, bijgewoonde vergaderingen en observaties in de straat.[39]

Eerste schets van de straat

We bevinden ons in een oude stadswijk, in een driehoekig gebied tussen twee gemengde woon-winkel-horecastraten die vanaf de stadsrand naar elkaar toelopen en uitmonden op een woon-winkelplein achter het station en de binnenstad. Via de langste van de twee winkelstraten ben je met de auto zo de stad uit. Op een doordeweekse middag loop je door de straat langs diverse horecagelegenheden zoals bars, broodjeszaken en eetzaken met veelal schreeuwerige reclame. Her en der zijn rolluiken omlaag. Hier en daar op een pleintje of stoep zitten mannen roerloos in hun auto's. Meer aan de centrumkant van de straat liggen wat filialen van bekende winkelketens, met name betaalbare confectie en drogisterijen, waar het wat drukker is met mensen die een boodschap doen. Verder zien we relatief veel kapperszaken, drie bel- en internetwinkels, twee avondwinkels, twee coffeeshops en een smartshop in het gebied.[40] Deze hoofdstraat was volgens bewoners vroeger een deftige winkelstraat: 'Daar liepen nette dames en heren rond. Die winkels zijn allemaal weg en overgenomen door andersoortige ondernemers, met een andere klantenkring.'

De notoire buurt kent al jaren problemen op het gebied van leefbaarheid, veiligheid en criminaliteit. In het verleden was de wijk een aandachtwijk, en kent nu al jarenlang permanente extra aandacht voor veiligheid en leefbaarheid. Door de aanhoudende aandacht en vele interventies zijn veel problemen rond-

39 Voor een overzicht van de aangetroffen deviante activiteiten, locaties en actoren in de politiesystemen, zie de tabellen in bijlage D.

40 Op basis van een overzicht van de gemeente in oktober 2016.

om leefbaarheid en veelvoorkomende criminaliteit volgens gemeente en politie afgenomen, maar bewoners en ondernemers ervaren dit nog wel als grootste probleem, samen met een gevoel van onbehagen in relatie tot horeca, nachtelijke bezoekers, gehang op straat, luidruchtig en intimiderend gedrag van 'nieuwe' allochtone ondernemers en hun clientèle. Lang niet altijd is duidelijk wat er precies speelt en in hoeverre dit (georganiseerde) criminaliteit betreft. Een bewoner deelt zijn observaties over een internetcafé: 'De kruisboog lag boven op de kast. Het was tot laat open. Het was een Turkse man volgens mij. En iedere Turk die voorbijkwam die toeterde. Hij stond stil midden op de weg, ging naar binnen, ging naar buiten. Ik dacht: zo vlug kun je niet internetten. Maar hij is nooit betrapt. Daar werd gehandeld in van alles en nog wat, geheid. Dat kan van alles zijn geweest, het ging zo vlug, ze kwamen maar tot de toonbank en dan gingen ze weer weg.'

Ingebedde georganiseerde criminaliteit

Minder zichtbaar, hardnekkig en moeilijk grijpbaar voor gemeente en politie is de ingenestelde georganiseerde criminaliteit in het gebied. Deze vindt veelal plaats in de luwte, achter gesloten deuren. De meldingsbereidheid is laag, maar wanneer we bewoners en ondernemers ernaar vragen, blijken zij verschillende zaken te zien. Een ondernemer: 'Heel veel duistere zaakjes. De groene binnenhuistuintjes om het zo maar te zeggen. En het dealen op het plein, wat gelukkig wel iets minder aan het worden is. Dat dat de hoofdzaak is van wat zich hier afspeelt.' Bewoners en ondernemers zien dat er gedeald wordt en zien (sporen van) de hennepteelt[41], met name in woningen, boven of achter ondernemingen, zoals we ook in de politiesystemen terugvinden.[42] 'Waar ik mijn kratten neer moest zetten, daar groeiden de plantjes ook volop. Maar ik kreeg mijn geld dus ik vond het allemaal wel goed,' vertrouwt een ondernemer ons toe.

41 Het aantreffen van hennepkwekerijen, handel, bezit, en ondersteunende activiteiten, zoals het faciliteren van een pand of materialen.

42 In de politiesystemen zijn op de adressen in de notoire straten 43 mutaties te vinden die zijn gerelateerd aan drugscriminaliteit: met name hennepteelt (n=31), maar ook harddrugsregistraties (n=6, veelal synthetische drugsproductie, bezit of faciliteren) en andere registraties ('drugsdealen', 'drugshandel').

Illegaal gokken

Daarnaast lopen politie en gemeente tegen andere zaken aan, zoals illegaal gokken in theehuizen, belwinkels en internetcafés, en illegale prostitutie achter of boven cafés of in woningen. Illegale prostitutie wordt daadwerkelijk door handhavers aangetroffen, maar het constateren is lastig, omdat controles met name overdag plaatsvinden en illegale prostitutie met name 's nachts plaatsvindt. Illegaal gokken wordt bijvoorbeeld geconstateerd tijdens controles van sluitingstijden of controles in samenwerking met de Kansspelautoriteit (KSA). Uit het bewijsmateriaal uit de laptops blijkt dat het illegaal gokken een structureel karakter heeft en dat hier los van het café een criminele groepering achter zit. Meer specifiek wordt illegaal gokken in de straat gerelateerd aan de Turkse onderwereld. We praten erover met de wijkagent: 'Ja, gokken in Turkse theehuizen, dat is heel duidelijk. Daar hebben we de afgelopen jaren ook meerdere acties op gedraaid. Samen met de Kansspelautoriteit hebben we controles gedaan en inbeslagnames gedaan. Dan zie je dat er laptops open staan, waarmee ze gokken op voetbalwedstrijden, en uit de historie blijkt dat het gokken al langer gebeurt dan in dat café.'

Verhullende activiteiten rondom panden

Rondom de criminaliteit hangt een waas van verhullende en faciliterende activiteiten. Ondernemers en bewoners zien veel ondernemingen zoals kappers, belwinkels en allochtone horecazaken waar nauwelijks tot geen klanten komen, of waar geen bedrijfsactiviteiten plaatsvinden. Legitieme ondernemers vragen zich af hoe het kan dat in één straat wel 13 kappers kunnen rondkomen. Zij weten wat de huurprijzen van de panden zijn en hoe hard je moet werken om liquide te blijven: 'Er zijn een paar loungecafés op het moment en daar is nooit iemand binnen. Daar zie je nooit iemand binnen! (...) Dus dan denk ik van ja, dat pandje kost al gauw veel geld, hoe betaal jij je huur dan?'

In enkele gevallen worden zaken geopend, die enkele maanden open zijn zonder bedrijfsactiviteit en dan weer sluiten. In een ander geval is dezelfde zaak soms maandenlang dicht, de rolluiken omlaag, om daarna weer in net een andere hoedanigheid weer 'door te starten'. Politie en gemeente veronderstellen oneigenlijk gebruik van panden en ondernemingen in relatie tot witwassen en/of ten behoeve van andere criminele activiteiten. Onze respondenten spreken over een netwerk van personen die rondom deze dubieuze panden actief zijn. Een niet-criminele zus of partner wordt op de vergunning gezet als bedrijfsleider, terwijl in feite bekende personen met antecedenten de werkelijke

gang van zaken lijken te bestieren. 'En iedereen kent iedereen. Want degene die in de shoarmatent zit aan de overkant, die zit hier ook achter de bar,' aldus een bewoner.

Sfeer van intimidatie en bedreiging

Ondernemers, bewoners, maar ook professionals spreken over een dreigende, intimiderende houding van sommige 'foute' ondernemers en van bezoekers van dubieuze horecagelegenheden. De vrouw van een winkelier durft overdag de ramen niet meer te lappen, vanwege het intimiderende volk dat bij de naastgelegen kapper rondhangt, mensen uitscheldt en tegen de ramen van de winkel spuugt. Een bloemiste is weggepest omdat ze zich uitsprak tegen de 'duistere praktijken' (hennepteelt) die achter haar zaak plaatsvonden. Wanneer de BuurTent[43] voor een berucht café wordt geplaatst om met bewoners te praten over hennepteelt, komt een figuur met zijn auto de tent in rijden om 'verhaal te halen', waarbij een dreigende sfeer ontstaat en een handgemeen volgt. Tot slot zijn er meerdere geweldsincidenten met vuurwapens geweest in de notoire buurt, waaronder bedreigingen met vuurwapens in publieke gelegenheden.

Verdacht café

In een café dat bekendstaat als criminele ontmoetingsplaats zou de eigenaar zijn bedreigd door vier Turkse mannen met vuurwapens, omdat in het café Koerdische muziek gedraaid werd. Een van de verdachten heeft recente hennepteeltantecedenten en illegaal vuurwapenbezit. Hij komt in Blueview 12 keer als verdachte voor in andere politie-eenheden, komt voor in Zwacri, en is CIE-subject in omringende eenheden. In hetzelfde café vindt een controle plaats in relatie tot illegaal gokken, maar tijdens de controle wordt niets aangetroffen. Er wordt in mutaties tevens gesproken over vermoedens van illegale prostitutie. De aanvrager van een horecavergunning voor dit café had antecedenten.
(Bron: diverse mutaties Blueview)

43 BuurTenten worden in verschillende gemeenten gebruikt om voorlichting te geven over het tegengaan van woninginbraken in straten waar recent woninginbraken zijn geweest. Zie www.ccv.nl.

Deviante locaties en figuren

Uit de politiesystemen en interviews blijkt dat zowel horeca, woningen, als slecht- of niet-lopende ondernemingen gerelateerd zijn aan de eerdergenoemde criminele activiteiten.[44] Illegaal gokken en illegale prostitutie komen veelal voor in of boven horecazaken, maar horeca wordt ook gerelateerd aan drugshandel en illegitieme vergunningenaanvragen. Herhaaldelijk worden horecavergunningen voor dezelfde locatie aangevraagd door personen met antecedenten.[45] Het wordt niet altijd duidelijk in hoeverre ondernemers leidende figuren zijn of stromannen. Woningen springen er in de politiesystemen uit in relatie tot hennepteelt, maar ook vanwege illegale kamerverhuur of gedwongen prostitutie. Bewoners worden in verband gebracht met heling, fraude en witwassen en er staan bekende criminelen ingeschreven op adressen in de notoire buurt: zowel personen met antecedenten als verdachten uit (elders) lopende opsporingsonderzoeken. Rondom de coffeeshops worden weinig onregelmatigheden aangetroffen. Hoewel ze in het verleden overlast van buitenlandse drugstoeristen veroorzaakten, is dit na invoering van de wietpas nagenoeg verdwenen. Wel wordt illegaal dealen aan jongeren meer zichtbaar. De avondwinkels worden vooral genoemd in relatie tot overlast (lawaai, troep op straat) en vermoedens van dealen. Omdat de buurt al bekendstaat vanwege overlast en onveiligheidsgevoelens, zijn bewoners en ondernemers verbaasd en soms ook verontwaardigd dat de gemeente vergunningen hiervoor heeft verleend.

Naast feitelijke uitvoerplaats of (financiële) dekmantel voor criminele activiteiten komen bepaalde locaties ook in beeld als criminele ontmoetingsplaats. Dit zijn met name horecazaken (eethuizen, shishalounges), maar ook de avondwinkels en kappers worden genoemd. Deze locaties vallen op bij bewoners doordat hier 'ongure types' rondhangen. De politie registreert aandachtsvestigingen van 'bekende koppen' die in de straat rijden, lopen, of horeca bezoeken. In sommige mutaties wordt benoemd dat het (internationale) criminelen betreft of (criminele) leden van outlaw motorcycle gangs. Zo ziet de politie twee leden van Satudarah in fullcolor een café binnengaan, waarna de rolluiken van het café worden gesloten.

---

44 Zie tabellen in bijlage D.

45 Dit komt over een periode van drie jaar 22 keer voor, verdeeld over 13 unieke locaties. Het gaat om twee coffeeshops, een avondwinkel (inzake drankverkoop), een club, enkele cafés en twee shoarmazaken. In meerdere gevallen staan er meerdere personen met antecedenten op één aanvraag. Ook wordt soms aangegeven dat de aanvragers gelieerd zijn aan andere bekende criminelen.

Pandeigenaren en makelaars hebben een (onbewust) faciliterende rol bij de criminaliteit, allereerst door een opportunistische wijze van verhuren. Zolang er wordt betaald, wordt er weinig controle uitgeoefend op wie zich er vestigt. Bij het aantreffen van ongeregeldheden geven eigenaren aan dat zij niet weten wat hun huurders uitspoken. Bovendien is in de straat veel sprake van illegale onderhuurconstructies. Door dubbele of zelfs driedubbele onderhuur wordt verantwoordelijkheid voor bijvoorbeeld aangetroffen hennepteelt afgeschoven. De bewoners kunnen in anonimiteit verblijven; gemeente en politie hebben geen idee meer wie er feitelijk woont. In enkele gevallen zijn pandeigenaren door de politie aangemerkt als verdachte of betrokkene bij aangetroffen hennepteelt, vermoedelijke vastgoedfraude, illegale huisvesting en illegale verbouwing. Zo wordt melding gemaakt over een pand, waar volgens de vergunningaanvraag een winkel omgebouwd wordt tot kantoor, waar vijftig Polen gehuisvest zullen worden. Gemeentelijke handhavers gaan controleren en treffen een veelheid aan kleine kamertjes met douchecabines en toiletten in aanbouw, waarop zij een bouwstop opleggen. Tevens worden ons meerdere voorbeelden aangereikt van malafide vastgoedeigenaren, die (elders) meerdere panden bezitten en in verband gebracht worden met illegale prostitutie, hennepteelt en/of witwassen.

Hardnekkige gebiedsgebonden aard

Hoewel politie en gemeente in een aantal gevallen ondernemingen tijdelijk kunnen sluiten naar aanleiding van aangetroffen illegale praktijken, zien ze 'dat het toch vaak opnieuw begint'. De bestemming blijft hetzelfde 'en de volgende staat eigenlijk alweer in de rij om het over te nemen', aldus de wijkagent. 'Die nieuwe eigenaren worden gewoon benaderd door mensen van buitenaf die hun café of winkel gebruiken om die activiteit te plaatsen. Er zit iets structurelers achter dan alleen die winkel.' De criminele groepering die het illegaal gokken in diverse horecagelegenheden organiseert, blijft onzichtbaar en op de achtergrond actief.

Ook gekeken naar de historie van de panden in relatie tot geconstateerde ongeregeldheden, wordt het hardnekkige en structurele karakter van de zware en georganiseerde criminaliteit evident. Daarbij kunnen de functie van de panden en de frontmannen wisselen, maar problemen blijven bestaan. Een ondernemer: 'Waar vroeger plantages (boven) zaten, daar zitten nu de kappers die niet knippen.' Ook bij de systeemanalyse op adresniveau zien we in deze buurt enkele 'notoire panden', waarbij over meerdere jaren verschillende verdachte

en criminele activiteiten zijn waargenomen.[46] Daarnaast blijkt uit de politieregistraties dat bekende zware criminelen, die inmiddels elders crimineel actief zijn (hennepteelt, synthetische-drugsproductie, moord en doodslag), in het verleden in deze straat hebben gewoond. Tot slot blijkt uit de politieregistraties dat door de politie gesignaleerde personen en illegale vreemdelingen zich op de adressen ophouden.[47] Dit versterkt de hardnekkige, gebiedsgebonden aard van het probleem.

Notoir pand

Een Turkse man komt in verschillende politiemutaties terug in relatie tot het pand waarop zijn bv geregistreerd is. In het pand worden kamers verhuurd. Verschillende huurders (of ingeschrevenen) zijn bekenden van de politie. Zo staan hier (tijdelijk) zigeuners ingeschreven die onderdeel zijn van een grotere groep/familie die zich door het hele land op grote schaal schuldig maakt aan zakkenrollen, winkeldiefstal en pinpasfraude, en recentelijk is neergestreken in de stad. Naar deze groep loopt een opsporingsonderzoek en er zijn meerdere signaleringen in het landelijk opsporingsregister voor meerdere familieleden, die staan ingeschreven op meerdere adressen. In het pand staat tevens een Pool ingeschreven die verdachte is van vervaardigen softdrugs, DNA-gesignaleerd staat en gesignaleerd wordt voor openstaande boetes. Ook het naastgelegen pand staat op naam van de bv van de Turkse man. Het wordt bewoond door zijn ouders. In de garage wordt een hennepkwekerij aangetroffen, die volgens een MMA-melding zou worden gerund door drie Polen die op het adres van het eerste pand staan ingeschreven. De Turkse familie zegt de schuur te verhuren aan de Pool in het naastgelegen pand en hier niets mee te maken te hebben.
(Bron: BVH)

46 Op basis van registraties in de politiesystemen, interviews met professionals, bewoners en ondernemers, en open bronnen.

47 Het gaat om openstaande boetes, maar ook DNA-signaleringen, 'Betip'-signaleringen , illegale vreemdelingen, en signaleringen in het landelijke opsporingsregister (OPS) voor openstaande straffen en opsporing inzake bedreiging

Casus C: Verloederde winkelstraat

Deze casus betreft een lange, verloederde winkelstraat en uitvalsweg net buiten het centrum van een grote stad. Gemeente, politie en partners worden al jaren geconfronteerd met openlijke en verborgen criminaliteit. De bevindingen zijn gebaseerd op een analyse van politiesysteeminformatie op adresniveau, interviews met professionals, bewoners en ondernemers, interne en open documentatie en observaties in de straat.[48]

'Alles wat God verboden heeft, dat gebeurt wel op [straat C]. Je komt daar van alles tegen. Veel mensen, groot gebied, veel verkeer (...) Het is een heel breed scala. Volgens mij komt dat in de hele maatschappij voor. Alleen je hebt een aantal concentratiegebieden en [straat C] is een concentratiegebied.' (interview ondernemer)

We lopen door een lange straat met veel bedrijvigheid net buiten het stadscentrum. De straat, met veel zijstraatjes en enkele pleinen, is de uitvalsweg van en naar de stad. We zien een mengeling van woningen, cafés, eethuizen, winkels en kantoorpandjes. Door bewoners en ondernemers wordt de straat ook wel shoarmaboulevard of kappersboulevard genoemd en we kunnen zien waarom. Lang gevestigde bewoners en ondernemers hebben de straat van een winkelstraat met luxe speciaalzaken en 'allure' zien veranderen naar een ratjetoe van ruim 300 winkels met een volkse en multiculturele uitstraling, hoewel er in delen van de straat ook filialen van bekende winkelketens gevestigd zijn. Door de aanwezigheid van 'gekke' kleine winkels met onduidelijke inhoud en de lege panden her en der, doet de straat rommelig, chaotisch en op plekken ongezellig en kaal aan. Vanwege openbareorde- en leefbaarheidsproblematiek krijgt de straat al meer dan tien jaar extra aandacht van gemeente, politie en ketenpartners. Bewoners voelen zich vaker onveilig dan in andere wijken, hoewel het merendeel van de bewoners het vanwege de levendigheid ook een prettige straat vindt. Door uiteenlopende maatregelen wordt geprobeerd veelvoorkomende criminaliteit te

48 Voor een overzicht van de aangetroffen deviante activiteiten, locaties en actoren in de politiesystemen, zie de tabellen in bijlage D.

verlagen en veiligheid(gevoelens) te verhogen. Problemen die het meest opvallen zijn winkeldiefstal, geweldsmisdrijven, straatroof, autokraken, verkeersongevallen en grootstedelijke overlast zoals geluidshinder, verkeersoverlast, rommel en groepen personen op straat. Meerdere bewoners en ondernemers hekelen een gebrek aan toezicht en geven ons voorbeelden van een intimiderende sfeer. Zo vertelt een bewoonster over een groep dealers en gebruikers bij haar voor de deur: 'Dat is een flink overlastgevende groep. Er staan soms wel zes auto's, allemaal foutgeparkeerd natuurlijk, autoradio's keihard aan, afval laten ze achter, drinken, gebruiken, dan de auto instappen.' Een nieuwe ondernemer die een eethuis opende werd maandenlang uitgescholden en geïntimideerd door omliggende eethuizen.

Ingebedde georganiseerde criminaliteit

Ook deze straat kampt met hardnekkige, lokaal ingebedde vormen van georganiseerde criminaliteit. Hoewel deze aan de oppervlakte minder zichtbaar is, blijkt uit een analyse van politiesystemen op adresniveau en uit de observaties van bewoners, ondernemers en professionals van gemeente en politie dat er wel degelijk wat aan de hand is. Volgens het onderzoeksmateriaal is er in de straat sprake van drugscriminaliteit, (signalen voor) witwassen, illegaal gokken, illegale prostitutie, mensenhandel, wapengerelateerde delicten en enkele andere zaken.

Drugscriminaliteit

Het meest in het oog springen verschillende drugsdelicten, waaronder hennepteelt en cocaïnehandel.[49] Voor bewoners en ondernemers is straatdealen en drugsgebruik prominent in beeld en zij delen directe observaties met ons. Een ondernemer zegt blij te zijn als hij na het sluiten van zijn winkel de straat mag verlaten, omdat dergelijke praktijken dan op gang komen. Tevens zien we meerdere MMA-meldingen. Een van de melders verklaart over een shoarmazaak dat 'sinds de komst van de nieuwe eigenaar, de drugshandel steeds openlijker en actiever plaatsvindt'. Dit wordt bevestigd door de aanhouding van twee personen met negen *ponypacks*[50] met coke elders in de stad. Bij de coke werden naam en telefoonnummer van dezelfde shoarmatent aangetroffen. Hennepteelt wordt gemeld en

49 Daarnaast vinden we in de politiesystemen twee keer de investering van drugsopbrengsten in panden.

50 Wit wikkeltje waar een kleine hoeveelheid coke (0,5 tot 1 gram) in zit (interview politie).

door de politie onderzocht, hoewel niet altijd aangetroffen.[51] Volgens sommige respondenten zou dit meer in de zijstraatjes en achtergelegen wijken spelen.

Witwassen

Witwassen wordt door de interviewrespondenten nog vaker genoemd dan dealen, als een van de moeilijkst aantoonbare criminaliteitsvormen in de notoire straat. Bijna alle respondenten vermoeden dat bij veel kapperszaken sprake is van witwassen en/of andere criminele activiteiten. Er zijn vrijwel nooit klanten, er zijn weinig knipstoelen, er wordt nauwelijks geknipt, de knipbeurten kosten een schijntje, de huur van de panden is hoog en toch blijft zo'n zaak lange tijd open. Ook het vele wisselen van eigenaar en/of ondernemingsnaam valt bewoners op; zij zien bijvoorbeeld eetcafés die een paar keer per jaar van naam veranderen. 'Het meubilair verandert niet, er wordt alleen een andere naam op de gevel gezet. En er komen nog steeds geen klanten,' aldus een bewoner. Naast een ogenschijnlijk ontbrekend economisch bestaansrecht en mogelijk sjoemelen met de boekhouding blijken bepaalde ondernemingen niet in staat hun geadverteerde product te leveren. Andere signalen voor witwassen zijn criminele personen die in vastgoed investeren. Zo is een ondernemer uit straat C, die veel vastgoed en twee eigen ondernemingen bezit, veroordeeld voor een hennepplantage (elders). Zijn onderneming in de notoire straat heeft een lage omzet, maar toch blijkt de verdachte 20.000 tot 40.000 euro per dag uit te geven. Tot slot lopen er twee opsporingsonderzoeken naar witwassen, één in een meubelzaak en de ander in een eethuis. Het eethuis zit in een pand in de notoire straat waar crimineel geld in geïnvesteerd zou zijn, dat verdiend zou zijn met het invoeren van hasj uit Marokko.

Kan hier geknipt worden?

Een bewoner ging met haar kind naar een kapperszaak waar ze nog niet eerder was geweest. Er waren geen andere klanten binnen, wel een paar man personeel. Er werd wat verbouwereerd gereageerd toen zij vroeg om een knipbeurt. Er moest iemand gebeld worden, die gehaast aan kwam om de knipbeurt te kunnen doen. Blijkbaar kon het aanwezige personeel niet knippen. Overigens was de knipbeurt wel naar tevredenheid gedaan. (Interview bewoner)

51 Van de zeven politieregistraties is in drie gevallen bij nader onderzoek niets aangetroffen.

Nieuwe printerinkt

Twee bewoners wilden graag het inktpatroon van hun printer laten bijvullen, dus bezochten zij een inktvulstation in hun straat. 'Dan kwam je daar binnen, was het heel donker en kwam er zo'n grote man, met een heel dik Slavisch accent, vanachter een gordijntje vandaan. Echt alle clichés, dat wij ook dachten: welke filmset zitten we in? En dat die man daar stond en zei: "Moment" met een zwaar Oostblokaccent. Dat 'ie naar achter liep en wij na twintig minuten dachten, zou 'ie nou weg zijn? Kwam 'ie terug met een nieuw patroon, zegt 'ie: "Here, new one from me." (...) Hij wist niet hoe 'ie dat moest vullen, hadden ze nog nooit een inktpatroon gezien!?'
(Interview bewoner)

Door politie en gemeente wordt illegaal gokken geconstateerd in wedkantoren, fietsenwinkels, cafés, koffiehuizen, supermarktjes en maatschappelijke stichtingen; veelal in de achterkamertjes.[52] Dit kan samengaan met bedreiging en intimidatie van de uitbaters. Zo geeft een bareigenaar bij de politie aan dat hij onder druk wordt gezet, bedreigd en mishandeld om zijn bar en een andere onderneming open te houden voor illegaal gokken. Op locaties waar legaal gegokt mag worden, wordt ook illegaal gegokt, zo blijkt uit de (niet te verantwoorden) geldbedragen die worden aangetroffen. Zo wordt in een wedkantoor door inspecteurs 60.000 euro aangetroffen. Vier personen worden aangehouden en het kantoor wordt op last van de burgemeester gesloten. Doordat de gokinzetten steeds minder op papier gebeuren wordt illegaal gokken lastiger aan te tonen.

Illegale prostitutie en mensenhandel

In straat C is daarnaast sprake van illegale prostitutie en mensenhandel.[53] Zo zijn aardig wat massagesalons gesloten in verband met illegale prostitutie. Ook zou dit plaatsvinden in woningen. Ondernemers en bewoners zien soms bijzondere dingen bij massagesalons, zoals niet-transparante ruiten. Je kunt niet gewoon binnenlopen maar moet aanbellen, of er is een achterdeur waar mensen in- en uitgaan. Een shishalounge zou volgens een politiemutatie ontmoetingsplek zijn voor jonge meisjes en loverboys. Hoewel in sommige zaken aanwijzingen zijn voor mensenhandel, blijkt dit erg moeilijk om aan te tonen. Los van prostitutie zijn

52 Komt 12 keer voor in de politieregistraties en er liep een opsporingsonderzoek naar illegaal gokken.

53 Komt 11 keer voor in de politieregistraties (acht keer illegale prostitutie; vier keer mensenhandel).

wel enkele gevallen van uitbuiting geconstateerd. Op een adres in straat C was bijvoorbeeld sprake van uitbuiting van Poolse werknemers, die daar in kleine kamertjes woonden en elders onderbetaald niet-geregistreerde zware arbeid verrichtten. Uit de politiesystemen blijkt dat bij eerdere controles in het bedrijf van verdachte meermaals vreemdelingen en slaapplekken zijn aangetroffen.

Geweld

Ook vinden geweldsmisdrijven plaats in de straat. Veelal openlijke geweldpleging, vaak rondom horecagelegenheden, die te typeren zijn als 'grootstedelijke incidenten', niet direct te relateren aan georganiseerde criminaliteit. In de politieregistraties vinden we enkele vuurwapenincidenten, waaronder een melding van een mogelijk verijdelde liquidatie en enkele schietincidenten in de straat. Zo wordt bij onenigheid in een shishalounge een wapen getrokken en wordt 's nachts geschoten voor de deur van een club waar gedeald zou worden. Niemand raakt gewond, maar een winkel heeft schade en bewoners zijn geschrokken. Elders in de straat, bij een koffiehuis, heeft een schietpartij plaatsgevonden wegens een ruzie over het rippen van hennepplantages, zo blijkt uit een opsporingsonderzoek. Verder worden in de tuin van een club twee kalasjnikovs gevonden[54] en meldt iemand dat er bij een winkel automatische wapens te koop zijn (zie kader).

In algemene zin is er weinig zicht op de achtergronden van vuurwapenincidenten in de notoire straat. Wapenbezit en vermoedens van wapenhandel worden door de professionals in deze straat als 'bijproduct' van de andere vormen van georganiseerde criminaliteit gezien. Een politierespondent spreekt over een algemene tendens waarbij vuurwapengerelateerde incidenten in Nederland toenemen.

Vuurwapenincident

Een man meldt zich bij de politie nadat hij zijn zoon in de slaapkamer heeft betrapt met een vuurwapen. Zijn zoon koopt wapens en verkoopt deze door aan vrienden. De vader heeft gehoord dat zijn zoon een automatisch wapen gaat kopen voor 300 euro bij een winkel in straat C. Vader zegt 'zelf ook geen lieverdje te zijn, maar dit gaat te ver'. Ook vertelt hij dat zijn zoon met een oude telefoon belt die hij hierna weggooit. Bij zoekingen door de politie zijn geen wapens aangetroffen.
(Bron: BVH)

54 Deze club wordt overigens vaker geassocieerd met zware criminele zaken en zou een ontmoetingsplek zijn.

Overig: illegale kamerverhuur, heling en misbruik stichtingen

Tot slot komen nog enkele andere zaken aan het licht, waaronder illegale kamerverhuur, heling vanuit een bedrijfspand en mogelijk misbruik van stichtingen. Het is moeilijk zicht krijgen op illegale kamerverhuur, omdat er volgens de professionals en ondernemers erg veel spookburgers[55] in de straat wonen, maar respondenten vermoeden dat er 'zaken gebeuren die niet kloppen'. Er zijn enkele meldingen, waaronder de eerdergenoemde illegale huisvesting van Poolse werknemers. Daarnaast zijn gevallen bij politie en gemeente bekend van heling door ondernemers. Bijvoorbeeld een fietsenmaker die gestolen fietsen verkoopt, een juwelier die gestolen sieraden zou opkopen van twee 'zigeunerbroertjes' en een ondernemer die handelt in allerlei verschillende gestolen goederen die worden doorverkocht in Beverwijk en via Marktplaats.[56] Als laatste zien we in de politiesystemen twee registraties die mogelijk duiden op misbruik van stichtingen.[57]

Deviante locaties en figuren

We zijn nagegaan welke locaties en deviante figuren in de politiesystemen naar voren komen in relatie tot voorgenoemde illegale activiteiten.[58] In de eerste plaats komen 'malafide' ondernemers naar voren als betrokken actoren.[59] Meer dan de helft van de ondernemers die in de politieregistraties in verband worden gebracht met deviante activiteiten, is bovendien als verdachte aangemerkt of veroordeeld. Professionals van gemeente en politie vertellen dat bepaalde ondernemers steeds opnieuw 'opduiken' op bepaalde plekken in relatie tot dubieuze zaken.

Niet verrassend dan ook is dat ondernemingen de belangrijkste locaties zijn in relatie tot de criminele activiteiten in deze notoire straat. Daarbij zien we horecagelegenheden eruit springen, waaronder cafés, shoarmazaken, snackbars, eethuizen en restaurants, koffiehuizen en (shisha)lounges. Hier spelen tal van criminele activiteiten, maar drugscriminaliteit en illegaal gokken springen eruit. De grote hoeveelheid shoarmazaken in de straat roept vraagtekens op bij

55 Personen die niet ingeschreven staan bij de gemeente.

56 De politie werkt sinds kort met het Digitaal Opkoping Register waardoor heling tegengegaan zou moeten worden.

57 In één geval meldt de voorzitter van een stichting zich bij de politie, vanwege mogelijk misbruik van zijn stichting voor 'geheime vergaderingen'. De andere registratie betreft de uitwisseling van 'een groot pak contant geld' in een stichting in de straat.

58 Zie tabellen in bijlage D.

59 N=33 (politiesysteemanalyse).

bewoners en ondernemers, mede omdat het er vaak opvallend rustig is. Dit zet hen aan het denken. Een bewoner vertelt dat hij hoorde dat een bepaalde shoarmazaak een 'snuifhol en het grootste distributiecentrum van de straat' zou zijn: 'De bezorgers zouden pakketjes rondbrengen met meer dan alleen shoarma. Maar weet je, dat zijn ook van die mythes die dan rondgaan.'

Naast horeca zijn dienstverlenende ondernemingen, zoals financiële en beheerdiensten, kapsalons, massagesalons en wedkantoren locaties waar het 'fout zit'. Massagesalons komen in de politiesystemen duidelijk in beeld met betrekking tot illegale prostitutie. De deviante salons creëren een stigma voor de bonafide massagesalons. Bewoners hebben te doen met een hardwerkende massagesalonhoudster: 'Ze heeft de rottige klus om alle vooroordelen die er zijn over haar type business weg te nemen.' De betreffende onderneemster heeft een briefje in de etalage hangen met 'no happy ending!'. Kapsalons worden door alle respondenten genoemd als mogelijke dekmantel voor andere criminele activiteiten en witwassen; desondanks zijn er nauwelijks politieregistraties over kappers.[60] Een kapperszaak is voor personen met deviante bedoelingen mogelijk een aantrekkelijke ondernemingsvorm omdat relatief eenvoudig gesjoemeld kan worden met de boekhouding. Men kan een fictief aantal klanten als bezoeker registreren op een dag en volgens de professionals is het blijkbaar relatief makkelijk om een kapperszaak te beginnen.

Tot slot komen verschillende typen detailhandel (telecomwinkel, juwelier, supermarkt, internetcafé, meubelwinkel en gordijnshop) vanuit de politiesystemen in beeld in relatie tot met name heling, drugsdealen, illegaal gokken en witwassen. Daarnaast worden we door onze respondenten gewezen op de (nog steeds opkomende) grote hoeveelheid fietsen- en scooterwinkels in de notoire straat. Ze vragen zich af hoe deze winkels kunnen bestaan als de concurrentie zo groot is, in relatie tot de hoge huren, weinig klandizie en dure opgeknapte winkels, net als bij de kapsalons. 'Er is een winkeltje, dat is dan een gewoon een supermarktje, maar daar zit dan een oude man in, maar die duikt steeds bij andere pandjes op. Dat is gewoon zo'n gast die daar dan opeens weer is, overal waar sluitingen zijn geweest, daar is 'ie weer. (...) Eerdere pandjes van hem hebben we ook wel gesloten voor gokken. Die supermarkt is dan inmiddels wat groter gemaakt maar er staat geen flikker in. Daar zit een ruimte achter, dan probeer je er wel achter te komen of er een beetje beweging is, je weet dat daar dingen gebeuren.' (interview politie)

60 Van de 87 registraties (zowel delicten als verdachte situaties) hebben er slechts drie betrekking op kapsalons.

Criminele bezoekers en criminele ontmoetingsplaatsen

Naast de ondernemers drukken ten tweede deviante of criminele bezoekers hun stempel op notoire straat C.[61] Voor de politie 'bekende koppen' of personen met antecedenten worden op de openbare weg aangetroffen, bijvoorbeeld tijdens controle van (vaak dure) voertuigen, of gesignaleerd in *criminele ontmoetingsplaatsen*. Zo zien we een mutatie over een bij de politie bekende 'mogelijke pooier' die rijdt in een bij de politie bekende auto in verband met 'mogelijk drugsvervoer'. Een andere mutatie betreft een voertuig betrokken bij mensenhandel, waarin twee Bulgaarse mannen rijden.

Voorbeeld openbare weg

Via de tap van een opsporingsonderzoek communiceren twee verdachten over een auto die naar Duitsland moet worden geregeld met 'pap' (vermoedelijk geld). Op basis van de tapgesprekken lijkt het of de auto al gestolen is en klaargezet. De auto moet neergezet worden op [adres notoire straat] en daar haalt de andere chauffeur hem op. Op dat adres zit een broodjeszaak, eigenaar en bewoners hebben geen antecedenten. (Bron: BVH)

Politie, gemeente, bewoners en ondernemers vermoeden dat sommige horecagelegenheden fungeren als criminele ontmoetingsplaats. Een bepaalde club wordt door meerdere bewoners en ondernemers bestempeld als 'crimineel hol' en hotspot voor drugshandel. De wijkagent geeft aan dat er bij deze club weleens personen komen die in verband worden gebracht met de zogenaamde Amsterdamse mocromaffia: verschillende groepen personen (waaronder van Marokkaanse afkomst) die zich bezighouden met de handel in harddrugs. Maar het is volgens hem heel moeilijk om erachter te komen wat er precies speelt: 'Leg je vinger er maar eens op. Ik weet gewoon dat het er is, omdat je weet dat het publiek dat er komt, dat die zich daarmee bezighouden, voor een deel.' Ook andere horecagelegenheden worden benoemd als criminele ontmoetingsplaats, zoals een Surinaamse eettent, waar volgens een buurvrouw dealers bij elkaar komen, openlijk wordt gedeald en de eigenaar eens met een wapen is aangetroffen. In de politiemutaties komen alleen shoarmazaken als zodanig terug, met de vermelding dat er 'veel in- en uitloop is van bezoekers en verdachte figuren'.

61 N=27 (politiesysteemanalyse).

Een lastige factor bij de ontmoetingsplekken is de vraag of de ondernemer zelf ook betrokken is bij criminele activiteiten, of dat hij/zij bonafide is, maar dat er door criminelen gebruik wordt gemaakt van zijn/haar horecagelegenheid.

Bewoners

De derde deviante actoren in de notoire straat zijn bewoners.[62] Allereerst bewoners die betrokken zijn bij deviante activiteit in de straat zelf. Zo vindt in woningen hennepteelt, drugshandel en illegale prostitutie plaats en het huisvesten van slachtoffers van arbeidsuitbuiting. Daarnaast zijn er deviante bewoners die buiten de notoire straat crimineel actief zijn. Zo wonen er verdachten uit opsporingsonderzoeken,[63] die onder andere worden verdacht van (betrokkenheid bij) plofkraken, import van vuurwapens en mensenhandel. Tot slot is in de notoire straat sprake van illegale bewoning door spookburgers.

Deviante bewoner

De bewoner is verdachte in een opsporingsonderzoek. Hij is gezien met een andere verdachte in een onderzoek naar de import van vuurwapens. Drie vrienden zouden een clubje vormen, waarvan de bewoner 'het brein' is. Hij heeft geen werk en heeft dit ook nog nooit gehad. Wel heeft hij via de reclassering gewerkt bij een sportschool en een groenteboer. Zijn woning zou gebruikt worden als ontmoetingsplek voor het criminele clubje, evenals een shishalounge en een kapper in de straat.
(Bron: Summ-it)

Criminele families en malafide pandeigenaren

Volgens de politie zijn er bepaalde families die meerdere ondernemingen bestieren in de straat, en die daarmee betrokken zijn bij zware georganiseerde criminaliteit. Politie en gemeente lijken een groot deel van deze families in het vizier te hebben, die mede van Turkse en Marokkaanse afkomst zouden zijn. De 'hoofden' van de familie staan zelf nooit ingeschreven als exploitant; die rol wordt ingenomen door echtgenotes of familieleden. Sommige betrokken ondernemers sluizen volgens de politie geld door naar het moederland. Hoewel

61 N=18 (politiesysteemanalyse).

62 N=7 adressen van bewoners die voorkomen in een opsporingsonderzoek elders.

het beeld incompleet is, hebben deze criminele families mogelijk aanzienlijke invloed op de notoire straat, aldus de professionals: 'Ik denk als je de hele straat gaat bekijken en je hebt al die namen bij elkaar en je zou van allemaal een soort relatieoverzicht maken, dan zul je denk ik zien dat er twee of drie families gewoon bovenuit stijgen. En dat die de touwtjes in handen hebben in [straat C]. Maar dat is niet bewijsbaar. (...) Ik denk wel dat er een bepaalde hiërarchie is in de straat en dat er veel meer is dan wij denken en misschien ook wel willen weten.' (interview politie)

In de politieregistraties komen we tweemaal een pandeigenaar als 'betrokkene' tegen bij deviante activiteiten, wegens mogelijke hypotheekfraude en vermoedens van een hennepkwekerij. Gemeente en politie kunnen de rol van malafide pandeigenaren moeilijk duiden. 'Bij pandeigenaren heb je bonafide en malafide types. En ongeïnteresseerde pandeigenaren, die zitten er ergens tussenin. Zolang ze geld krijgen boeit het ze niet zo wat er in het pand gebeurt.' (interview gemeente) De wijkagent beschrijft eenzelfde opportunisme: 'De doorloopsnelheid van panden die komen en gaan, ondernemingen, is meestal wel hoog. Het is dan afhankelijk van waar ze op dat moment aan kunnen verdienen.' Voor de gemeente is het behoorlijk problematisch dat er veel verschillende pandeigenaren zijn in de straat, waardoor zij weinig zicht heeft op wie de pandeigenaren precies zijn.

Bijlagen

A Begrippenkader

Hieronder lichten we een aantal begrippen uit de onderzoeksvragen nader toe.

Notoire straat

Er is in dit onderzoek sprake van een notoire straat, wanneer er sprake is van lokaal – vermoedelijk – ingebedde hardnekkige zware en georganiseerde criminaliteit volgens betrokken professionals, waarbij verwevenheid met de bovenwereld bestaat. Het hardnekkige karakter zit hem in de langere termijn waarop de problemen spelen en het – ondanks strafrechtelijke en bestuurlijke inspanningen – herhaaldelijk in beeld blijven van bepaalde locaties, activiteiten en/of verdachten bij de recherche. De notoire straat vormt het lokale uitgangspunt, maar in de casussen kunnen zijstraten c.q. de directe omgeving betrokken zijn.

Deviante activiteiten (in relatie tot georganiseerde criminaliteit)

We hebben gekozen voor de term 'deviante activiteiten' in plaats van 'criminele activiteiten' of 'vormen van georganiseerde misdaad', omdat op voorhand niet duidelijk was wat we tegen zouden komen in de analyse, en in hoeverre we op basis van de verschillende bronnen feitelijk konden constateren dat er sprake is (geweest) van misbruik van legale structuren ten behoeve van vormen van georganiseerde criminaliteit. Verdachte activiteiten van facilitators kunnen hier bijvoorbeeld buiten vallen, terwijl het wel aannemelijk is dat deze gerelateerd zijn aan georganiseerde criminaliteit. Hetzelfde geldt voor bepaalde vormen van gedrag, zoals intimidatie van bezoekers of handhavers. Dit kan duiden op het afschermen van bepaalde activiteiten en relevant zijn om mee te nemen in de analyse.

Er is daarom gekozen voor de bredere term 'deviante activiteiten', waarmee we doelen op activiteiten waarbij de legale structuren (zoals ondernemingen en woningen) misbruikt worden voor illegale activiteiten die gerelateerd (kun-

nen) zijn aan zware en georganiseerde criminaliteit. Criminele activiteiten waarbij er geen relatie is – voor zover na te gaan – met zware of georganiseerde criminaliteit, of waarbij de legale structuur geen initiërende of faciliterende rol speelt, hebben we buiten beschouwing gelaten. Hieronder vallen veelvoorkomende criminaliteitsvormen als winkeldiefstal of inbraken, en bijvoorbeeld ook uitgaansgeweld.

Georganiseerde criminaliteit

Naast het uitgangspunt van criminele activiteiten die uitgevoerd zijn vanuit de legale structuur, hebben we gekeken naar activiteiten die een relatie hebben met zware en georganiseerde criminaliteit. Het toepassen van een gangbare definitie van georganiseerde criminaliteit vraagt inzicht in de organisatie, duurzaamheid en afscherming van groepen personen die zich gezamenlijk schuldig maken aan criminaliteit.[64] Echter, in dit onderzoek is de locatie het uitgangspunt in plaats van de criminele organisatie, waarbij de aard en mate van betrokkenheid van criminele organisaties niet altijd bekend is bij de respondenten en/of terug te vinden is in de politiesystemen. We hebben daarom een ruimere opvatting gehanteerd van a) zwaardere criminaliteitsvormen die samenwerking en organisatie vragen om uit te voeren. Hieronder verstaan we onder andere illegale handel (drugshandel, mensenhandel, wapenhandel), illegaal vuurwapengebruik en illegaal gokken. Daarnaast hebben we gekeken naar b) faciliterende diensten met een link naar georganiseerde criminaliteit, zoals witwassen of het beschikbaar stellen van huurauto's voor criminele doeleinden. Voor beide categorieën hebben we ons laten leiden door het onderzoeksmateriaal: voor welke activiteiten komt de notoire straat voor in opsporingsonderzoeken? En welke vormen van criminaliteit komen naar voren uit de interviews?

Deviante actoren

In lijn met de bovenstaande begrippen hebben we gekozen voor de term 'deviant' in plaats van 'crimineel' in relatie tot de actoren die we tegen zijn

64 Zoals de veel gebruikte definitie van Fijnaut, Bovenkerk, Bruinsma & Van der Bunt (1996: 107): 'Er is sprake van georganiseerde criminaliteit wanneer groepen van personen uit winstbejag op een systematische manier misdaden plegen die ernstige gevolgen voor de samenleving hebben, en zij in staat zijn deze misdaden op betrekkelijk effectieve wijze af te schermen tegen gericht optreden van de overheid, in het bijzonder door de bereidheid te tonen fysiek geweld te gebruiken of personen door middel van corruptie uit te schakelen.'

gekomen in de casussen. Respondenten kunnen vermoeden of zien dat personen zich bezighouden met illegale activiteiten, zonder dat daadwerkelijk vastgesteld is dat het hier om 'criminelen' of veroordeelden gaat. Onder de term 'deviante personen' verstaan we in dit onderzoek daarom de actoren die vanuit het perspectief van de respondenten (politie, ketenpartners, bewoners en ondernemers) 'verdacht' zijn. Het gaat hier niet alleen om de personen die verdacht zijn bij de politie in relatie tot een misdrijf (hoewel we deze ook meenemen), maar ook om personen die door de respondenten als verdacht worden bestempeld in relatie tot criminele activiteiten. We maken onderscheid tussen ondernemers, bewoners, bezoekers en overige interessante actoren.

Criminogene factoren

Hieronder verstaan we kenmerken en omstandigheden van de deviante activiteiten, verdachten en de omgeving, die bijdragen aan de criminele activiteiten in de notoire straat en/of deze in stand houden. Op basis van een analyse van het onderzoeksmateriaal hebben we categorieën aangemaakt en deze vervolgens beschreven.

B Onderzoeksverantwoording analyse politie-informatie

Opvragen van informatie

Het uitgangspunt bij de systeemanalyse was om relevante informatie uit zowel de handhaving (van de basisteams) als de opsporing mee te nemen. Een punt waar we rekening mee moesten houden is dat deze informatie versnipperd is in verschillende systemen. Waar informatie door de basiseenheid weggezet wordt in de Basisvoorziening Handhaving (BVH), is opsporingsinformatie van de recherche terug te vinden in Summ-it.[65] Om informatie uit beide systemen voor dit onderzoek te bevragen is gebruikgemaakt van de politieapplicatie BlueView. Omdat we vooraf niet wisten welke informatie we aan zouden treffen, hebben we in BlueView alle informatieformulieren en mutaties opgevraagd waarin de adressen van onze notoire straten voorkomen. Hieronder vallen aangiften, verklaringen, verhoren, maar ook aandachtsvestigingen en andere mutaties.

Om toegang te krijgen tot de informatie is contact gelegd met medewerkers van de regionale informatieorganisatie van de betreffende politie-eenheden. Per eenheid heeft een politiemedewerker de uitvraag gedaan in Blueview en de resultaten geëxporteerd naar pdf-bestanden, die we vervolgens bij de politie ter plaatse hebben geanalyseerd. De formulieren zijn doorgelezen door de onderzoekers en de relevante bevindingen zijn weggezet in een Excel-analyseformat. Dit format bevat onder andere de variabelen activiteit, locaties en rol betrokken personen. Voor het gebruik van de informatie is vooraf toestemming verkregen van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Type gebruikte informatie

Om zo veel mogelijk informatie over de notoire straten boven tafel te krijgen uit de politiesystemen hebben we gekozen voor een gecombineerde aanpak, waarbij we ons hebben gericht op drie typen informatie betreffende de notoire straat: 1) aandachtsvestigingen in BVH, 2) registraties over zware en georganiseerde criminaliteit in BVH en 3) informatie uit opsporingsonderzoeken. Het gebruik van deze drie soorten informatie lichten we hieronder toe.

65 BVH is het bedrijfsprocessensysteem van de politie, waarin onder andere incidenten, misdrijven, aangiften, aanhoudingen en andere mutaties worden geregistreerd. Summ-it wordt gebruikt door de recherche en bevat opsporingsinformatie.

Aandachtsvestigingen

Zoals gezegd zijn signalen en vermoedens van lokale inbedding van zware en georganiseerde criminaliteit vaak niet zichtbaar in de reguliere criminaliteitscijfers, maar deze worden vaak wel weggeschreven in zogenaamde aandachtsvestigingen.[66] Politiemedewerkers gebruiken deze formulieren om informatie weg te zetten die ze belangrijk vinden, maar die niet direct betrekking heeft op een delict. In de aandachtsvestigingen vonden we bijvoorbeeld interessante informatie over bezoekers met antecedenten die regelmatig een locatie in een notoire buurt bezoeken. Hoewel er voor onze notoire straten veelvuldig aandachtsvestigingen zijn aangemaakt door verbalisanten, kent dit type informatie één groot nadeel. Omdat het om restinformatie gaat, zijn er geen eisen waaraan de informatie moest voldoen. Ten gevolge hiervan was de informatie vaak vaag. Zo zijn we regelmatig de term 'bekenden van de politie' of soortgelijke termen tegengekomen, zonder dat beschreven is waarom of waarvan zij bekend waren. In aandachtsvestigingen kwamen we ook vaak mutaties tegen van 'dure auto's' op een locatie, zonder dat duidelijk werd waarom hier een aandachtsvestiging voor is opgemaakt. Voor de volledigheid hebben we deze constateringen wel meegenomen in de analyse (met bronvermelding), maar op basis van de beschikbare informatie konden we hier niet altijd nadere duiding aan geven.

Registraties over zware en georganiseerde criminaliteit in BVH

Dit is het tweede type informatie dat we hebben gebruikt. In BVH worden incidenten geregistreerd onder zogenaamde maatschappelijke klassen. Dit zijn codes die een type delict aanduiden, en bij het invoeren van een incident kiezen verbalisanten een maatschappelijke klasse. Er zijn maatschappelijke klassen die georganiseerde criminaliteit betreffen en die het mogelijk maken om informatie hierover te registreren in BVH. Deze incidenten zijn in potentie interessant voor onze analyse, maar de reguliere criminaliteitscijfers bieden sec geen context over de rol van de locatie in het incident. Om te bepalen of deze informatie relevant is voor onze analyse, is het daarom nodig om de bijbehorende formulieren te lezen.

Casus A heeft hierbij gefungeerd als testcase. Voor deze eerste casus zijn alle formulieren van alle maatschappelijke klassen doorgelezen die betrekking hebben op de locatie. Voor de zekerheid zijn voor deze casus ook de formulieren

66 In één politie-eenheid kwamen we erachter dat verbalisanten vaak gebruikmaken van 'overige meldingen' in plaats van aandachtsvestigingen om informatie over verdachte situaties en bezoekers weg te zetten. Voor de betreffende casus hebben we ook alle mutaties 'overige meldingen' gelezen.

doorgelezen die betrekking hebben op veelvoorkomende criminaliteit, zoals fietsendiefstal. Dit is gedaan om na te gaan of verwijzingen of vermoedens van georganiseerde criminaliteit hierin te vinden zijn en of dit nuttige informatie oplevert voor de analyse.

Het doorlezen van alle registraties over een periode van meerdere jaren is een tijdrovend proces en bleek op basis van de analyse van de eerste casus niet nodig.[67] Daarom is besloten om voor de twee andere casussen niet alle registraties uit BVH door te nemen, maar een selectie te maken van maatschappelijke klassen die gerelateerd kunnen zijn aan georganiseerde criminaliteit. Hierbij hebben we ons gericht op drugscriminaliteit, vermogen (heling, fraude en witwassen), zeden (illegale prostitutie en seksuele uitbuiting), illegaal gokken, illegaal wapenbezit (WWM), illegale arbeid(suitbuiting) en zwaar geweld. Dit wil niet zeggen dat alle registraties van deze maatschappelijke klassen zijn meegenomen in de analyse. Ze zijn wel doorgelezen om na te gaan of ze interessant zijn voor de analyse, en als dat zo was, is de informatie overgezet in het analyseformat. Zo is regulier uitgaansgeweld (op basis van de beschikbare informatie) niet meegenomen in het analyseformat, en een schietpartij waarbij een ondernemer betrokken is wel.

Opsporingsinformatie

Naast de informatie uit BVH hebben we ook opsporingsinformatie opgevraagd via BlueView uit het systeem Summ-it. De informatie uit dit systeem was wisselend bruikbaar, omdat niet altijd achterhaald kon worden waarom een bepaalde locatie een 'hit' kreeg op basis van de aangeleverde formulieren. In sommige gevallen hebben we dit achteraf nog kunnen achterhalen met behulp van een analist van de politie. In enkele gevallen was dit niet mogelijk, omdat het onderzoek nog actief was, of omdat het bij de betrokken rechercheurs ook niet meer bekend was. Ook bleek uit gesprekken met onze contactpersonen van de regionale informatiediensten dat (in het verleden) opsporingsinformatie soms ook bijgehouden werd in aparte Wordbestanden op lokale schijven die (nog) niet altijd overgezet zijn naar Summ-it. De opsporingsinformatie over de casussen is daarom naar verwachting niet compleet. Aan de andere kant kwamen we in BVH soms ook opsporingsonderzoeken uit het verleden tegen die informatie verschaften over ondernemingen en actoren in de notoire straten.

In deze methode wordt zogenaamde 'harde' informatie gecombineerd met 'zachtere' informatie die in mutaties geregistreerd wordt in BVH of journaals in

67 Het gaat om duizenden tot tienduizenden pagina's tekst per casus.

Summ-it.[68] De analyse die is gedaan op basis van deze informatie is dan ook zowel kwantitatief als kwalitatief van aard; naast een cijfermatig overzicht van type activiteiten, subjecten en locaties is een kwalitatief beeld geschetst van de problematiek in de (context van de) straten, in combinatie met de andere bronnen.

Onderzoeksperiode

In eerste instantie is gekozen voor een onderzoeksperiode van vijf jaar, de wettelijke bewaartermijn van politiegegevens (artikel 14 Wet politiegegevens). Na de analyse van casus A bleek echter dat, ondanks de beperking van maatschappelijke klassen, het aantal registraties voor de casussen B en C dusdanig omvangrijk was, dat we voor deze casussen, in overleg met de opdrachtgever, hebben gekozen voor een onderzoeksperiode van drie jaar.
Onderzoeksperiode Casus A: 1-10-2011 tot en met 1-10-2016
Onderzoeksperiode Casus B: 1-10-2013 tot en met 1-10-2016
Onderzoeksperiode Casus C: 1-10-2013 tot en met 1-10-2016

De onderstaande tabel laat zien uit hoeveel adressen de notoire straten bestaan en hoeveel BVH-registraties er zijn in de onderzochte periode. Hierbij merken we op dat een registratie in omvang varieert: een eenvoudige mutatie bestaat doorgaans uit één pagina, waar een aangifte uit meerdere pagina's kan bestaan. Het aantal hits uit Summ-it is hierin niet opgenomen, omdat deze niet geaggregeerd opgevraagd kunnen worden. In de derde kolom is aangegeven hoeveel 'hits' er uit onze analyse van de data zijn gekomen. Dit kunnen deviante activiteiten, ontmoetingsplaatsen of deviante bewoners zijn. De laatste kolom bevat het aantal unieke adressen waar de hits betrekking op hebben.

Tabel B.1: Aantal adressen en BVH-registraties

	Aantal adressen	Aantal BVH-registraties[69]	Aantal hits	Aantal unieke adressen
Casus A	144	407	69	33
Casus B	614	1941	147	94
Casus C	1062	4595	86	86

68 Bij harde informatie gaat het bijvoorbeeld om aangiften van strafbare feiten, terwijl het bij de zachtere informatie gaat om aandachtsvestigingen en informatie uit mutaties.

69 Op basis van Incidenten Bluespot Monitor, 1 oktober 2013 tot en met 1 oktober 2016.

C Overzicht deelnemers expertsessie

Onderstaande tabel geeft het aantal en type deelnemers aan de expertsessies weer.

Tabel C.1: Overzicht deelnemers expertsessie

Casus A (n=10)	Projectleider aanpak notoire straat – gemeente
	Accountmanager bedrijven – gemeente
	Expert bestuurlijke aanpak – gemeente
	Wijkagent – politie
	Analist – politie
	Wijkteamchef – politie
	Officier van justitie – Openbaar Ministerie
	Medewerker externe overheidssamenwerking – Belastingdienst
	Medewerker handhaving – Omgevingsdienst
	Analist/criminoloog – RIEC
Casus B (n=9)	Omgevingsmanager – gemeente
	Handhaver/deelnemer pandenoverleg – gemeente
	Wijkregisseur – gemeente
	Wijkagent – politie
	Rechercheur – politie
	Financieel rechercheur – politie
	Operationeel expert – politie
	Informatieregisseur – politie
	Deskundige integrale aanpak – extern
Casus C (n=8)	Gebiedsmanager – gemeente
	Portefeuillehouder ondermijning – gemeente
	Specialist handhaving – gemeente
	Wijkagent – politie
	Rechercheur – politie
	Bestuurskundige recherche – politie
	Wijkteamchef – politie
	Expert bestuurskundige aanpak georganiseerde criminaliteit – externe gemeente

D Tabellenoverzicht systeemanalyse

Tabellen casus A

Tabel D.A1: Typen locaties*

Locatiecategorie	Aantal	Locatietypering
Dienstverlening	45	Garage, bandenbedrijf, autoservicebedrijf, opslagplaats, autoverhuurbedrijf, massagesalon
Openbare weg	8	Openbare weg
Horeca	4	Restaurant, cafetaria, shishalounge
Overig	4	Handelsonderneming, stichting
Woning	4	Woning, bovenwoning
Detailhandel	2	Bromfiets-/scooterzaak, meubelzaak
Coffeeshop	2	Coffeeshop
Eindtotaal	**69**	

* Het gaat hierbij niet om unieke locaties, maar om hoe vaak locaties zijn voorgekomen.

Tabel D.A2: Type locatie naar deviante activiteit

Deviante activiteit/ Type locatie	Detail-handel	Dienst-verlening	Horeca	Openbare weg	Overig	Woning	Coffee-shop	Totaal
Criminele ontmoetingsplaats	-	12	3	5	-	-	-	20
Vermogen (heling, fraude, witwassen)	1	12	1	-	2	-	-	16
Autoverhuur	-	11	-	-	-	-	-	11
Drugscriminaliteit	1	3		1	1	1	2	9
Geweld	-	2	-	2	-	-	-	4
Woonadres deviant persoon	-	-	-	-	-	3	-	3
Overig	-	2	-	-	1	-	-	3
Illegale arbeid	-	3	-	-	-	-	-	3
Eindtotaal	**2**	**45**	**4**	**8**	**4**	**4**	**2**	**69**

Tabel D.A3: Rollen van deviante actoren

Rol in notoire straat	Aantal
Bezoeker	26
Ondernemer	20[70]
Huurder	14[71]
Bewoner	4
Overig	5
Eindtotaal	**69**

70 In drie gevallen gaat het om een combinatie eigenaar + huurder plek/werknemer.

71 Het gaat hier om huurders auto (n=9), huurder plek (n=3), huurder opslagplaats (n=1) en onderhuurder (n=1).

Tabellen casus B

Tabel D.B1: Typen locaties

Locatie- categorie	Aantal	Locatietypering
Woning	61	Woning, bovenwoning, kamer (koop en huur)
Horeca	36	Shoarmazaak, broodjeszaak, café/bar, restaurant, eethuis, lunchroom
Detailhandel	16	Supermarkt, modewinkel, avondwinkel & slijterij, fietsenwinkel, winkel (niet nader gespecificeerd), wonen & slapen, goudhandel, drogist
Dienstverlening	13	Belhuis, internetcafé, sekshuis, kapper, administratiekantoor
Overig	11	Nagelgroothandel, opslag woning, steegje achter woning, bedrijfshal, bedrijfsterrein/pand, import & export, onbekend
Openbare weg	5	Parkeerplaats, openbare weg (niet nader gespecificeerd)
Coffeeshop	5	Coffeeshop
Eindtotaal	**147**	

Tabel D.B2: Type locatie naar deviante activiteit

Deviante activiteit/Type locatie	Woning	Horeca	Detail-handel	Dienst-verlening	Overig	Coffee-shop	Openbare weg	Totaal
Drugscriminaliteit	28	1	3	1	6	2	2	43
Woonadres deviant persoon	18	5	2	1	1	-	-	27
Vergunningen		15	2	2		3	-	22
Criminele ontmoetingsplaats	3	7	2	2	1	-	2	17
Vermogen (heling, fraude, witwassen)	3	-	4	1	2	-	-	10
Overig	5	-	2	-	1	-	1	9
Illegaal gokken	1	3	-	4	-	-	-	8
Meerdere activiteiten	1	5	-	-	-	-	-	6
Zeden	2	-	-	2	-	-	-	4
Wet wapens en munitie	-	-	1	-	-	-	-	1
Eindtotaal	**61**	**36**	**16**	**13**	**11**	**5**	**5**	**147**

Tabel D.B3: Rollen van deviante actoren

Rol in notoire straat	Aantal
Bewoner	64
Ondernemer en werknemer[72]	48
Bezoeker	20
Eigenaar pand	5
Overig	7
Eindtotaal	**144**

72 Het gaat om 29 eigenaren, 18 vergunninghouders en 1 werknemer. Vergunninghouders kunnen eigenaar zijn, maar ook als bedrijfsleider op de vergunning staan (en dus werknemer zijn).

Tabellen casus C

Tabel D.C1: Typen locaties[73]

Locatiecategorie	Aantal	Locatietypering
Horeca	21	Café, eethuis, koffiehuis, restaurant, (shisha)lounge, waterpijpbar, shoarmazaak, snackbar
Dienstverlening	17	Bank, beheer bv, kapsalon, makelaar, massagesalon, wedkantoor
Woning	17	Woningen, bovenwoning
Detailhandel	14	Automaterialen, fietsenwinkel, gordijnshop, groentewinkel, internetcafé, juwelier, meubelwinkel, supermarkt, telecomwinkel, winkelpand
Openbare weg	12	Openbare weg
Overig	5	Import- en exportbedrijf, loods, stichting
Coffeeshop	1	Coffeeshop
Eindtotaal	**87**	

Tabel D.C2: Type locatie naar deviante activiteit

	Coffeeshop	Detail-handel	Dienst-verlening	Horeca	Openbare weg	Overig	Woning	Totaal
Drugscriminaliteit	1	2	3	4	4	1	3	18
Vermogen (heling, fraude, witwassen)		6	2	2	-	1	3	14
Illegaal gokken	-	-	4	6	1	1	-	12
Zeden (illegale prostitutie, uitbuiting)	-	-	5	1	2	-	3	11
Overig	-	2	1	2	3	2	1	11
Geweld	-	1	2	2	1	-	1	7
Woonadres deviant persoon	-	1	-	-	-	-	5	6
Criminele ontmoetingsplaats	-	-	-	1	-	-	-	1
Meerdere activiteiten	-	1	-	1	1	-	1	4
Wet wapens en munitie	-	1	-	2	-	-	-	3
Eindtotaal	**1**	**14**	**17**	**21**	**12**	**5**	**17**	**87**

Tabel D.C3: Rollen van deviante actoren

Rol in notoire straat	Aantal
Ondernemers	33[74]
Bezoekers	27
Bewoners	18
Vastgoedeigenaar	2
Eindtotaal	**80**

73 Zeven andere locaties komen voor in een opsporingsonderzoek. Omdat de details hiervan onbekend zijn, zijn ze buiten de tabel gelaten. Het gaat om een restaurant (n=2), kapsalon, koffiehuis, telecomwinkel, woning en juwelier.

74 In zeven van deze gevallen gaat het om een combinatie eigenaar + werknemer of bezoeker.

Literatuur

Benson, M.L., T.D. Madensen & J.E. Eck (2009). 'White-Collar Crime from an Opportunity Perspective'. In: S.S. Simpson & D. Weisburd (red.), *The Criminology of White-Collar Crime* (p. 175-193). New York: Springer.

Bervoets, E. & M. Bruinsma (2017). *Horen, zien en zwijgen. Opsporing in dorpen en stadsbuurten met een gesloten leefgemeenschap*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

Boer, M. de & B. Doucet (2012). 'Over leven met gentrificatie'. *Rooilijn*, 45:4, p. 252-257.

Boerman, F., M. Grapendaal, F. Nieuwenhuis & E. Stoffers (2017). *Nationaal Dreigingsbeeld. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Nationale Politie.

Boutellier, H. & J. Broekhuizen (2016). *Impulsen tegen ondermijning. De Taskforce Brabant-Zeeland wetenschappelijk tegen het licht gehouden*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Brantingham, P.L. & P.J. Brantingham (1993). 'Environment, Routine, and Situation: Toward a Pattern Theory of Crime'. In: R.V.G. Clarke & M. Felson (red.), *Routine Activity and Rational Choice* (p. 259-294). New York: Transaction Publishers.

Bureau Regioburgemeesters (17 mei 2017). Brief informatiedeling aan minister Blok. Geraadpleegd april 2018 via: http://www.regioburgemeesters.nl/thema/aanpak-onveiligheid/informatie/.

Cels, S., J. de Jong & M. Groenleer (2017). *Gezocht: Pioniers. Strategische samenwerking in de strijd tegen ondermijning*. Den Haag: Boom bestuurskunde.

Clarke, R.V. (1983). *Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope*. Chicago: The University of Chicago Press.

Cohen, L.E. & M. Felson (1979). 'Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach'. *American Sociological Review*, 44:4, p. 588-608.

Doff, W. & M. van der Sluis (24 mei 2017). 'Stad kan gevolgen gentrificatie verzachten'. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd oktober 2017 via: https://www.socialevraagstukken.nl/stad-kan-gevolgen-gentrificatie-verzachten/.

Felson, M. (2006). *The ecosystem for organized crime*. Heuni Paper no. 26: Helsinki.

Fijnaut, C.J.C.F., H. van de Bunt, F. Bovenkerk & G. Bruinsma (1996). 'De georganiseerde criminaliteit in Nederland: Het criminologisch onderzoek ten behoeve van de enquêtecommissie opsporingsmethoden.' *Tijdschrift voor Criminologie*, 38(2), p. 102-119.

Gemeente Amsterdam (1 oktober 2014). 'Gezamenlijke aanpak spookburgers Gemeente Amsterdam/Politie-eenheid Amsterdam'. Geraadpleegd 1 september 2017 via: http://www.blok52b.info/wp-content/uploads/2015/06/Gezamenlijke-aanpak-spookburgers-Gemeente-Amsterdam-en-Politie-eenheid-Amsterdam-1-okt.-2014.pdf.

Gorissen, I. & R.H. Johannink (2015). *De bestuurlijke rapportage. Gezamenlijke inspanningen in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit en overlast* (PK 74). Apeldoorn: Politie en Wetenschap.

Het CCV (22 februari 2017). 'Taskforce Brabant Zeeland publiceert resultaten'. Geraadpleegd oktober 2017 via: https://hetccv.nl/onderwerpen/georganiseerde-criminaliteit-en-ondermijning/nieuws/nieuws-detail/article/taskforce-brabant-zeeland-publiceert-resultaten/.

Hollis-Peel, M.E., D.M. Reynald & B.C. Welsh (2012). 'Guardianship and crime: an international comparative study of guardianship in action'. *Crime, Law and Social Change*, 58, p. 1-14.

Hoogewoning, F.C., A.J. van Dijk & W.C. Man (1 juni 2010). 'Ondermijning en Veiligheid'. *Website voor de Politie*. Geraadpleegd oktober 2017 via: http://www.websitevoordepolitie.nl/archief/ondermijning-en-veiligheid-1015.html.

Inspectie Veiligheid en Justitie (2016). *De aanpak van ondermijning door Regionale Informatie- en Expertisecentra en het Landelijk Informatie- en Expertisecentrum*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Kleemans, E.R. (2017). 'Organized Crime and Places'. In: G.J.N. Bruinsma & S.D. Johnson (red.), *Oxford Handbook of Environmental Criminology*. Oxford: Oxford University Press.

Kleemans, E.R., M.E.I. Brienen & H.G. van de Bunt (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. Reeks Onderzoek en Beleid 198. Den Haag: WODC/ Boom Juridische Uitgevers.

Kleemans, E.R. & H.G. van de Bunt (2008). 'Organised Crime, Occupations and Opportunity'. *Global Crime*, 9:3, p. 185-197.

Kleemans, E.R., & C.J. de Poot (2008). 'Criminal Careers in Organized Crime and Social Opportunity Structure'. *European Journal of Criminology*, 5:1, p. 69-98.

Kops, N. & P.P.H.M. Klerks (2004). *De analyse van criminele infrastructuren. Verslag van een pilotproject*. Onderzoeksgroep Politieacademie. Gedownload op 2 december 2015 via: http://www.politieenwetenschap.nl/download/HpUY95L1Q6CKEoc-MiyPwHeqpLZ5M0Y0u2gJ4jmrz/rlaU2ULz9dphhYrAzZ6VlBoSHLWAr5afMbrdfOyZ/.

Kruisbergen E.W., H.G. van de Bunt & E.R. Kleemans (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.

Kruisbergen, E.W. & M.R.J. Soudijn (2015). 'Wat is witwassen eigenlijk?' *Justitiële verkenningen*, 41:1, p. 10-23.

Laan, F. van der, A. Bakker, K. de Bruijne, S. Jacobs, L. Landman, T. Rijken & W. Zweers (2016). *Het grenzeloze werkveld van de politie. Externe veiligheidsontwikkelingen en hun implicaties voor internationale samenwerking.* Gedownload op 12 augustus 2017 via: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/het_grenzeloze_werkveld_van_de_politie.pdf.

Lampe, K. von (2011). 'The Applicatioin of the Framework of Situational Crime Prevention to "Organized Crime"'. *Criminology & Criminal Justice*, 11:2, p. 145-163.

Lub, V. (2016). *De burger op wacht. Het fenomeen 'buurtpreventie' onderzocht*. Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare wijken.

Nationale Politie (2012). *Inrichtingsplan Nationale Politie*. Gedownload via: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2012/12/07/inrichtingsplan-nationale-politie.

Nationale Politie (2012). *Politie: Partner in de bestuurlijke aanpak. De gezamenlijke aanpak van (georganiseerde) criminaliteit*. De Bilt: Programma Financieel Economische Criminaliteit.

Overheid.nl (21 augustus 2017). 'Wijziging van de Opiumwet (verruiming sluitingsbevoegdheid)'. Kamerstuk 34 763, nr. 3. Geraadpleegd september 2017 via: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34763-3.html.

Politie (2014). *Outlawbikers in Nederland*. Zoetermeer: Landelijke Eenheid, Politie.
Put, S. (2010). 'Het is mis in de opslagbranche'. *Secondant*, 3:4, p. 49-53.

Reynald, D.M. (2014). 'Informal Guardianship'. In: Bruinsma, G. & D.L. Weisburd (red.), *Encyclopedia of criminology and criminal justice* (p. 2480-2489). New York: Springer.

Schuilenburg, M., Y. Schoenmakers & J. van Zanten (2017). *Positieve veiligheid. Naar een nieuwe Rotterdamse veiligheidsstrategie*. Rotterdam: Directie Veiligheid Gemeente Rotterdam.
Spapens, T. & M. Buinsma (2015). *Fenomeenonderzoek gokzuilen*. Den Haag: Boom criminologie.
Steen, M. van der, J. Schram, N. Chin-A-Fat & J. Scherpenisse (2016). *Ondermijning Ondermijnd*. Gedownload op 15 maart 2017 via: http://www.nsob.nl/publicatie/2016-ondermijning-ondermijnd/.
Stol, W. (2006). *Basisboek Integrale Veiligheid*. Geraadpleegd 21 oktober 2017 via: http://www.basisboekintegraleveiligheid.nl/documenten/vervallen/biv_druk_1_-_h8_-_sociale_controle.pdf.
Stoplichtconvenant (2012). Makelaarsvereniging Amsterdam, Gemeente Amsterdam, Politie Amsterdam-Amstelland.

Tillaart, H. van den (2007). 'Etnisch ondernemerschap in Nederland: ontwikkelingen en perspectieven'. *Migrantenstudies*, 23:2, p. 76-98.
Tops, P.W. & E.J. van der Torre (2014). *Wijkaanpak en Ondermijnende Criminaliteit*. z.p.: Tilburg University, Politieacademie. Gedownload op 1 juli 2015 via: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/11/18/wijkenaanpak-en-ondermijnende-criminaliteit
Torre, E.J. van der & M.H.M. Hulshof (2000). *Een drugsscene op Zuid (de Millinxbuurt): Een model voor de strategische analyse van drugsscenes*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
Torre, E.J. van der & J.M. van Valkenhoef (2017). *De lokale betekenis van basisteams*. Politieacademie.

Vanderbeken, T., L. Paoli, A. Zoutendijk & N. Klima (2012). *Het inschatten van de gevaarlijkheid van georganiseerde criminaliteit*. Gent: Academia Press.
Vugts, P. (2017). *Afrekeningen*. Amsterdam: Uitgeverij De Kring.

Werkgroep Verkenning Kaderwet (2014). *Naar een betere en zorgvuldigere gegevensuitwisseling in samenwerkingsverbanden*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Wiele, D. van der (8 juli 2016). 'Ongezien in een opslagbox'. *Secondant*. Geraadpleegd oktober 2017 via: https://ccv-secondant.nl/platform/article/ongezien-in-een-opslagbox/.

Mediabronnen

Algemeen Dagblad (9 juli 2015). 'Rijke oogst aan crimineel verdiend geld in Rotterdam'. Geraadpleegd 7 december 2015 via: https://www.ad.nl/rotterdam/rijke-oogst-aan-crimineel-verdiend-geld-in-rotterdam~a6b93b49/.

AT5 (13 mei 2015). 'Woning Wittenburgerkade gesloten na grote wapenvondst'. Geraadpleegd september 2017 via: http://www.at5.nl/artikelen/143142/woning_wittenburgerkade_gesloten_na_grote_wapenvondst.

AT5 (10 maart 2016). 'Oud-eigenaar sisha lounge: "Onmogelijk te controleren of klant crimineel is"'. Geraadpleegd november 2017 via: http://www.at5.nl/artikelen/153639/voormalig_eigenaar_sisha_lounge_onmogelijk_te_controleren_of_klant_crimineel_is.

Fiat Justitia (3 november 2014). 'Eigenaar kappersketen moet twee jaar de cel in'. Geraadpleegd 23 november 2017 via: https://www.fiatjustitia.nl/artikel/eigenaar-kappersketen-moet-twee-jaar-de-cel-in/.

Het Parool (24 mei 2017). 'Woning No Surrender-lid dichtgetimmerd'. Geraadpleegd september 2017 via: https://www.parool.nl/amsterdam/woning-no-surrender-lid-dichtgetimmerd~a4496862/.

Het Parool (30 september 2017). 'Vijftien stichtingen dekmantel voor criminele activiteiten'. Geraadpleegd september 2017 via: https://www.parool.nl/amsterdam/vijftien-stichtingen-dekmantel-voor-criminele-activiteiten~a4519378/.

NH Nieuws (27 februari 2012). 'Witwassende kapper in Amsterdam Zuidoost'. Geraadpleegd 27 november 2017 via: http://www.nhnieuws.nl/nieuws/75087/Witwassende-kapper-in-Amsterdam-Zuidoost.

NOS.nl (14 juli 2016). 'Vergunning verplicht voor autoverhuurbedrijven Tilburg'. Geraadpleegd oktober 2017 via: https://nos.nl/artikel/2117645-vergunning-verplicht-voor-autoverhuurbedrijven-tilburg.html.

NRC Handelsblad (13 april 2017). 'Mijn agenten hebben het te druk voor hun werk'. Geraadpleegd 1 september 2017 via: https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/13/mijn-agenten-hebben-het-te-druk-voor-hun-werk-8212080-a1554544.

Rijksoverheid (26 april 2012). 'Verdachten fraude kapperszaken aangehouden'. Geraadpleegd 22 november 2017 via: https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2012/04/26/verdachten-fraude-kapperszaken-aangehouden.

RTV Noord (13 oktober 2016). 'Kapper rekent BMW contant af: Justitie eist taakstraf wegens witwassen'. Geraadpleegd november 2017 via: https://www.rtvnoord.nl/nieuws/168924/Kapper-rekent-BMW-contant-af-Justitie-eist-taakstraf-wegens-witwassen.

Tubantia (28 september 2017). 'Enschedese shishalounge dicht vanwege vrees voor nieuwe geweldsincidenten'. Geraadpleegd oktober 2017 via: https://www.tubantia.nl/enschede/enschedese-shishalounge-dicht-vanwege-vrees-voor-nieuwe-geweldsincidenten~a8f114fb/.

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter
prof. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden
mr. drs. C. Bangma
Politieacademie, Hoofd School voor Hogere Politiekunde

mr. W.M. de Jongste
Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

dr. P.P.H.M. Klerks
Openbaar Ministerie, Parket Generaal

prof. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

drs. M. van Tankeren
Operational auditor, onderzoeker Eenheid Den Haag

Secretariaat
Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
Arnhemseweg 348
7334 AC Apeldoorn

Postbus 834
7301 BB Apeldoorn
www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. ***Criminaliteit in de virtuele ruimte***
   P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/ TNO-FEL, Den Haag, 2002
2. ***Cameratoezicht. Goed bekeken?***
   I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002
3. ***De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)***
   J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
4. ***De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding***
   C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003
5. ***Cameratoezicht. De menselijke factor***
   A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003
6. ***Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-methodiek***
   H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)
7. ***Hooligans in beeld.Van informatie naar aanpak***
   H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/ Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005
8. ***Richtlijnen auditieve confrontatie***
   J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005
9. ***Niet verschenen***
10. ***De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg***
    O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006
11. ***Inzoomen en uitzoomen op Zaandam***
    I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006
12. ***Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking***
    E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. ***Cold cases – een hot issue***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006

14. ***Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?***
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007

15. ***Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces***
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007

16. ***Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie***
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008

17. ***Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden***
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008

18. ***Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken***
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008

19. ***Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren***
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008

20. ***Solosurveillance. Kosten en baten***
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009

21. ***Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners***
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römkens & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008

22. ***Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving***
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008

23. ***Informatiemanagement binnen de politie.Van praktijk tot normatief kader***
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009

24. ***Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept***
H.B Ferwerda, E.J van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. *Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders*
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009

26a. *Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren*
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009

26b. *Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politiële signalering & advisering*
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

27. *De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer*
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009

28. *Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland*
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009

29. *Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk*
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010

30. *Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten*
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010

31. *Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief*
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010

32. *Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet*
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010

33. *Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politiefunctionarissen*
H. Sollie, Universiteit Twente, Enschede, 2010

34. *Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?*
M.L. Koemans, Universteit Leiden, 2010

35. ***Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend***
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée &. P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010

36. ***Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)***
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011

37. ***Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitiezorg***
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011

38. ***Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren***
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

39. ***Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole***
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

40. ***Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering***
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/Impact R&D, Amsterdam, 2012

41. ***Daders over cameratoezicht***
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenberg, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012

42. ***Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijningsvormen***
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012

43. ***De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie***
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012

44. ***Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politiële netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg***
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012

45. ***Tegenspraak in de opsporing.Verslag van een onderzoek***
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012

46. ***Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten***
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012

47. ***M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing***
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012

48. ***Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen***
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012

49. ***Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus***
H. Ferwerda, T. van Ham, B. Bremmers, K. Tijhof & M. Grotens, Bureau Beke, Arnhem, 2013

50. ***Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen***
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/ Universiteit Maastricht, 2013

51. ***De operationele politiebriefing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebriefing***
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013

51a. ***De operationele politiebriefing onderzocht (2). Een actie(vervolg)onderzoek om tot een effectievere politiebriefing te komen***
A. Scholtens, Crisislab, Renswoude 2015

52. ***Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?***
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/ VDMMP, Houten, 2013

53. ***De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk***
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013

54. ***Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance***
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013

55. ***Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden***
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSP-groep, Amsterdam, 2013

56. ***Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers***
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013

57. ***Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces***
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

58. ***De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk***
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013

59. ***Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw***
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/LokaleZaken, Rotterdam, 2013

60. ***Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie***
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

61. ***Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld***
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

62. ***Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'***
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013

63. ***Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers***
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivaction, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014

64. ***Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk***
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014

65. ***Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers***
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014

66. ***Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken***
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014

67. ***Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst***
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014

68. ***Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers***
J. Snippe, M. Sijtstra, R. Mennes & B. Bieleman, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014

69. ***Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten***
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014

70. ***Met grof geschut. Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld***
I. van Leiden, B. Bremmers & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2014

71. ***Met fluwelen handschoenen? Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam***
J. Kuppens, T. Appelman, T. van Ham & A. van Wijk, Bureau Beke, Arnhem, 2015

72a. ***Vermisten op de kaart. Aard en omvang van langdurige vermissingen***
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2015

73. ***Van intel tot operatie. De impact van veiligheidsanalisten bij de aanpak van misdaad***
M. den Hengst, M. Bruinsma, Y. Schoenmakers, W. Niepce, Bureau Bruinsma, Tilburg, 2015

74. ***De bestuurlijke rapportage. Gezamenlijke inspanning in de aanpak van (georganiseerde) criminaliteit en overlast***
I. Gorissen, m.m.v. R.H. Johannink, PBLQ, Den Haag, 2015

75. ***De aangifte van delicten bij de multichannelstrategie van de politie***
P. Boekhoorn & J. Tolsma, Bureau Boekhoorn/Radboud Universiteit, Nijmegen, 2016

76. ***Die pakken we toch niet op? Afstemming tussen politie en Openbaar Ministerie in zaken van veelvoorkomende aangiftecriminaliteit***
R. Kouwenhoven & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016

77. ***Het real-time informeren van noodhulpeenheden. Een onderzoek naar de RTI-functie om frontlijnpolitiefunctionarissen snel te voorzien van relevante informatie***
A. Scholtens, M. den Hengst & R. Waterreus, Crisislab, Renswoude/ Politieacademie, Apeldoorn, 2016

78. ***Hoe lang kun je 'schijt hebben'? Dertien desisters uit criminele jeugdgroepen aan het woord***
C.E. Hoogeveen, A.E. van Burik & B.J. de Jong, m.m.v. E.M. Klooster, Bureau Alpha, 's-Hertogenbosch/VanMontfoort, Woerden, 2016

79. ***Onbenutte kansen. Een onderzoek naar het gebruik van restinformatie in de opsporing***
A. van Wijk & L. Scholten, m.m.v. B. Bremmers, Bureau Beke, Arnhem, 2016

80. ***Verbale leugendetectie-wizards***
G. Bogaard & E.H. Meijer, Maastricht University, 2016

81. ***Mensenhandel in de prostitutie opsporen zonder aangifte? Een vervolgonderzoek om de doorzettingsmacht van de politie te verduidelijken***
M. Goderie, m.m.v. R. Kool, Goderie Onderzoek, Klarenbeek, 2016

82. ***De onvindbaren. Op zoek naar voortvluchtige veroordeelden in Nederland***
Y. Schoenmakers, I. de Groot, J. van Zanten, A. van Rooyen & J. Baars, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2017

83. ***Elke dump is een plaats delict. Dumping en lozing van synthetisch drugsafval: verschijningsvormen en politieaanpak***
Y. Schoenmakers, S. Mehlbaum, M. Everartz & C. Poelarends, Yvette Schoenmakers onderzoek & advies, Amsterdam, 2016

84. ***Naar handhaafbare noodbevelen en noodverordeningen. Een analyse van het gemeentelijke noodrecht***
A.J. Wierenga, C. Post & J. Koornstra, Rijksuniversiteit Groningen, Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, 2016

85. ***Vermisten op het spoor. Rechercheren naar langdurige vermissingen***
I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

86. ***De aard van het beestje. Kenmerken en achtergronden van dierenmishandelaars***
A. van Wijk & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

87. ***Modus operandi van de recherche. De rechercheprakijk in moord- en verkrachtingszaken***
A. van Wijk, I. van Leiden & M. Hardeman, Bureau Beke, Arnhem, 2017

88. ***Over grenzen in de sport. De rol van de politie in de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport in samenwerking met relevante partners***
A. van Wijk, M. Hardeman, L. Scholten & M. Olfers, Vrije Universiteit Amsterdam, Bureau Beke, 2017

89. ***Defensiehulp. Legergroene bijstand aan de politie bij handhaving van de rechtsorde***
E. Bervoets, m.m.v. S. Eijgenraam, T. Dijkhuizen & J. van de Werken, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017

90. ***Tussen onder en boven. Productie en distributie van softdrugs in Noord-Nederland***
J. Snippe, R. Mennes, M. Sijtstra & B. Bieleman, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2017

91. ***Vechten op afspraak. Inzicht in het fenomeen en input voor de ontwikkeling van een politiestrategie.***
T. van Ham, L. Scholten, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2017